

Пролетары ўсіх краін, яднайцеся!

Літаратура і Мастацтва

№ 22 (2913)
2 чэрвеня 1978 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Выдаецца з 1912
Цана 8 кап.

ПАЧАТАК ЛЕТА — 1 ЧЭРВЕНЯ — МІЖНАРОДНЫ ДЗЕНЬ АБАРОНЫ ДЗЯЦЕЙ

Хлапчуні.

Фота І. АБРАЎЦА.

Аб 60-годдзі Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і Камуністычнай партыі Беларусі

Пастанова Цэнтральнага Камітэта КПБ ад 26 мая 1978 года

У адзінай сям'і брацкіх народаў СССР, цесна згуртаваны вакол Камуністычнай партыі Савецкага Саюза ідзе беларускі народ насустрач вялікаму і радаснаму святу — 60-годдзю Беларускай ССР і Кампартыі рэспублікі. Слаўны юбілей ён сустракае ў росквіце творчых сіл, поўны пачуцця гордасці за дасягнутае і здзейсненае ў гады Савецкай улады.

На ўсіх этапах рэвалюцыйнай барацьбы разам з гераічным пралетарыятам Расіі, пад кіраўніцтвам партыі большавікоў на чале з Уладзімірам Ільічам Леніным рабочы клас Беларусі актыўна ўдзельнічаў у класавых бітвах, ішоў на штурм асноў буржуазна-памешчыцкага ладу. Накіроўваемыя Цэнтральным Камітэтам ленінскай партыі, большавікі Беларусі і Заходняга фронту ўзялі і павялі за сабой шырокі масы рабочых, працоўных сялян і салдат і ўслед за перамогай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Петраградзе, у іншых буйных прамысловых цэнтрах краіны забяспечылі ўстаўленне Савецкай улады ў Беларусі.

Вялікі Кастрычнік, які адкрыў эпоху рэвалюцыйнага абнаўлення свету, азнаменаваная карэнны паварот і ў лёсе беларускага народа, прынёс яму, як і іншым народам нашай краіны, вызваленне ад сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, вывёў на шырокую дарогу будаўніцтва новага жыцця.

Зыходзячы з Дэкларацыі правоў народаў Расіі, асноватворных ленінскіх прынцыпаў нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва, выражаючы волю і спадзяванні ўсяго беларускага народа, VI Паўночна-Заходня абласная канферэнцыя большавікоў, якая адбылася 30—31 снежня 1918 года, прыняла рашэнне аб утварэнні Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі і аб'явіла сябе I з'ездам Камуністычнай партыі Беларусі. I студзеня 1919 года быў апублікаваны Маніфест аб абвешчэнні Беларускай ССР. I Усебеларускі з'езд Саветаў рабочых, сялянскіх і чырвонаармейскіх дэпутатаў, які адбыўся ў хуткім часе ў Мінску, прыняў Канстытуцыю рэспублікі і Дэкларацыю аб устаўленні федэратыўнай адносінаў з РСФСР, выбраў Цэнтральны Выканаўчы Камітэт Беларускай ССР. Упершыню за шматвяковую гісторыю беларускі народ здабыў сваю дзяржаўнасць — дзяржаўнасць вышэйшага, сацыялістычнага тыпу. Утварэнне Беларускай Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі непаруйна звязана з перамогай Кастрычніка, з імем Уладзіміра Ільіча Леніна, са створанай ім партыяй камуністаў.

Улада Саветаў, якая ўсталявалася ў жорсткай барацьбе з унутранай контррэвалюцыяй і замежнай вайскай інтэрвенцыяй, забяспечыла перамогу ідэалаў сацыяльнай справядлівасці, брацтва людзей працы, адкрыла беларускаму народу, як і іншым савецкім народам, дарогу да свабоды і шчасця, найшырэйшы прастор для імклівага сацыяльна-эканамічнага і духоўнага прагрэсу.

Назмерна прымножыла сілы і магчымасці ўсіх вызваленых рэвалюцыйнай нацыі і народнасцей краіны ў ажыццяўленні ленінскага плана пабудовы сацыялізму, абароне новага ладу іх добраахвотнае аб'яднанне ў адзіную шматнацыянальную дзяржаву — вялікі і магутны Саюз Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Яго ўтварэнне і паспяховае развіццё з'яўляюцца выдатнай заваёвай сацыялізму, трыумфам ленінскай нацыянальнай палітыкі партыі, яркім сведчаннем яе сапраўды інтэрнацыяналісцкага характэру. Чэрпаючы энергію з жыватворнай крыніцы непарушнага брацтва савецкіх людзей, працоўныя Беларусі разам з усімі народамі СССР пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі паспяхова справіліся з самай галоўнай і самай складанай задачай сацыялістычнай рэвалюцыі — стваральнай.

Ажыццяўленне сацыялістычнай індустрыялізацыі, калектывізацыі сельскай гаспадаркі, культурнай рэвалюцыі, справядлівае вырашэнне нацыянальнага пытання ператварылі Краіну Саветаў у

магутную сацыялістычную дзяржаву. У дружнай сям'і савецкіх народаў Беларусь дабілася вялікіх поспехаў у развіцці эканомікі і культуры, ператварылася ў высокаразвітую, індустрыяльна-аграрную сацыялістычную рэспубліку. У верасні 1939 года збылася мара працоўных заходніх абласцей Беларусі аб уз'яднанні ў адзінай савецкай сацыялістычнай дзяржаве.

Вераломны напад фашысцкай Германіі перапыніў мірную працу савецкага народа. Несакрушальны ідэя-палітычны, эканамічны і абаронны патэнцыял СССР, створаны гераічнымі намаганнямі савецкіх людзей за гады першых пяцігодак, даў магчымасць нашай краіне выступаць і перамагчы ў найцяжэйшай вайне супраць ударных сіл сусветнага імперыялізму. Плячо ў плячо з усімі савецкімі людзьмі доблесна абаранялі са зброяй у руках заваёвы Кастрычніка, гонар і свабоду сваёй сацыялістычнай Айчыны ў дзеючай арміі, у радах партызан і падпольшчыкаў звыш паўтара мільёна сыноў і дачок Савецкай Беларусі.

Апіраючыся на велізарную жыццёвую сілу ідэй Вялікага Кастрычніка, дзяржаўнага і грамадскага ладу СССР, ленінскай дружбы савецкіх народаў, якая асабліва ярка праявілася ў вогненнай гады вайны, працоўныя рэспублікі з дапамогай усёй краіны ў кароткія тэрміны здолелі адрадыцца з руін і попелу гарады і вёскі, аднавіць народную гаспадарку, забяспечылі паскораны рух да новых рубяжоў у сацыялістычным будаўніцтве.

Хутка развіваючыся як неад'емная частка адзінага народнагаспадарчага комплексу краіны, Савецкая Беларусь за паславаенны перыяд шматразова памножыла свае прадукцыйныя сілы, дасягнула вялікага прагрэсу ва ўсіх галінах грамадскай вытворчасці, навукі, тэхнікі і культуры.

Важнейшым вынікам самаадданай працы савецкіх людзей, у магутны паток якой улілася і праца рабочага класа, калгаснікаў сялянства, інтэлігенцыі Беларусі, стала пабудова ў нашай краіне развітога сацыялістычнага грамадства. Рысы, уласцівыя стапалу сацыялізму, характарызуюць усё жыццё рэспублікі з яе высокаразвітымі прамысловасцю, сельскай гаспадаркай, перадавай навукі і культурай.

Цяперашняе індустрыяльнае аблічча БССР вызначаюць сучаснае машынабудаванне і прыборабудаванне, нафтахімія і радыёэлектроніка, вытворчасць мінеральных угнаенняў і сінтэтычных валокнаў, іншыя галіны вытворчасці, якія знаходзяцца на пярэднім краі навукова-тэхнічнага прагрэсу. Цяпер прамысловасць БССР выпускае прадукцыі ў 190 разоў больш, чым да рэвалюцыі, і амаль у 25 разоў больш, чым у даваенным 1940 годзе. У апошнія дзесяцігоддзі эканамічны патэнцыял Беларусі падвойваўся кожныя сем гадоў.

Найглыбейшыя пераўтварэнні ажыццяўлены ў вёсцы. Валавая вытворчасць прадукцыі земляробства і жывёлагадоўлі ўзрасла ў рэспубліцы ў параўнанні з дарэвалюцыйным узроўнем у 3,5 раза. Паслядоўнае ажыццяўленне аграрнай палітыкі партыі на этапе развітога сацыялізму, перавод сельскай гаспадаркі на сучасную індустрыяльную аснову, на шлях усебаковай інтэнсіфікацыі далі магчымасць значна ўмацаваць матэрыяльна-тэхнічную базу калгасаў і саўгасаў, рэзка павялічыць прадукцыйнасць працы, ураджайнасць, валавыя зборы збожжавых і іншых культур, вытворчасць малака і мяса.

Динамічнае развіццё ў рэспубліцы сацыялістычнай эканомікі, няспынны рост нацыянальнага даходу далі магчымасць забяспечыць няўхільнае павышэнне матэрыяльнага і культурна-бытавога будаўніцтва. Пастаянна растуць заробатная плата рабочых і служачых, даходы калгаснікаў. Урэжальныя поспехі дасягнуты ў ахове здароўя, сацыяльным забяспя-

чэнні, у развіцці сферы паслуг. Ажыццяўлены пераход да ўсеагульнай сярэдняй адукацыі моладзі. Вялікае развіццё атрымалі навука, вышэйшая і сярэдняя спецыяльная і прафесіянальна-тэхнічная адукацыя. У адзіным патоку духоўнага прагрэсу Краіны Саветаў ярка расквітнела нацыянальная па форме, сацыялістычная па зместу, інтэрнацыяналісцкая па духу культура беларускага народа.

Як і ў іншым стала сацыяльнае, ідэя-маральнае аблічча савецкага грамадства. Гэта грамадства сталых сацыялістычных адносін, сапраўднай свабоды, самага перадавага навуковага матэрыялістычнага светапогляду, яснай перспектывы і цвёрдай упэўненасці ў будучыні. На базе марксісцка-ленінскай ідэалогіі, якая выражае камуністычныя ідэалы рабочага класа, умацоўваецца сацыяльна аднароднасць нашага грамадства, ідзе інтэнсіўны працэс збліжэння ўсіх класаў і сацыяльных груп. Нарадзілася новая гістарычная супольнасць людзей — савецкі народ.

Выдатнай заваёвай сацыялізму з'яўляецца савецкі чалавек, узняты да новага жыцця Вялікім Кастрычнікам, выхаваны партыяй, загартаваны і ўзможнены ў агні бітваў, у гераічных буднях сацыялістычнага будаўніцтва, творца і наватар, патрыёт і інтэрнацыяналіст, які спалучае ў сабе ідэйную перакананасць, маральную сталасць і невычарпальную жыццёвую энергію, глыбокія веды і палітычную культуру, пачуццё калектывізму і таварыскай узаемадапамогі, ён поўны высокай грамадзянскай адказнасці за лёс Айчыны, за лёс сацыялізму і міру на зямлі.

Грандыёзныя дасягненні і невычарпальныя магчымасці развітога сацыялізму ў паскарэнні сацыяльна-эканамічнага прагрэсу, паглыбленні сацыялістычнай дэмакратыі, удасканаленні і ўзбагачэнні савецкага ўкладу жыцця, фарміраванні асобы камуністычнага тыпу знайшлі яркае адлюстраванне ў новай Канстытуцыі Саюза ССР і ў нядаўна прынятай Канстытуцыі БССР, нормы і прынцыпы якіх сталі галоўным, непарушным законам жыцця і працы беларускага народа.

Працоўныя рэспублікі, як і ўсіх савецкіх людзей, на ўсіх этапах барацьбы і стварэння ад перамогі да перамогі, ад поспеху да поспеху вяла партыя Леніна. Пад кіраўніцтвам яе Цэнтральнага Камітэта актыўна ўдзельнічала ў рэвалюцыйных пераўтварэннях, будаўніцтве сацыялізму і абароне яго заваёў Камуністычнай партыі Беларусі — адзін з баявых атрадаў КПСС.

Камуністы, працоўныя рэспублікі, увесь беларускі народ, горача адабраючы і аднадушна падтрымліваючы мудрую ўнутраную і знешнюю палітыку КПСС, штодзённа адчуваючы ўвагу і клопаты ленінскага Цэнтральнага Камітэта і яго Палітбюро на чале з таварышам Л. І. Брэжневым, бачачы свой найпершы абавязак у тым, каб і ў далейшым з поўнай аддачай сіл, ведаў, вопыту працаваць над ажыццяўленнем вызначаных партыяй чарговых грандыёзных задач камуністычнага будаўніцтва. Выказваючы найглыбейшую ўдзячнасць брацкім народам СССР, і перш за ўсё вялікаму рускаму народу, за бескарысліваю дружбу, узаемаўзбагачальнае супрацоўніцтва, плённую дапамогу і падтрымку, беларускі народ поўна непахісна рашучасці пад кіраўніцтвам роднай партыі ісці дарогай Леніна, дарогай Кастрычніка наперад, да камунізму, павялічваючы свой уклад у скарбніцу матэрыяльных і духоўных каштоўнасцей шматнацыянальнай Савецкай Радзімы, умацоўваючы яе эканамічную і абаронную магутнасць, натхнёна працаваць над ажыццяўленнем прадвызначанай XXV з'езда КПСС.

Цэнтральны Камітэт КП Беларусі пастаўляе:

Падрыхтоўку да 60-годдзя Беларускай ССР і Кампартыі Беларусі — вялікай, знамянальнай падзеі ў грамадска-палітычным жыцці рэспублікі, свята рэвалюцыйнай барацьбы і камуністычнага будаўніцтва, перамогі ленінскай нацыянальнай палітыкі, маналітнага адзінства

і непарушнай дружбы народаў СССР — правесці пад знакам далейшага павышэння палітычнай і працоўнай актыўнасці рабочых, калгаснікаў, інтэлігенцыі, усіх працоўных рэспублікі, мабілізацыі іх сіл і творчай энергіі для паспяховага ажыццяўлення гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС, задач дзесятай пяцігодкі, паскарэння навукова-тэхнічнага прагрэсу, павышэння эфектыўнасці вытворчасці і якасці работы.

Партыйным камітэтам і арганізацыям усямерна развіваць і шырока распаўсюджаць патрыятычную ініцыятыву працоўных калектываў, перадавікоў і наватараў прамысловай і сельскагаспадарчай вытворчасці, будаўніцтва і транспарту ў разгортванні сацыялістычнага сабораў і дастойную сустрэчу юбілею, завяршэнне заданняў трох гадоў пяцігодкі да першай гадавіны прыняцця новай Канстытуцыі СССР, забяспечэнне высокіх тэмпаў росту прадукцыйнасці працы, умцаванне рэжыму эканоміі і беражлівасці, павышэнне якасці і зніжэнне сабекошту прадукцыі.

Абкомам, гаркомам, райкомам КПБ, пярвічным партарганізацыям, кіраўнікам міністэрстваў і ведамстваў сканцэнтравана ўвагу на далейшым удасканаленні ў духу ўказанняў партыі стылю і метадаў работы, палепшэнні кіраўніцтва народнай гаспадаркай і працэсам камуністычнага выхавання працоўных, умацаванні партыйнай і дзяржаўнай дысцыпліны на ўсіх участках гаспадарчага і культурнага будаўніцтва, павышэнні сабасці адказнасці кадраў за даручаную справу, за эфектыўнае выкарыстанне магчымасцей сталага сацыялізму ў вырашэнні актуальных задач сацыяльна-эканамічнага і духоўнага прагрэсу краіны і рэспублікі.

Пытанні, звязаныя з падрыхтоўкай да вялікага свята беларускага народа, абмеркаваць на пленумах партыйных камітэтаў, сесіях Саветаў народных дэпутатаў, сходах камуністаў і калектываў працоўных.

У абласцях, гарадах, раёнах, у міністэрствах і ведамствах, працоўных і вучэбных калектывах стварыць аргкамітэты па падрыхтоўцы да юбілею БССР і КПБ і правядзенню яго.

Максімальна выкарыстоўваючы вопыт, набыты ў перыяд падрыхтоўкі да 60-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі і святкавання яго, ва ўсёй арганізацыйна-палітычнай і ідэйна-выхаваўчай рабоце ў сувязі з маючым адбыццём юбілеем БССР і КПБ неабходна:

— глыбока і ўсебакова раскрываць пастаяннае значэнне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі для лёсу беларускага і ўсіх іншых народаў краіны, жыццесцвярджалы, творчы дух марксізму-ленінізму, выдатныя дасягненні ленінскай нацыянальнай палітыкі КПСС, магутную стваральную сілу брацкай дружбы, ідэя-палітычнага адзінства нацыі і народнасцей СССР, невычарпальны стваральна-творчыя магчымасці развітога сацыялізму;

— шырока асвятляць кіруючую, рэвалюцыйна-пераўтваральную дзейнасць Камуністычнай партыі Савецкага Саюза ў стварэнні і ўмацаванні першай у гісторыі сацыялістычнай дзяржавы, яе ўзрастаючую ролю ва ўсіх сферах грамадскага жыцця, тытанічную плённую работу Цэнтральнага Камітэта КПСС, яго Палітбюро на чале з таварышам Л. І. Брэжневым на сучасным этапе камуністычнага будаўніцтва, выходзячы моладзь на слаўныя рэвалюцыйныя, баявыя і працоўныя традыцыі ленінскай партыі, рабочага класа, ўсяго савецкага народа;

— пераканаўча раскрываць выдатныя дасягненні Саюза ССР, Савецкай Беларусі, усіх брацкіх савецкіх рэспублік у развіцці эканомікі, навукі і культуры, няўхільным павышэнні народнага дабытку;

— ярка паказаць багацце і прыгажосць духоўнага свету, ідэя-маральную сталасць новага савецкага чалавека, працоўную і палітычную актыўнасць працоўнікоў горада і вёскі ў барацьбе

за ажыццяўленне велічных планаў камуністычнага будаўніцтва, гістарычных рашэнняў XXV з'езда КПСС, велізарную сацыяльную значнасць самаадданай працы рабочага класа, калгаснага сялянства і народнай інтэлігенцыі, усямерна прапагандаваць эканамічную стратэгію і сацыяльную палітыку партыі, падварагаць прынцыповай, дзелавой крытыцы наяўныя недахопы, энергічна выяўляць і выкарыстоўваць рэзервы, шырэй расплываюцца перадавы вопыты;

— усебакова асвятляць гуманістычную сутнасць, сапраўдны дэмакратызм, высокі сацыяльны аптымізм, неаспрэчаны перавагі сацыялістычнага ладу, савецкага ўкладу жыцця, веліч правоў і высакароднасць абавязкаў савецкага грамадзяніна, якія знайшлі замацаванне ў Асноўных Законах СССР і БССР;

— весці аргументаваную крытыку буржуазнай ідэалогіі, буржуазных парадкаў і моравы, выкрываць рознага роду фальсіфікатаў гісторыі, спробы буржуазнай прапаганды дыскрэдытаваць заваёвы рэальнага сацыялізму, ленынска-нацыянальную палітыку КПСС, даваць рашучы адпор антыкамунізму і антысаветызму, мааізму, апартунізму ўсіх масцей;

— усямерна прапагандаваць мэтаанкіраваную дынамічную знешнепалітычную дзейнасць КПСС і Савецкай дзяржавы, якая дае магчымасць савецкім людзям карыстацца дабротамі міру, забяспечвае спрыяльныя ўмовы для камуністычнага будаўніцтва.

Ва ўсіх звеннях сістэмы партыйнай і камсамольскай палітычнай вучобы, эканамічнай адукацыі, масавай прапаганды ў арганічнай сувязі з навучальнымі праграмамі арганізаваць глыбокае вывучэнне тэарэтычных і практычных праблем грамадства сталага сацыялізму, вызначных у матэрыялах з'ездаў КПСС, працах таварыша Л. І. Брэжнева, ленынскай нацыянальнай палітыкі КПСС, заканамернасцей усебаковага развіцця і паступовага збліжэння сацыялістычных нацый, Канстытуцыі СССР і Канстытуцыі БССР, дэбатування трываллага засваення працоўнымі ідэяна-маральных настаноў савецкага ўкладу жыцця, інтэрнацыяналістычных і патрыятычных традыцый КПСС і савецкага народа.

Правесці гарадскія і раённыя семінары, навукова-практычныя канферэнцыі партыйна-гаспадарчага і ідэалагічнага актыва па тэмах «Марксісцка-ленынскае вучэнне і палітыка КПСС па нацыянальнаму пытанню», «Дружба народаў СССР — крыніца сілы і магутнасці Савецкай дзяржавы», «Эканоміка Беларусі як неад'емная частка адзінага народнагаспадарчага комплексу Саюза ССР», «Крытыка буржуазных фальсіфікатаў ленынскай нацыянальнай палітыкі КПСС».

Аддзяленню грамадскіх навук Акадэміі навук БССР, Інстытуту гісторыі партыі пры ЦК КПБ, Мінскай вышэйшай партыйнай школе, Міністэрству вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі БССР правесці навуковыя сесіі, прысвечаныя 60-годдзю Беларускай ССР і Кампартыі Беларусі.

Партыйным камітэтам, плівічным партарганізацыям, выканкамам Саветаў народных дэпутатаў, прафсаюзным і камсамольскім органам, міністэрствам і ведамствам рэспублікі распрацаваць і ажыццявіць планы арганізацыйных і ідэяна-выхавальных мерапрыемстваў па падрыхтоўцы да 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі, у якіх прадугледзены:

— правядзенне ўдарных працоўных вах у гонар 60-годдзя Беларускай ССР і КП Беларусі, укараненне дзейных форм і метадаў арганізацыі юбілейнага спаборніцтва з забеспячэннем яго публічнасці і рэгулярнага падвядзення вынікаў, урачыстае віншаванне наватараў і перадавікоў вытворчасці, пераможцаў у працоўным спаборніцтве;

— чытанне ў вытворчых калектывах, установах культуры і па месцы пражывання працоўных лекцый і дакладаў, арганізацыю палітінфармацый і гутарак, выступленняў інфармацыйна-прапагандысцкіх груп, правядзенне тэматычных вечароў, свят працоўнай славы, вусных часопісаў, канферэнцый чытачоў, кіналекторыяў, спартыўных спаборніцтваў і масавых фізкультурных мерапрыемстваў, прысвечаных 60-годдзю БССР і КПБ;

— афармленне нагляднай агітацыі, якая адлюстроўвае слаўныя старонкі гісторыі Савецкай дзяржавы і Беларускай ССР, ход сацыялістычнага спаборніцтва за рэалізацыю заданняў і абавязальнасцяў трэцяга года дзесятай пяцігодкі, дастойную сустрэчу знамянальнага юбілея;

— віншаванне актыўных барацьбітоў за справу Вялікага Кастрычніка, ветэранаў партыі, рэвалюцыі і працы, удзельнікаў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, працяг работы па далейшаму паліяпшэнню іх жыллёва-бытавых умоў, сацыяльнага забеспячэння і медыцынскага абслугоўвання;

— прыняцце дадатковых мер па ўзакваенню памяці герояў рэвалюцыі, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, устанавленню мемарыяльных і памятных знакаў, прысвечаных барацьбе працоўных за перамогу, умацаванне і абарону Савецкай улады, рэспубліканства ўсіх гарадах і раёнах рэспублікі работы па стварэнню летапісу народнай славы, музеяў працоўных калектываў, папаўненню іх матэрыяламі, якія раскрываюць самаадданую барацьбу працоўных рэспублікі за ажыццяўленне планаў камуністычнага будаўніцтва, рашэнняў XXV з'езда КПСС;

— арганізацыю аглядаў-конкурсаў клубаў рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы, сустрэч моладзі з ветэранамі партыі і камсамола, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, ударнікамі пяцігодкі, Героямі Савецкага Саюза і Героямі Сацыялістычнай Працы;

— правядзенне свят прадрывнасцяў, калгасаў, саўгасаў, вуліц, плошчаў, якія носяць імяны барацьбітоў за справу Вялікага Кастрычніка, абаронцаў Радзімы, праслаўленых удзельнікаў сацыялістычнага і камуністычнага будаўніцтва.

Міністэрству культуры БССР, Белсаўпрофу сумесна з творчымі саюзамі рэ-

спублікі арганізаваць юбілейныя фестывалі, конкурсы і агляды прафесійных і самадзейных мастацкіх калектываў і выканаўцаў, выстаўкі твораў выяўленчага мастацтва, правесці тыдзень «Майстры мастацтваў — працоўнікам вёскі», творчыя агляды-рапартажы тэатраў і канцэртных арганізацый у працоўных калектывах.

Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў БССР па кінематаграфіі забяспечыць шырокі паказ лепшых мастацкіх, хронікальна-дакументальных і навукова-папулярных фільмаў аб рэвалюцыйным, ратным і працоўным подзвігу савецкага народа, аб дасягненнях краіны і рэспублікі за гады Савецкай улады, зваршыць выпуск новых мастацкіх і дакументальных фільмаў, прысвечаных важным падзеям у жыцці Савецкай Беларусі. Сумесна з Белсаўпрофам правесці ва ўсіх буйных населеных пунктах фестывалі гісторыка-рэвалюцыйных, дакументальных і мастацкіх кінафільмаў.

Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю, Міністэрству культуры БССР, праўленню Саюза журналістаў БССР забяспечыць своечасовы і якасны выпуск літаратуры па юбілейнай тэматыцы, арганізаваць у гарадах і раённых цэнтрах выстаўкі кніг, кніжныя кірмашы, рэспубліканскую перасоўную фотавыстаўку, якія адлюстроўвалі б дасягненні Беларусі за гады Савецкай улады, раскрывалі б жыватворную сілу ленынскіх ідэй дружбы народаў.

Рэдакцыям газет і часопісаў апублікаваць матэрыялы, якія раскрываюць рашаючае значэнне Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, выдатную ролю У. І. Лёніна, Камуністычнай партыі ва ўстанавленні Савецкай улады ў Беларусі, утварэнні Беларускай ССР, перамогу ленынскай нацыянальнай палітыкі КПСС, дасягненні працоўных рэспублікі ў развіцці эканомікі, культуры і навукі ў адзінай сямі брацкіх савецкіх народаў.

Дзяржаўнаму камітэту Савета Міністраў БССР па тэлебачанню і радыёвашчанням забяспечыць яркае мастацка-публіцыстычнае адлюстраванне асноўных этапаў гісторыі Беларускай ССР, слаўнага шляха КПБ — аднаго з баявых атрадаў КПСС, шырока паказ сацыяльна-эканамічных і культурных пераўтварэнняў, якія адбыліся ў краіне і рэспубліцы за 60 гадоў; стварэнне серыі нарысаў аб знатных людзях Савецкай Беларусі — героях вайны і працы, вядомых дзеячах навукі і культуры, ударніках дзесятай пяцігодкі, якія ўвасабляюць сабой лепшыя рысы савецкага чалавека, савецкага характару; экранізацыю 2—3 лепшых літаратурных твораў, якія адлюстравваюць юбілейную тэматыку; падрыхтоўку для Цэнтральнага тэлебачання і Усесаюзнага радыё грамадска-палітычных і мастацкіх праграм, прысвечаных юбілею БССР і Кампартыі Беларусі.

Міністэрству культуры БССР, Міні-

стэрству мясцовай прамысловасці БССР, Міністэрству бытавога абслугоўвання насельніцтва БССР, іншым міністэрствам і ведамствам рэспублікі забяспечыць выраб памятнага юбілейнага медаля (настойнага), значка, сувеніраў у гонар 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі.

Абкомам, гаркамом і райкомам КПБ рэкамендавана правесці ў снежні 1978 года ўрачыстыя пасяджэнні абласных, гарадскіх, раённых камітэтаў партыі і адпаведных Саветаў народных дэпутатаў, прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і воінскіх часцей, а таксама ўрачыстыя сходы ў працоўных калектывах, дэманстрацыі або мітынгі працоўных у гарадах, рабочых пасёлках і іншых населеных пунктах, прысвечаныя 60-годдзю БССР і КПБ.

У азнаменаванне 60-годдзя БССР і Кампартыі Беларусі правесці ў снежні 1978 года ў г. Мінску ўрачыстае пасяджэнне Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі і Вярхоўнага Савета Беларускай ССР, мінскіх абкома і гаркома КПБ, абласнога і гарадскога Саветаў народных дэпутатаў з удзелам прадстаўнікоў партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый рэспублікі, калектываў працоўных г. Мінска, воінаў Савецкай Арміі, а таксама дэманстрацыю працоўных у г. Мінску.

Для арганізацыі і правядзення мерапрыемстваў у сувязі з 60-годдзем Беларускай ССР і Кампартыі Беларусі ўтварыць камісію ў саставе тт. Палыкова І. Я. (старшыня), Аксёнава А. Н. (нам. старшыні), Кісялёва Ц. Я. (нам. старшыні), Адамовіча П. С., Андрэева А. Я., Афанасьева П. В., Барысевіча М. А., Барташэвіча Г. Г., Будая Г. В., Глазкова І. М., Грамыкі В. А., Дзёбалока А. В., Дзельца М. І., Яроманкі М. М., Зайцава М. М., Зініна А. К., Ігнаценкі І. М., Колакалава Ю. Б., Коханова П. Л., Кузьміна А. Т., Лівенцава В. І., Лабанка У. Е., Лукашэвіча С. М., Максімава Л. Г., Мазьнева У. В., Мясцова М. М., Мікуліча У. А., Мінкевіча М. Г., Міхневіча Ю. М., Міцкевіча У. Ф., Малочкі М. П., Паўлава С. Я., Пахомова М. І., Петрашкевіча А. Л., Полазава М. Н., Платонава К. М., Пуццыва С. М., Савіна В. М., Семянкі Ю. В., Скурко Я. І. (Максім Танк), Смірнова А. А., Смірнова Ю. П., Сняжкова Н. Л., Цераха К. З., Тоўсціца А. А., Шацілы Б. І., Шавялюхі В. С., Юшкевіча Я. П., Якушава І. Ф.

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі выказвае ўпэўненасць у тым, што камуністы, усе працоўныя рэспублікі, ідуць насустрач шасцідзясяцігоддзю Беларускай ССР і Кампартыі Беларусі, яшчэ часней згуртуюцца вакол Камуністычнай партыі, яе ленынскага Цэнтральнага Камітэта, азнамянуючы слаўны юбілей новымі дасягненнямі ў развіцці эканомікі, навукі і культуры, у ажыццяўленні рашэнняў XXV з'езда КПСС, задач дзесятай пяцігодкі, унясуць дастойны ўклад у агульную справу камуністычнага будаўніцтва ў нашай краіне.

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Беларусі.

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ

АБ ПЛЕНУМЕ ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ БЕЛАРУСІ

30 мая г. г. у Мінску адкрыўся XI пленум Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі.

На пленуме запрошаны сакратары абкомаў партыі, якія займаюцца пытаннямі прамысловасці і сельскай гаспадаркі, першыя сакратары гаркомаў, райкомаў, што не ўваходзяць у састаў ЦК КПБ, сакратары парткомаў па правах райкома партыі, старшыні выканкомаў гарадскіх і раённых Саветаў народных дэпутатаў, старшыні абласных саветаў прафсаюзаў, першыя сакратары абкомаў камсамола, старшыні абласных камітэтаў народнага кантролю, група адказных работнікаў апарату ЦК КП Беларусі, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў БССР, кіраўнікоў міністэрстваў і ведамстваў рэспублікі.

Пленум заслухаў даклад кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КП Беларусі таварыша П. М. Машэрава «Аб ходзе выканання ў рэспубліцы рашэнняў XXV з'езда КПСС, планаў дзесятай пяцігодкі і мерах па практычнаму ажыццяўленню задач, пастаўленых Генеральным сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышам Л. І. Брэжневым у час яго паездкі ў раёны Сібіры, Далёкага Усходу і ў прамове на XVIII з'ездзе ВЛКСМ».

З садакладамі на пленуме выступілі: сакратар ЦК КПБ А. А. Смірноў — «Аб канкрэтных мерапрыемствах па далейшаму павышэнню эфектыўнасці і якасці работы ў галіне прамысловай вытворчасці»;

сакратар ЦК КПБ В. С. Шавялюха — «Аб канкрэтных мерапрыемствах па далейшаму павышэнню эфек-

тыўнасці, росту інтэнсіфікацыі сельскагаспадарчай вытворчасці»;

намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Ю. Б. Колакалаў — «Аб канкрэтных мерапрыемствах па своечасоваму ўводу аб'ектаў у эксплуатацыю і далейшаму паліяпшэнню ў цэлым капітальнага будаўніцтва»;

першы намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР У. Ф. Міцкевіч — «Аб канкрэтных мерапрыемствах па паліяпшэнню транспартнага абслугоўвання народнай гаспадаркі рэспублікі»;

сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін — «Аб мерах па далейшаму паліяпшэнню ідэалагічнай работы партыйных арганізацый рэспублікі».

У абмеркаванні даклада і садакладаў прынялі ўдзел: Л. Г. Кляцкоў — першы сакратар Гродзенскага абкома КПБ; В. А. Гвоздзеў — першы сакратар Гомельскага абкома КПБ; Я. Я. Сакалоў — першы сакратар Брэсцкага абкома КПБ; С. М. Шабашоў — першы сакратар Віцебскага абкома КПБ; В. В. Прычэпчык — першы сакратар Магілёўскага абкома КПБ.

Выбрана камісія па вырацоўцы праекта пастаноў пленума.

У рабоце пленума прымае ўдзел загадчык сектара ЦК КПСС Н. К. Дыбенка.

31 мая на XI пленуме Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі працягвалася абмеркаванне даклада кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КП Беларусі тавары-

ша П. М. Машэрава «Аб ходзе выканання ў рэспубліцы рашэнняў XXV з'езда КПСС, планаў дзесятай пяцігодкі і мерах па практычнаму ажыццяўленню задач, пастаўленых Генеральным сакратаром ЦК КПСС, Старшынёй Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварышам Л. І. Брэжневым у час яго паездкі ў раёны Сібіры, Далёкага Усходу і ў прамове на XVIII з'ездзе ВЛКСМ» і садакладаў.

У спрэчках выступілі: М. А. Сухій — старшыня выканкома Мінскага абласнога Савета народных дэпутатаў; Л. М. Нагібовіч — міністр лёгкай прамысловасці БССР; Г. Г. Барташэвіч — першы сакратар Мінскага гаркома партыі; К. М. Платонаў — першы сакратар ЦК ЛКСМБ; Н. І. Афанасьев — дырэктар Гомельскага заводу сельскагаспадарчага машынабудавання; М. М. Матохіна — памочнік майстра магілёўскага вытворчага аб'яднання «Хімваласці»; У. А. Белы — віцэ-прэзідэнт Акадэміі навук БССР; Л. Ф. Роганаў — першы сакратар Аршанскага гаркома партыі; М. Ц. Архінец — міністр прамысловага будаўніцтва БССР; А. І. Белякова — першы сакратар Гродзенскага райкома партыі; В. А. Казлоў — міністр сельскай гаспадаркі БССР; Н. В. Гвоздзева — галоўны эканаміст калгаса «Савецкая Беларусь» Івацэвіцкага раёна; Я. П. Юшкевіч — начальнік Беларускай чыгуны; К. І. Шавялюха — старшыня калгаса «Чырвоная змена» Любанскага раёна.

Па абмеркаванню пытання пленум прыняў пастанову.

На гэтым XI пленум ЦК Кампартыі Беларусі завяршыў работу.

У ЖЫЦЦІ ЗАЎСЁДЫ ЁСЦЬ МЕСЦА ПОДЗВІГУ

З АДКРЫТАГА ПАРТЫЙНАГА СХОДУ СП БССР

Вялікую душэўную ўзрушанасць выклікалі ў літаратараў рэспублікі кнігі Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне». З глыбокай зацікаўленасцю ішла пра іх гаворка і на адкрытым партыйным сходзе, які праходзіў 29 мая ў ДOME літаратара.

— За пасляваенныя гады беларускія пісьменнікі напісалі нямала хваляючых твораў аб мірнай стваральнай працы савецкіх людзей. Разам з тым выходзілі і выходзяць кнігі, якія раскрываюць усенародны подзвіг у Вялікай Айчыннай вайне. Тэма вайны ў савецкай літаратуры заўсёды надзейна і невычэрпна, у гэтым нас пераконвае яшчэ раз кніга Л. І. Брэжнева «Малая зямля»...

Так пачаў свой даклад сакратар партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Кругавых, прысвяціўшы яго тым новым задачам, якія паўстаюць перад пісьменніцкай арганізацыяй у светле палажэнняў кнігі Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне», гэтых у вышэйшай ступені партыйных твораў.

Далгядчы спыняецца на ідэйнай аснове і змесце запісак Л. І. Брэжнева аб беспрыкладным подзвігу малазямельцаў. Дзесяткі людзей, дзесяткі чалавечых лёсаў ушчыльную наблізіліся да чытачоў у гэтым лаканічным ёмістым расказе, гаворыць ён. У запісках аб Малой зямлі натуральна і арганічна спалучаюцца шырокія грамадска-палітычныя абгульненні выдатнага партыйнага і дзяржаўнага дзеяча, глыбокі аналіз прыроды патрыстычнага подзвігу савецкага чалавека і наступнага ўплыў нашай перамогі на ход сусветнай гісторыі з натуральнасцю, непасрэднасцю і эмацыянальнай пераканаўчасцю апавядання аб адной, але таной хваляючай старонцы ў гісторыі Айчыннай вайны.

Падрабязна гаворыць М. Кругавых і аб другой кнізе кіраўніка партыі і Савецкай дзяржавы — «Адраджэнне», усхваляваным расказе пра аднаўленне разбуранай вайной народнай гаспадаркі на адным з цэнтральных прамысловых комплексаў Украіны. Кніга гэтая, падкрэслівае ён, з'явілася не толькі вялікім укладам у меўдзю літаратуры, яна стала выключна важнай падзеяй у сённяшнім духоўным і грамадска-палітычным жыцці нашай краіны. Сакратар партыйнай арганізацыі гаворыць аб неабходнасці выкарыстання вопыту ідэйна-выхаваўчай работы, канцэнтраванага ў творах Л. І. Брэжнева, для далейшага згуртавання калектыву, для наладжвання творчага саборніцтва і актывізацыі дзейнасці Саюза пісьменнікаў, умацавання партыйнай дысцыпліны.

— У жыцці заўсёды ёсць месца подзвігу... Гэтыя словы зноў і зноў прыходзяць на думку, калі чытаеш кнігі Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне», — гаворыць галоўны рэдактар часопіса «Неман» А. Кудравец. Ён звярнуў увагу прысутных на тое, што ў гэтых кнігах, інтэлектуальна, здавалася б, рознасць, непадобнасць пакаладзена ў аснову адной і другой матэрыялу, вельмі шмат агульнага; абедзве кнігі пра мужнасць, калі не абмежавана гадамі вайны, а мае свой лагічны працяг у гадах аднаўлення разбуранай фашыстамі народнай гаспадаркі, у сённяшнім дні, калі разгортваецца будаўніцтва камуністычнага грамадства. Зусім не выпадкова, падкрэсліў А. Кудравец, у «Адраджэнні» ёсць словы пра цесную ўзаемасувязь учарашняга дня краіны, пройдзенага шляху з днём сённяшнім, і пра тое, як важна заўсёды ўлічваць багацейшую практыку будаўніцтва сацыялізму, гістарычны вопыт партыі і народа.

Адназны сакратар часопіса «Полымя» Г. Пашноў гаворыць аб шчаслівым лёсе свайго пакалення, якое не ведае вайны і држжасцей пасляваеннага часу. Але яму і яго ровеснікам надзвычай цікавы таямніцы творы, якія «Малая зямля» і «Адраджэнне», бо яны даюць глыбокі адказ на хваляючыя пытанні — як людзі старэйшых пакаленняў выстаялі ў вогненным пекле вайны і аднавілі жыццё на зруйнаванай зямлі.

Як пра ўзор баявой партыйнай публіцыстыкі і важныя партыйныя дакументы эпохі гаварылі ў сваіх выступленнях пра кнігі Л. І. Брэжнева пісьменнікі Я. Садоўскі, А. Шаўня і М. Татур.

Сход аднадушна прыняў пастанову, у якой заклікаў пісьменнікаў глыбока вывучыць кнігі Л. І. Брэжнева «Малая зямля» і «Адраджэнне», каб кіравацца іх палажэннямі ў штодзённай дзейнасці.

КУПАЛУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Бяларучы. Запаветная купалаўская мясціна ля рэчкі Вячы. Тут заанчэй Янка Купала народнае вучылішча, якое, як значнаеў пазней сам паэт, дало яму пуцёўку ў жыццё. Зараз сярэдняя школа ў Бяларучах носіць імя песняра. Пры ёй працуе музей Купалы, дзейнічае літаратурны гурток «Купалаўцы».

Як адно з мерапрыемстваў у падрыхтоўцы да 100-годдзя з дня нараджэння найвялікшага паэта Беларусі Літаратурны музей Янкі Купалы сумесна з дырэнцый школы ўрачыста адзначылі ў канцы мая своеасаблівую юбілей — 80 гадоў з дня заанчэння Іванам Луцвічам народнага вучылішча.

Вучні падрыхтавалі літаратурную кампазіцыю «Купала — сын народа». Ва ўрачыстасці прынялі ўдзел пісьменнікі Ніл Гілевіч, Мікола Хведаровіч, Сяргей Грахоўскі, Уладзімір Юрэвіч. Вялі вачар дырэнтар Літаратурнага музея пісьменнік Аляксей Кулакоўскі і дырэнтар школы Любоў Андрэеўна Сычэвіч. Галоўная захавальніца фонду музея Ядвіга Юльяўна Раманоўская перадала школе новыя матэрыялы для экспазіцыі.

Былі выказаны спадзяванні, што Бяларучы, Аюпы, іншыя купалаўскія мясціны стануць, як і Вячынка, асяродкам народнага ўшанавання волата нашай літаратуры.

С. ПАПАР.

ФОРУМ БАРАЦЬБІТОЎ СУПРАЦІЎЛЕННЯ

У горадзе-героі Мінску завяршыў сваю работу VIII кангрэс Міжнароднай федэрацыі барацьбы супраціўлення (ФІР). У ім прынялі ўдзел дэлегацыі арганізацый ветаэранаў вайны і барацьбы супраціўлення з 29 краін. Разам з імі на кангрэсе прысутнічалі прадстаўнікі барацьбы супраць неафашызму, расізму, апартаіды і агрэсіі з В'етнама, Чылі, Анголы, Уругвая, Мазамбіка, а таксама МНР. У рабоце кангрэсу ўдзельнічалі члены Сусветнай федэрацыі ветаэранаў вайны (ФМАК), Міжнароднай канфедэрацыі былых ваеннапалонных (КІАП), Еўрапейскай канфедэрацыі ветаэранаў вайны (КЕАК), міжнародных камітэтаў былых вязняў фашысцкіх канцлагераў, Міжнароднай арганізацыі журналістаў (МАЖ), Міжнароднай асацыяцыі юрыстаў-дэмакратаў (МАЮД), Міжнароднай дэмакратычнай федэрацыі жанчын (МДФЖ), Сусветнай федэрацыі дэмакратычнай моладзі (СФДМ) і іншых арганізацый.

Адкрыў кангрэс прэзідэнт Міжнароднай Федэрацыі барацьбы супраціўлення А. Банфі. Ён запрасіў у прэзідыум кіраўнікоў нацыянальных камітэтаў арганізацый ветаэранаў вайны і барацьбы супраціўлення, кандыдата ў члены Палітбюро ЦК КПСС, першага сакратара ЦК КП Беларусі П. М. Машэрава, Старшыню Прэзідыума Вярхоўнага Савета Беларусі ССР І. Я. Палюкова і іншых.

Даклад аб дзейнасці Федэрацыі на працягу чатырох гадоў, якія мінулі з часу пачатку кангрэсу ў Парыжы, зрабіў генеральны сакратар ФІР А. Лот.

На кангрэсе выступіў старшыня Савецкага камітэта ветаэранаў вайны, двойчы Герой Савецкага Саюза генерал арміі П. І. Батаў.

Удзельнікам VIII кангрэсу Міжнароднай Федэрацыі барацьбы супраціўлення найравяў прывітаннае пісьмо Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР таварыш Леанід Ільіч Брэжнеў, у ім таворыцца: «У Беларусі, якая гасцінна прымае вас, у гэтай вайне загінуў кожны чацвёрты жыхар. Савецкія людзі аддаюць належнае мужнасці і доблесці салдат, якія змагаліся супраць агульнага ворага ў арміях краін антыгітлераўскай кааліцыі, і барацьбы супраціўлення ў краінах, што падвяргаліся акупацыі. Вялікі подзвіг народаў выратаваў цывілізацыю і адкрыў шырокі прастор развіццю сіл міру і прагрэсу».

З прамовай на кангрэсе выступіў кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КП Беларусі П. М. Машэраў.

Удзельнікі кангрэсу наведлі мемарыяльны комплекс «Хатынь» і Курган Славы, пабылі ў Музеі Вялікай Айчыннай вайны, сустрэліся з рабочымі мінскіх прадпрыемстваў.

Прыняты дакументы: «За ўмацаванне бласпелі і супрацоўніцтва ў Еўропе», «За ўмацаванне міжнароднай разрады, за разбраенне», а таксама пасланне ўдзельнікам кангрэсу спецыяльнай сесіі ААН на разбраенне.

Кангрэс выбраў прэзідэнта і кіруючы арган ФІР.

Зноў выбраны прэзідэнтам Міжнароднай Федэрацыі барацьбы супраціўлення А. Банфі, закрываючы кангрэс, падкрэсліў, што новы састаў кіраўніцтва ФІР будзе працаваць узгоднена і дружна для дасягнення агульных высакродных мэт.

ЧАЛАВЕК СЛАВІЦЦА ПРАЦАЙ

Даўня творчая дружба звязвае беларускіх пісьменнікаў з калектывам сталічнага станкабудаўнічага заводу імя Кірава. Першым ішчэ ў далекія трыццаціе на завод завітаў Цішка Гарны, каб саўна адчуць тут працоўны рытм новай індустрыяльнай Беларусі. Сёння сюды ўсё часцей наведваюцца празаікі і паэты, — калектывам заводу і пісьменніцкай арганізацыі прыняты дагавор аб супрацоўніцтве.

Чарговае творчае сустрэча пісьменнікаў з кіраўніцамі адбылася на гэты раз у ДOME літаратара. Яе адкрыў і вёў першы сакратар СП БССР, народны пісьменнік рэспублікі Іван Шамякін.

Пра натхнёны будзень заводу, пра поспехі яго калектыву ва

Усесаюзным саборніцтве па выкананню плана дзевятай пяцігодкі расказалі пісьменнікам намеснікі старшыні заводскага камітэта Т. Смародзіна і перадачык вытворчасці, ветаэран вайны і працы І. Капачэўскі. Працоўная біяграфія заводу, які збіраецца адзначыць сваё стагоддзе, можа стаць добрай кнігай пра стануленне беларускага рабочага класа. Сучасны станкабудаўніцаў — адзін з яскравых прыкладаў эліцы навуковай думкі з прантыкай. Яго прадукцыя экспертуецца сёння больш чым у 40 краін свету, усе 12 мадэлей выпускаемых тут станноў пастаўляюцца заанчэньку вышэйшай якасцю.

Творчае сустрэча з'явілася своеасаблівай падсумоўнай зробленага ў святле прынятага

дагавору: адбываліся сустрэчы ў цэхах, дыскусіі за заводскім «круглым сталом». Плён падобнага супрацоўніцтва — кніга нарысаў аб людзях заводу, якая неўзабаве выйдзе з друку. На заводзе пісьменнікі маюць магчымасць знаёміцца з нашым рабочым класам, глыбока праніцаць у яго сённяшнія ілюматы.

Сваімі думкамі на сустрэчы падзяліліся Іван Чыгрынаў, Уладзімір Млякэвіч, Пятрусь Манька, Аляксей Русецкі, Анатоль Казловіч, Валандін Мыслівец, Уладзімір Іяніч, Уладзімір Юрэвіч, Міхась Калачынскі працягваюць верш, прысвечаны кіраўніцтву.

У завяршэнне сустрэчы адбыўся канцэрт, у якім прынялі ўдзел артысты мінскіх тэатраў і заводскі ванальна-інструментальны ансамбль «Дудары».

АДКАЗНАСЦЬ ЗА ЁСЁ НА ЗЯМЛІ

Прышоў ён у літаратуру вясковым юнаком, правым і адкрытым, бесампрамісным і шчодрым у выяўленні сваіх пачуццяў. Вершы пачаў пісаць ішчэ ў школе, але сапраўднае творчае натхненне прышло тады, калі стаў студэнтам аддзялення журналістыкі Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна. Менавіта тады, у сярэдзіне пяцідзсятых гадоў, у рэспубліканскай перыядыцы часцей і часцей пачало сустрапацца прозвішча Генадзя Бураўкіна. А неўзабаве чытачы атрымалі яго першую кніжку «Майская просьня».

Потым былі кнігі паэзіі «З любоўю і нянавісцю зямно», «Дыханне», «Жніў», «Выток», вось-вось з'явіцца новая — «Варта вернасці». Прызнанне шырокага чытача паэт заваяваў адразу і трывала.

Кожны новы зборнік лаўрэата прэміі Ленінскага наамсалола рэспублікі Г. Бураўкіна, пры сваёй агульнай значнасці і высокім гучанні, асабліва ўражае тымі ці іншымі канкрэтнымі творамі, якія адразу становяцца крылатымі.

У інізе «З любоўю і нянавісцю зямно» гэта — «Бяздзякавічы», «Адзілі ў нобіт панегірыкі...», у «Дыханні» — «Не, мы з табою не святошы...», «Балада пра мінерала», у «Жніўе» — «Камісары», у «Вытоку» — «Вечар сцішэўся...», «Чатыры песні пра Эрнста Чэ Гевару»... Справа, вядома, не ў колькасці прыкладаў.

Відавочна інашае: лепшыя творы Г. Бураўкіна пры ўсёй іх поліфанічнасці, багаці матываў, знітаных агульнасцю, выразаюцца грамадзянскай і пісьменніцкай пазіцыі аўтара, яго палымнай публіцыстычнасцю.

Што гэта сапраўды так, вельмі добра можна было пераканацца на творчым вечары паэта, які ў мінулы аўторак сабраў у ДOME літаратара шчырых прыхільнікаў яго таленту. Вершы паэта і песні нампазітараў Ю. Семьянікі, І. Лучанка, Г. Вагнера, С. Картэса, напісаны на іх, урыўкі з паэмы «Хатынскі снег» гучалі ў выкананні артыстаў мінскіх тэатраў і Белдзяржфілармоніі. Шмат чытаў і сам аўтар.

«У паэзіі ёсць вечныя тэмы: нараджэнне і смерць, любоў і нянавісць, праца, змаганне, адданасць Айчыне, — сказаў народны паэт Беларусі П. Панчанка, які адкрываў вечар. — Кожны сапраўды паэт у адлюстраванне іх прыносіць музыку і рытм свайго часу».

Менавіта такім паэтам і з'яўляецца Г. Бураўкін, чалавек і грамадзянін, якому ёсць справа да ўсяго на зямлі. Аб шырыні ягоных жыццёвых далёглаўдаў, аб грамадскай антыўнасці сведчыць і тое, што Г. Бураўкін — дэлегат чатырох а'ездаў ВЛКСМ, член бюро ЦК ЛКСМБ, у сілазе дэлегацыі БССР удзельнічаў у рабоце XXXI сесіі Генеральнай Асамблеі ААН.

УРОК ПРАВЯЛІ ПІСЬМЕННІКІ

Для выпускнікоў 44-й мінскай школы імя Якуба Коласа гэты ўрок застанецца памятным на ўсё жыццё. У кабінет літаратуры разам з настаўніцай Ларысай Янаўлеўнай Гарбар прыйшлі вядомыя беларускія пісьменнікі Васіль Быкаў і Іван

Чыгрынаў. Майстры слова пазнаёмлілі вучняў з сучаснымі напрамкамі ў развіцці ваеннай прозы, спыніліся на ле глыбінных, па-ваеннаму мужных пошуках, расказалі пра ўласныя ілюматы, звязаныя з мастацнім

уваабленнем неўміручага подзвігу народа. Яны адназначна на шматлікіх пытанні вучняў.

Урок на тэму «Вялікая Айчынная вайна і савецкая літаратура» атрымаў ацэнку «выдатна».

ВОСЬ І УВАШІЛА ВЯСНА ў сваю самую шчодрую пару, калі ўсё спрозь так хораша дэляе і цвіце, калі ўсё, бадай, незвычайна хваляе і радуе душу: і блакіт частага неба і раптоўны ўлеўны дождж, і маладая руна, і ўсё мацнейшы, мацнейшы зялёны шум, і звонкая цішыня, запоўненая птушным шчэбетам, і строкат матораў на палях.

Вось як навоў усё перавярнуў у душу, да мякка абвастрў і ўзмацніў адчуванне жыццёвай красы і свежасці імкліва вяснава наплыву вечага нябачнага і нячутнага, але выразна прысутнага ва ўсім, што з'яўляецца жыццёвай існасцю, што ўсюды — і на гарадской вуліцы, і на вялікай будоўлі, і асабліва на родным лясным і луговым прастору — становіцца лірыкай вясны, лірыкай травеня... Калі пасля трудных, то напоўненых сапраўднай справай, то змарнаваных тлумам звычайных дзён рантам надарыцца пабыць на прыродзе і ўсёй душой далучыцца да яе характара і гаючай даброты, — узнікае радаснае адчуванне ўдачы.

Сёлетнім маем было ў мяне некалькі такіх удач, некалькі цудоўных дзён, калі выйшла перастрэць і на-сапраўднаму адчуць вясну за горадам, паміж родных лясцоў і лугоў, нізі і ўзгоркаў. Шлі першыя дні мая. Былі вялікія, неспрастныя дажджы і не надта каб чулася патрэбна садам і агародам цёпліна. Але ўсё роўна было светла ад маладой травы, ад трапяткай і свежай зялёнай аздобы лесу, і здавалася — навакол і ўсюды творыцца нешта радаснае. Усё па-новаму хораша ажывала, расло, красавала і сваім існаваннем павялічвала багацце свету і прастору душы.

Першы раз паспрабавала голас зязюля (ах, дзе ж тыя капейкі ў кішэні — па народным павер'і іх у гэты момант трэба трымаць у руках...). Клікала тая зязюля ўдалеч, вяртала ў маленства, гаварыла адразу пра ўсё вясновае: пра цяпло, зеляніну, грамы, вясёлкі, шпачына-ластаўчыну мітульгу. І мацнелі ўспэўнасць і душэўнасць, і расла ахвота да новай добрай працы. І хораша як было, што вясна так хутка і суладна з душою ідзе, і думка з сэрцам гаварылі аб тым, што вась дзе — на адкрытым душы прастору — толькі і можна па-сапраўднаму прадумаць і адчуць самае істотнае ў сваім жыцці-быцці. Тут глыбей і паўней браздучае свет, чымся ў доўгія часныя кніжныя развагі. І зноў здагадаешся, што можна быць больш шчодрым і лагодным, адпрэчыць усё дробязнае і эгаістычнае, жыць шчыра, сумленна і проста... І зноў пачуеш — колькі б ні было стомы і як бы ні кволіліся — тое, што заўсёды было з табою, што навакол столькі самага добрага і яшчэ будзе, будзе...

А пасля — аж цягнула ў вачах ад сонца, і запанялі ўсю шыю зязюлі, жаўранкі, салаўі, дразды, шпакі і бела было ад садовай квецні, і душа чулася ўключанай у чарадзейнае адзіства вясны, паветра, дрэў, птушак і людзей. І згадаліся словы Прышвіна аб тым, што ў чалавека ўвайшлі ўсе элементы прыроды, і калі ён толькі захаце, то можа перагукнуцца з усім навакольным светам...

Светлая лірыка травеня... Але ва ўсё майскія дні разам з прасторнай радасцю, разам з вялікай святосцінасцю, якая асабліва моцна адчуваецца ў Дзень Перамогі, апаноўвае нас і вялікая самота. Прыходзіць трывожны одум, і на людзях, і ў адзіноце ўсё вяртаецца думкамі да вайны, да ўсіх яе трывожных дзён, да найвялікшых пакут і выпрабаванняў. І шчыльва-балюча думаш аб усіх, хто загінуў, востра адчуваеш, колькі засталося яшчэ незагойных ран, падоўгу стаіць каля салдацкіх магіл, і мацнелі адчуваеш, як усё гэта для нас непазбыўна і дорага. І раз за разам само сабою шпачыцца то на святочнай вуліцы, то ў прыгараднай электрыцы, то на зялёным узлеску: «На зямлі нашай светлай добра жыць і любіць. Аб чацвёртым, чацвёртым мы не можам забыць...» (Пімен Панчанка). І яшчэ: «Колькі дзятвы, травы, сінявы! — хоць сэрца насцеж разгортвай. А каб яшчэ да б'ю жывы кожны чацвёрты!» (Анатоль Вярцінскі). І яшчэ: «Байцам сплятае рэжым сасоннік, карэніем дол сплятаючы гусцей...» (Аляксей Пысі). І прыходзіць на памяць усё новае і новае радкі, і здаецца, што яны нараджаюцца ў тваёй душы і злучаюцца з самым галоўным у тым, што табе неабходна і дорага.

Радуешся вясне, і кожны шпак ці нават верабей збірае душу. Але бачыш інваліда вайны, чуеш горкі плач жанчыны на могілках, патрапляеш на балючую споведзь былога дзедтаўца, слухаш успаміны франтавікоў і партызан, і ўсё гэта сыходзіцца ў адзін усёабдымны

і шчыльва настрой. І адчуваеш, як многа трэба, каб быць вартым тых, хто загінуў, як неабходна цаніць жыццё і берасьці блізкіх, як адказна трэба жыць і працаваць... А ўсюды, дзе спяваюць птушкі і гамоняць дрэвы, здаецца, чуюцца галасы загінуўшых у вайну людзей, і як шкада, што не могуць яны вярнуцца да нас, каб зірнуць, як сёння навакол светла і хораша!

Ваша жыццё — у жывога, у кожнага
Сцяг ваш над роднай зямлёю
Красуецца,
Сёння вы ў новых
плошчах і вуліцах,
Сёння вы ў дзевяці
што сталі шчаслівымі,
Сёння вы ў спевах калоссяў
над нівамі,
Сёння ў садах вы,
на даўніх пакарышчах...
Спіце спакойна, сябры і таварышы!
(Пятрусь БРОУКА).

Журботная лірыка травеня... Жыць без гэтай светлай і журботнай лірыкі — усё адно што жыць без вясны, кахання, мэты, не адчуваць усёй паўпаты быцця і не спасцігаць добрага, таямнічага і важнага, жыццёвага сэнсу.

Занувала зязюля у лесе
празрыста-зялёным...
Бона мой! Колькі год яшчэ жыць нам
з табою і жыццём!
Ранак ціхай вясны! Ранак светлых
пясчотных палонаў!
Ранак вечных спатаняў на роснай
і цёплай, пахучай мяккі!
І не будзе канца ні вясне, ні іскрыстай
расе, ні каханню,
І спрадвечу, даўку, магутныя,

ліла радкі сілай пачуццяў, змяніла той рэжым унутраных тэмператур, пры якіх нараджалася паэтычнае слова, нарадзіла — яна дала паэтам найвялікшую магчымасць «з цэлым народам гутарку весці».

«У дні вайны перад савецкімі паэтамі, як і перад народам, стаяла адна задача — ліквідацыя смяротнай пагрозы фашызму. Не сілаю творчых камандзіровак, а няўхільнасцю абставін апынуліся пісьменнікі ў цэнтры вышальнага для гісторыі і для лёсу чалавецтва падзей. Актыўная прыналежнасць да «поля бітвы», дзе вырашалася пытанне — быць ці не быць, акумулявала творчую энергію, патройвала яе. Грозныя акалічэнні часу нават у літаратураў з абмежаванымі здольнасцямі абудзілі патэнцыяльныя магчымасці, якія, можа, ніколі б і не выявіліся ў іншых умовах...» — адзначаў у свой час Аркадзь Куляшоў.

Мы добра ведаем, памятаем і любім многія старонкі нашай ваеннай паэзіі. Яны застаюцца адчувальнай часткай народнай, нацыянальнай свядомасці, іх магутная эмацыянальнасць і пранізлівая шчырасць абуджаюць у нас і сёння ўсё дарагое, запавятае.

Есць вершы, якія ледзьве не ў час свайго з'яўлення на свет сталі паэтычнай класікай, і без іх ужо не ўявіш нашу культуру, наша духоўнае быццё. І сівы ветэран, і піянер-школьнік ведаюць такія, напрыклад, творы беларускай паэзіі ваеннага часу, як «Беларускім парты-

неспіханай балючасцю аж да сёння. І якое неабсяжнае лірычнае бязмежжа ў гэтай вершы: родны дом, краскі, колас, жыта, маці... Бышам усё гэта ўзята з трагічных глыбіняў народнай песні (бо вась жа мы памятаем, напрыклад: «Ой, у полі жыта золатам абліта, пад белай барозай ляжыць казак убіты...»).

Цепліца і згасе, і зноў пспліне! згасе трапяткі агенчык той свечкі, што з надзеяй несла, пакуль не дагналі варажыя кулі, гераіна балады Антона Вяльвіча «Смерць Маланіна», дзе ў нечаканым ракурсе (легендарнае і верагодна-праўдзівае) паказана і жорсткасць фашызму, і магутныя запасы душэўнай цвёрдасці, веры і волі ў сэрцы прастай жанчыны-маці, у сэрцы ўсяго народа.

На трагічным прастору вялікай народнай барацьбы з колькімі лёсамі (у тым ліку з лёсам самога аўтара) злучыліся поўныя святой, глыбока перажытай і шчырай праўды радкі Аляксея Коршака:

От і ўсё. За светлы край азёрны,
За вясну ў палех,
Неба сіняе у кроплях зорных
Я навен тут лёг...

Я многа цытую, даючы магчымасць кожнаму чытачу прыгадаць усё, што ён трымае ў сэрцы з тых гнеўных, пшчотных, заклікальных, спавядальных, раздумлівых, светлых, балючых, трывожных, радасных радкоў, без якіх мы сёння ўжо і не ўяўляем той грозны і гераічны час...

Хочацца цытаваць і для таго, каб паказаць, якія багаці мае наша паэзія, і каб давесці, што многае мы, на жаль, ужо і мала ведаем, і не надта ўяўляем.

Чамусьці мы да сённяшняга дня не маем грунтоўных літаратуразнаўчых і крытычных даследаванняў аб беларускай паэзіі ваеннага часу (адпаведныя раздзелы ў розных выданнях «Гісторыі беларускай літаратуры» — толькі самыя сціплы пачатак для шырокай размовы). Можна нагадаць, як шырока і шматгранна даследуецца гэты этапны час рускімі і ўкраінскімі літаратарамі (назаву хоць бы самыя апошнія манаграфіі А. Абрамава, А. Паўлюскага, В. Карсунскай, І. Співака). Мы, па сутнасці, і сёння не маем выразнай карціны тых працэсаў, што адбываліся ў беларускай паэзіі ў час вайны, цямяна ўяўляем, як змянялася яна ў адпаведнасці з франтавымі падзеямі і ўнутраным сталецнем людзей ў час вялікіх ваенных выпрабаванняў. Па-за нашай увагай застаюцца многія выдатныя вершаваныя радкі, мы схематычна і прыблізна мяркуем аб многіх творах і аўтарах.

Не сабраны, на жаль, успаміны пра паэтаў, якія загінулі на вайне. У нас ёсць, праўда, цудоўная кніжка «Крыжэю сэрца», складзеная Анатодем Вядюціным з твораў загінуўшых песняроў. Але гэтага мала. Беларускія балады ваеннага часу некалькі гадоў назад выданы на мове арыгінала (разам з рускімі і ўкраінскімі) на Украіне, але іх не мае пакуль што беларускі чытач. І нам надзвычай патрэбна рупна сабраць, шчодро пракаменціраваць (з указаннем месца першых публікацый і расказаў пра лёс і «паслужны спіс» аўтараў на вайне), дапоўненая грунтоўнай прадмовай анталогія паэзіі ваеннага часу.

Тады з усёй відованасцю ўбачыцца многае важнае і істотнае, што мы рэдка заўважаем і часта прамаімаем у ваеннай паэзіі. Асабліва ж — адчуецца ўся паўпата і складанасць, разнастайнасць лірыкі ваеннага часу, багацце сувязей і ўзаемных уздзеянняў, непарыўнае адзіства з літаратурамі братніх савецкіх народаў.

Калі мы гаворым пра паэзію пачатковага перыяду вайны, то звычайна адзначаем яе публіцыстычна-прамоўніцкі лад, агітацыйна-заклікавую скіраванасць і адпаведную жанрава-стыльваю арыентацыю. Але перачытваем зноў тагачасныя вершы — і знаходзім нямаля старонак зусім іншай, больш гнуткай танальнасці, і словы стрыманыя, скупыя абуджаюць моцныя пачуцці. Вядома, і тут не абходзілася без публіцыстычных момантаў, і тут велічнае, сімвалічнае было неабходным момантам паэтычнага абгульнення. Але шмат што было выказана і не праз пафасна выяўленую калектыўную эмоцыю, а праз душэўна-непасрэднае, індывідуалізаванае чалавечае перажыванне.

Ужо тады, на пачатку вайны, з асобных вершаў складалася ў Васіля Віткі паэтычны цыкл «Горкі вырай» аб тым, што пакутна падступала да кожнага ў час ростані з родным краем:

Быць табе усюды неразлучнаму
З першымі ўспамінамі жыцця,
З ціхаю тугой па роднай Случчыне,
З шлохам альховага лісця,

(Заканчэнне на стар. 7).

Варлен БЕЧЫК

ЛІСТЫ З БЛАКНОТА

Лірыка ТРАВЕНЯ

будуць яны
Цараваць над вясенняй зямлёй, над
галямі ў цёплым тумане,
Над галямі, дзе...
Так нечакана прыгасла зязюлі куванае.
Дзе ля касак прабітых міргаюць
калматымі велімі сны.
(Уладзімір КАРАТКЕВІЧ).

...Шчодро свеціць сонца, віруе стваральнае жыццё і доўжыцца, доўжыцца лірыка травеня...

Я МНОГА ДУМАЎ сёлетнім маем пра нашу паэзію ваеннага года, пра яе незвычайную духоўную сілу, пра яе пераходную красу і веліч, пра яе асаблівую мастацкую вартасць.

Калі б сабраць разам усё лепшае, што створана беларускімі паэтамі ў час Вялікай Айчыннай, — якая атрымалася б незвычайная па грамадзянскаму гучанню і паэтычнай змястоўнасці кніга!

Столькі было б тут яркіх, незабыўных старонак, столькі выключных па сваёй ідэяна-мастацкай вартасці твораў, столькі ўзлётаў патхнення і мастацкіх адкрыццяў...

У гэты час беларуская паэзія сягала да такіх паэтычных вышынь і выявіла такія рэсурсы ідэяна-мастацкай змястоўнасці, што яе здабыткі, вопыт, урокі маюць для нас неперароднае значэнне.

Гэта паэзія асаблівага хвалявання, асаблівай напружанасці пачуццяў. Незвычайным быў час, і незвычайным стала тое мастацкае паэтычнае слова, што вышкіла тады з сэрцаў нашых вершатворцаў.

Да найвышэйшай ступені ўзімаўся ў паэзіі публіцыстычны, мітынгавы пачатак, звязаны з морам усенародных, калектыўных перажыванняў, што былі народжаны агульнай з'яднанасцю, уздымам народнага патрыятызму.

Разам з тым ваенная паэзія валодала і незвычайнай здольнасцю да працікнення ў сферы запавятна-інтымнага, у тое, што складала свет пачуццяў аднаго, асобнага чалавека, які на фронце або ў савецкім ці варажым тыле жыў з павышаным духоўна-пачуццёвым напружаннем — смуткаваў, радаваўся, кахаў, трывожыўся аб сямі, аб каханай, аб родным селішчы, малым кутку Радзімы і аб усёй вялікай савецкай Радзіме, і з верай у Перамогу адольваў доўгія дні і ночы быцця.

Вайна быццам абнавіла паэзію — узмаціла не грамадзянскі пафас, «ушчыль-

зінам» Янкі Купалы, «Будзем сеіць, беларусы!» і «Надзя-Надзеяка» Петруся Броўкі, «Мы вернемся» і «Маці» Максіма Танка, «Камсамольскі білет» і «Балада аб чатырох заложніках» Аркадзя Куляшова, «Герой» і «Краіна мая» Пімена Панчанкі, «Пасылка» і «Партызаны» Пятра Глебка...

Зрэшты, немагчыма закончыць гэты пералік. Пераарстаўлі ва усенародную клятву радкі верша Якуба Коласа «Над магілай партызана»:

— Клянёмся! — ваікі сказаці,
— Клянёмся! — адказвае бор.
— Клянёмся! — азваліся далі,
— Клянёмся! — гамоніць прастор.

У атмасферы выключнага ўзрушэння нарадзіўся выдатны верш Максіма Лужаніна «Пачатак», дзе родная зямля стала творцам незвычайнага дзеяння, праз якое мантабна, выразна сказала яе сувязь з народнай душой і свабодай:

Каржанаватымі нагамі,
карэнне выраўшы з зямлі,
лясы пайшлі услед за намі,
і услед нам рэні паплылі.

На шлях вясновай бліскавіцы
раптоўна сталі халады,
у глыбіню сашлі крыніцы,
каб не было нідзе вады.

І як многа сказала пра народную веру ў перамогу, пра шляхі баёў і перамог светлая і горычная «Балада аб уральскім танку» Анатоля Вядюціна...

А хіба можна забыць, хоць раз пачуцьшы, верш Міколы Сурначова «У стонтаным жыцце», напоўнены вялікай і моцнай, але вельмі стрыманай у словах самотай:

Ніколі не ехаць
Хлапцу маладому
Да блізкага гаю,
Да роднага дому.

Ляжыць ён, як віцязь,
У стонтаным жыцце.
Маці спаткаеце —
Ён не кажыце...

Маленькі, «звычайны» (колькі маладых лёсаў абрываўся дачасна, колькі маладых хлопцаў палягло ў невядомасці ў самым пачатку вайны) і такі незвычайны лірычны абразок. Колькі пранізлівай сілы, якая паэтычна далячыць, які ўстойлівы для чытацкага ўспрыняцця пачуццёвы, чалавечы змест! Здаецца, назаву сёды спынены час, і гэтае спыненне імгненне так узята паэтам у сэрца, у свядомасць, што доўжыцца з усёй сваёй

КНИГАПІС

ВОЛЬГА КАНДАЛАВА. У тэатрах братніх рэспублік. Манаграфія. На рускай мове, Кіеў, «Містэцтва», 1977.

Вядомы савецкі тэатразнавец, аўтар гэтай манаграфіі на багатым матэрыяле практычна апошніх гадоў даследуе праблему спалучэння нацыянальнага і інтэрнацыянальнага ў сучасным сцэнічным мастацтве народаў нашай краіны. Разглядаючы цяперашні стан выканаўчага майстэрства, рэжысуры, драматургічных пошукаў у розных рэспубліках, В. Кандалава прасочвае працэс уз'емнага ўзабагацэння культуры, крышталізацыі агульных заканамернасцей і непаўторнай адметнасці ў абліччы ядучых тэатраў РСФСР, Украіны, Беларусі, Літвы, рэспублік Сярэдняй Азіі, Грузіі.

Раздзел «Шчодрыя фарбы камедыі» прысвечаны аналізу драматургіі А. Макаенна і яе увасаблення на беларускай сцэне. Тут аўтар робіць цікавыя высновы з дасягненняў рэжысуры К. Саннікава, В. Раеўскага, Б. Луцэні і А. Смелянова і выданання ролі ў «Выбачайце, калі ласка!», «Лявонісе на арбіце», «Трыбунале», «Заканоннае апостале» і «Таблетцы пад язык» у купалаўцаў і коласаўцаў.

К. ЛЯШЧЭНЯ,

Л. АУЗРБАХ. Беларусія кампазітары. М. «Советский композитор», 1978.

Аб творчасці Яўгена Глебава, Сяргея Карцэя, Дзмітрыя Смольскага і Ігара Лучанна расказвае ў сваёй новай кнізе музыказнавец Леў Ауэрбах. Паводле слоў аўтара, яны «не выпадкова аказаліся на ле старонках суседзі: многія іх звязвае. Усе чацвёра належалі да пакалення, якое выйшла на шлях інтэнсіўнай творчасці ў канцы п'ятнацятых і ў шасцідзятых гадах».

У кнізе дадзены творчыя партрэты кампазітараў, разглядаюцца іх найбольш значныя творы. Музыканы аналіз суправаджаецца вядомай колькасцю нотных прыкладаў.

І. ГУРАРЫЙ,

З. КАРНАЧОУ. Гані свой цягнік, хлопчыкі! Аповесці і апавяданні. М. «Детская литература», 1977.

Аповесці «Старая міна», «Гані свой цягнік, хлопчыкі», а тансма апавяданне «Запасныя ключы», якія сілалі змест новай кнігі Эдуарда Карпачова, прысвечаны вучобе, працы і адпачынку навучэнцаў прафесійна-тэхнічных вучылішчаў.

За названымі аповесці, а тансма за яшчэ адну — «Старая тайна», што выйшла летась асобнай кнігай у выдавецтве «Мастацкая літаратура», пісьменніку была прысуджана прэмія на літаратурна-мастацкім конкурсе «Маладыя рабочыя», што праводзіўся Дзяржаўным камітэтам Савета Міністраў БССР па прафесійна-тэхнічнай адукацыі сумесна з творчымі саюзамі рэспублікі.

Е. ДРОМІН.

ДАРАГІ, НЕЗАБЫЎНЫ ВОБРАЗ

Пра многія моманты з жыцця і рэвалюцыйнай дзейнасці Уладзіміра Ільча Леніна расказваецца ў кнізе апавяданняў Паўла Ткачова «Самая галоўная». Юныя чытачы «наведваюць» Пецярбург і Парыж, Жэневу і Кракаў, Шушанскае і іншыя ленінскія мясціны, пазнаёмяцца з сям'ёй Ульянавых, сустрэнуцца з Надзеядай Канстанцінаўнай Крупскай, з многімі віднымі рэвалюцыянерамі.

Са старонак зборніка паўстае велічны і незабыўны вобраз Ільча, геніяльнага і адначасова звычайнага чалавека, стваральніка Камуністычнай партыі і першай у свеце сацыялістычнай дзяржавы, з яго дабротой, чуласцю да людзей, з яго непрымірымасцю да няпраўды, да ворагаў працоўных. Характар Леніна раскрываецца за працай і ў час адпачынку, за абедзённым сталом і на палыванні, у памяшканні царскага суда і ў кабінце Смольнага.

Аўтар прыводзіць нямала новых фактаў, выкарыстоўвае апошнія архіўныя знаходкі, успаміны сучаснікаў Ільча.

Асабліва удаліся апавяданні «Вобіскі», «Верачына ўсмішка», «Першая аплата», «Салдат і вінтоўка».

Часам адной якой-небудзь падрабязнасцю, адной мастацкай дэталю аўтар можа сказаць многае, выразна акрэсліць тую ці іншую рысу аблічча або ўнутранага вобліку Леніна. Восць стары селянін («Першая аплата») прыходзіць у Смольны, просіць дапусціць

П. Ткачоў, Самая галоўная. Для дзяцей сярэдняга і старэйшага школьнага ўзросту. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1977.

НА ДЗІВА сучасная яна, гэтая новая аповесць таленавітага маладога празаіка Алеся Жука, названая проста і стрымана — «Халодная птушка». Твор вельмі надзённы пастаноўкай няпростых жыццёвых праблем, якія прынесла з сабой у вёску навукова-тэхнічная рэвалюцыя.

«Нядобра, калі на не акрытую снегам зямлю вялікі мороз. Тады на свеце робіцца непрытульна, як у лядоўні: вецер пранізліва-бязлітасны, і ад яго нікуды не дзецца, не схаватца, бытта не засталася на зямлі ніводнага цёплага кутка. І зямля тады робіцца пустою і халоднаю, і страшна думаць, што ў душы ў яе ўсё зледзянела, змярцвела — і больш не будзе на зямлі жыцця...» Вядома, вельмі блага гэта. Аднак куды горш, калі падобны халадок абывае і нейкай душэўнай неўладкаванасці кладзецца на душу чалавека. І зусім не таму, што да яго абывае стаяцца іншыя людзі, у тым ліку блізкія. Зусім не. Проста жыццё ідзе імклівымі крокамі наперад, і ў паўдзённых справах сваіх, у клопатах пра ажыццяўленне планаў сапраўды значных і велічных, многія з нас, не ўсведамляючы яшчэ сваёй маральнай віны, не разумеючы яе, пачынаюць забываць, што чалавеку, які пражыў жыццё складана і трудна, перш-наперш неабходны звычайна ўвагі і чуласці. Нам жа — уменне ўзняцца над некаторымі «дробязямі» быцця, каб, пераадолеўшы іх, паспяхова вырашыцьшы, узвысіцца і семі ў тых прынцыпах і пераконаннях, якімі трэба кіравацца ў сваіх учынках штодзень.

Дажывае адна свой век у роднай вёсцы Анэта. Здоўжыліся жанчыне гады, нават лік ім яна ўжо даўно страціла, і «не верылася, што гэтак доўга можа жыць чалавек, які век рабіў, ішоў усё жыццё, як конь у баранне». Але «зжахнула Анэту і бытта спалохала тое, што спархнелі вербы ў краі вёскі. Тыя вербы, якія яна памятала маладымі, з чыста святонімі лісцікамі: з вербаў тады ламалі дубчыкі, каб ісці на вербную ў цэркаў».

І ўспамінаецца Анэце пра жытцё, дэкладней перажытае, выпактаванае ў нялёгкай фізічнай і душэўнай барацьбе за сваё маленькае чалавечы шчасце. У сям'і была старэйшая, таму вучыцца не давалася. Рана спазнала смак хлеба, заробленага ўласнымі рукамі, рана «пайшла жыць у чужую вёску». Нядоўгім было і сямейнае шчасце. Муж «доўга дома не быў, грамадзянскую ваяваў, вярнуўся дадому зранены, хворы на туберкулёз, і хутка памёр. Застаўся ад яго сын — Федзя. Пазней ужо, у гэтую вайну, было ў Анэты нядоўгае бабскае шчасце з партызанскім камандзірам Барысам: «Вярнуўся ён Барысаў, каб не

А. Жук, Халодная птушка. Аповесць. «Польмя», 1978, № 3.

прапаў на фронце». А так пайшоў чалавек з жыцця, а ў яе засталася дачка Валя.

А. Жук падрабязна, нават скрупулёзна апавядае чытачу пра лёс сваёй гераіні, натаропка ўводзіць нас у яе духоўны свет, які напачатку здаецца вузкім, акрэсленым толькі рамкамі імкнення да звычайнага чалавечага шчасця, жадання ў што б там ні стала вывесці дзяцей «у людзі».

На самой жа справе ўсё куды больш складана, чым пада-

яго да Ільча. Стары хоча прасіць аплаты за каня, якога забралі ў яго «яшчэ за царом Мікалаем». Селінін з'явіўся рана, яму прапаноўваць пачанаць. Дзядок сядзе на падлогу і засынае. Прыходзіць Ільч і, убачыўшы наведвальніка, гаворыць вартавому: «Няхай адпачне. Потым прапусціце яго».

На жаль, не ўсё ў зборніку аднолькава радуе, задавальняе. У ім ёсць апавяданні, якія хутчэй нагадваюць газетную карэспандэнцыю або публіцыстычны артыкул: «З верасня Ільч быў залічаны памочнікам прысяжнага паверанага да адваката М. Ф. Волькенштэйна. Цяпер заставаўся вырашыць яшчэ адну справу — гадоўную наладзіць сувязь з пецярбургскімі марністамі, пазнаёміцца з іх работай... Гэта можна было зрабіць у першыя дні пасля прыезду. Можна, але не пажадана. Уладзімір Ільч добра ведаў, што за ім сочыць паліцыя, тайна сочыць за кожным яго крокам».

Або яшчэ: «Уладзімір Ільч выступаў у друку пад рознымі прозвішчамі: Тулін, Ільч, Ленін... Гэта было выклікана прычынамі канспіратыўнага характару. Скажам, царская цензура не магла дазволіць таму ці іншаму выдавецтву надрукаваць...»

Не ўсё добра ў аўтара і з мовай: «...калі князеў, ПРАВОДЗІШЫ Мікалая Пятровіча...», «...Зусім выпадкова ДАЗНАУСА Князеў...»; «...пераліснай «Іскры» ВЕДАЛА...»

У злым жа кніжка П. Ткачова «Самая галоўная» — цікавая, прафэсійная, яе з вялікай для сабе карысцю прачытаюць не толькі нашы школьнікі, але і дарослы чытач.

Пятро ВАЛКАВЕЦ.

ХОЛАД ДУШЭЎНАЙ АДЧУЖАНАСЦІ

еще на першы погляд. Чым больш уважліва прыглядаешся да Анэты, чым глыбей спытываеш характару, тым болей пераконваешся, што жанчына гэтая падобна імклівай, бурлівай і неспакойнай рэчэ, у плыні якой ёсць і свае падводныя цячэнні, і свае рыфы, не заўважыўшы якіх лёгка спатыкнуцца.

Неаднойчы гэта адчуваў і колішні брыгадзір Дзягель, чалавек жорсткі, душэўна нячужы і няўважлівы, які воляй паспявае абставіць стаў кіраўніком. Не баючыся, не азіраючыся, рэзала Анэта праўдую матку ў вочы. І цяпер, выпадкова сустрэўшыся з Дзягелем, вяртаючыся ад дачкі, яна паранешаму засталася гэткай жа адкрытай і бескампраміснай: «Мая дарога ў жыцці во гэтакая, — Анэта паказала руку наперад, па дарозе, а потым убок, на сцяжынку на гаравораным полі, якая блуздаіла па ўмерзлай раллі, — а твая такая. Яна бытта і выгадана, і нацянькі, але ж не надоўга. Перааруць яе — і следу не стане».

Гераіня А. Жука — характар па-сапраўднаму народны, узяты з самых глыбін жыцця. І ў лёсе яе, шматпакутным, няпростым, — лёс тых соцень беларускіх жанок, што засталіся пасля вайны з дзецьмі на руках, і зрабілі ўсё, каб яны былі шчаслівымі. У дастатку жыцьці і яе дзеці. Федзя працуе ў горадзе майстрам, Валя ў свой час «пайшла на будаўніцтва, а потым завербалася ў Карэлію». Цяпер вярнулася ў родную вёску, муж у яе галоўны інжынер калгаса.

Дык чаму ж тады адзінокая Анэта? Няўважліваць блізкіх людзей, у першую чаргу дзяцей, якія адчураўліся моцей іх нежаданне дапамагачы ёй Аказваецца, не так.

Менавіта з таго моманту, калі мы ўжо шмат даведліся пра ранейшае жыццё гераіні, аповесць А. Жука пачынае набываць ярка акрэслены пуб-

ліцыстычны кірунак. Пісьменнік спрабуе разабрацца ў прычыне (як крыху пазней высвятляецца многіх прычынах!) таго, чаму Анэта (ды хіба толькі адна яна!), маючы, здавалася б, усё дзеля таго, каб дажываць свой век шчасліва, аказалася адзінокай, па-свойму непрыкаянай.

Падзеі ў аповесці бы перакрываюцца між сабой. Рэтраспектывы ў мінулае, вяртанне ва ўчарашні дзень, а побач тое, што адбываецца

родная раўнавага і гармонія ніколі не парушаліся.

Таму Анэту можна і трэба зразумець. Час, уладна ўгравваўшыся ў жыццё жанчыны, шмат зрушыў у яе душы. Знікла тое маральнае пастаянства, калі моцнымі, трывалымі былі крытэрый, паняцці, звязаныя ў многім з чыста сялянскай псіхалогіяй. Цяпер у нечым важным, істотным яны падрываюцца ў самой аснове. Прывыкнуць да рэзкіх змен, уліцца ў іхнюю плынь вельмі і вельмі цяжка. Таму душэўная непрыкаянасць гераіні не здзіўляе нас, а, наадварот, прымушае больш уважліва прыглядзецца да яе, цудоўнага чалавека, што пражыў жыццё сумленна.

З замішаннем піша А. Жук пра Анэту, расказвае пра яе маленства і сталыя гады, пра старасць, што, падкраўшыся нечакана, задоўжылася ў сваёй дарозе. Гучаць старонкі аповесці то радаснай, усхваляванай лесняй, то крыху сцішанай, задушэўнай, а то журботнай мелодыяй, ад якой крыху халаднавата робіцца на сэрцы: пакідае вёску чалавек, які не ўяўляе сабе жыцця без яе.

Так ужо сталася, што Анэта больш любіць сына, які жыў у горадзе. Таму і вырашыла перабрацца да яго. Збірае свой няхітры скарб: «Цяжка, стомлена ўстала, як у тумане падышла да куфра, адчыніла вешка, дастала дзве свае чыстыя рубашкі, спадніцу, падараваную яшчэ маці саматанную поспілку... Узляла на далёкую крыжыкі і шлюбны пярсцёнак...»

А Федзя ўжо забівае вокны, і нейкі боль, дзікі, невыказны, ахапіў усё яе нутро: «Анэта аж скланулася ад першых удараў па цвіку: глухіх быццам забіваў іх века труны».

Развітаемся мы з гераіняй А. Жука ў той момант, калі яна, едучы з сынам і нявесткай у машыне, убачыла, як снегавая крупа сыпалася з неба. І зноў у яе душы пасяліўся чыста сялянскі клопат пра тое, каб добрым быў новы ўраджай.

Анэта засталася ранейшай, чулай і ўважлівай да ўсяго таго, што звязана з жыццём, з зямлёй: «І гэтая шчодрая, вечная радасць жывою, цёплаю хваляю ўскалыхнула мо апошні раз у яе душы...» Пісьменніцак удакладненне «мо апошні раз», думаецца, тут вельмі істотнае. Заканчваючы гэтымі радкамі, твор выразна скіроўваецца ў заўтрашні дзень.

Аповесць «Халодная птушка», гаворачы словамі крытыка А. Старыкавай (артыкул «Сацыялагічны аспект сучаснай «вясковай прозы», змешчаны ў кнізе «Літаратура і сацыялогія», М., «Художественная литература», 1977), «аб гэтым адзіным, складаным, незваротным працэсе, што амаль з аднолькавай інтэнсіўнасцю замаўняе ўнутранае аблічча і горада, і вёскі на нешта гістарычна новае, якое аб'яднае ў сабе горад і вёску, але і страціць нешта і ад горада, і ад вёскі».

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

...ДОРЫЦЬ РАДАСЦЬ А Д КРЫЦЦЯ

Радасныя хвіліны сустрэчы з сапраўднай паэзіяй, значнай па сваёму зместу, эмацыянальнай і лірычна-ўзніслай перажыла я, пазнаёміўшыся з другім зборнікам Валліціны Коўтун «На ўзлёце дня». Галоўнае, што прыемна здзіўляе ў яе творчасці, — гэта ўменне аўтара некалькімі радкамі, асобнымі штырхамі малюваць вобразы, якія ўздзейнічаюць на чытача з вялікай эмацыянальнай сілай.

Радуе і тое, што кніжка атрымалася тэматычна разнастайнай. У самым буйным творы, паэме «Чарацінка чакання», напрыклад, В. Коўтун разважае аб вытоках мужнасці і героізму народа ў час нялёгкіх выпрабаванняў. Гэта ж тэма, тэма Вялікай Айчыннай вайны, раскрываецца тансама ў вершах «Памяць», «Апошні паром», «Вызвалены Бахчысарай».

А вось тэма сучаснасці. Маці, роднаму краю, таму, што «з маленства ў сэрцы...», прысвечаны «Лісты да маці», «Трыпціх», «Вогнішча», «Тонеж», «Летнія верацёны», напісаныя вельмі ўдумліва, з глыбокім пачуццём.

Хвалююць тансама творы пра каханне, сяброўства.

Шкада толькі, што паэтэса часам настолькі паглыбляецца ў вобразы, што ўзімаюць празмерныя ўскладненасці: «...і зазімка дзясну пра-рэнка да раніцы пкучы зуб», «...радиоў папльы гарачы вырай у паштовым воблану вайны», «...над Берлінам аблоні белыя паласкала ў агні вайны». Але ж гэта тансама сведчанне пошукаў, сцвярдзення свайго творчага «я».

У. ГАШКО,
студэнтка Белдзяржуніверсітэта
імя У. І. Леніна.

ПАДЗЕІ І ДАТЫ

«ВЫ — НАШ ПІСЬМЕННІК...»

Да 50-годдзя з дня нараджэння
Івана КОЗЕЛА

Калі Любоў Іванаўна Мазалеўская і Уладзімір Мацвеевіч Стэльмах стваралі тэатр юнага глядача, яны былі ўпэўнены, што збяруць маладых акцёраў, запрасяць сцэнографу, заахваціць музыкантаў, што згуртуюць калектыў. Аднак на тэатрам, прытым тэатрам адметным і самабытным, ён стане не адразу, а толькі тады, калі...

— Калі народзіцца ў тэатра свой драматург — гаварыла усім і заўсёды Л. Мазалеўская. — Нам патрэбны наш пісьменнік.

Першым з літаратараў, каму яна сказала: «Вы — наш пісьменнік!», быў Іван Козел. У тэатры раней дэбютавалі іншыя аўтары п'ес. Здаралася, спэктанлі па іх мелі поспех. Аўтары пісалі наступныя творы з прычэпам на тэатр юнага глядача. Аднак зусім «сваймі» драматургам, народжаным для гэтага калектыву, стаў усё ж І. Козел. Ён спачатку блытаўся, сарамліва азіраўся на акцёраў, у прысутнасці якіх галоўны рэжысёр з такой пашанай гаварыў пра яго: «Вы — наш...» Бо і п'еса «Параць-кветка» тады лшчэ мела выгляд рукапісу... вялікай эпапей на некалькі тамоў.

Тэатру для крышталізацыі аблічча ён быў патрэбны. Бо ведаў жыццё не па кніжках. І працяў творчыю інтуіцыю на тых жа рэпетыцыях, калі прапаноўваў варыянты тэксту ўжо не «для паперы», а для жывых акцёраў: для У. Говара-Бандарэнкі, П. Дубашынскага, В. Лебедзева, Л. Тарасавой, А. Биллева... З-пад яго пра не высноўвалі на паперу словы, а лілася мова персанажу,

лікі сам І. Козел адчуваў ў аднасці: роля і акцёр. Таму і артысты так зацікаўлены і не пасрэдна супрацоўнічалі з асноўным настаўнікам, што сядзеў на рэпетыцыях побач з галоўным рэжысёрам і з кожным днём усё больш упэўнена рабіўся тут «сваім чалавекам».

Мала сказаць, што «Параць-кветка» і потым «Над хвалімі Серабранкі» мелі жыццёвы грунт і напісаны былі саквайтай мовай. У іх з'явіліся арыгінальныя характары людзей. Само існаванне ў п'есах такіх характараў абяцала канфліктныя сітуацыі, абяцала драматычны сюжэт. Акцёрам было наго іграць, бо з тэксту паўставалі постаці, абліччы, натуры з акрэсленым і пераменлівым унутраным светам. Яны дзейнічаюць у рэальных умовах, жывуць сярод бытавых ансекураў і рэчаў зусім пэўнага часу і нацыянальнай прыналежнасці. І тэатру, які выпрацоўваў школу адлюстравання жыцця, такая драматургія памагала ісці самастойным шляхам. Ён авалоўваў праўду мастацтва не па чыіхсьці ўзорах, а на матэрыяле рэальнага жыцця, якое ён сам — свайй драматургіяй, свайй рэжысурай і сваім акцёрскім майстэрствам — даследваў па законах мастацтва.

Колькі разоў — у Мінску і на гастролі — тэатр адкрываў сезон творамі свайго драматурга, п'есамі Івана Козела! На пэўным этапе развіцця яны былі своеасаблівым творчым сцягам Беларускага рэспубліканскага тэатра юнага глядача.

На пэўным... Бо ён толькі паспеў абазначыць істотны этап біяграфіі аднаго з тэатраў рэспублікі. Не быць яму ўдзячным нельга!

Барыс БУР'ЯН.

Мы вельмі радка радуемся поспеху і ўдачы таварыша, а яшчэ радзей гаворым добрае слова пра яго работу. А ён жа чакае таго слова. Сустрэнецца, гаворыць пра самае будзённае, а сам усё пазірае, калі яму скажуць пра толькі што надрукаваны яго верш ці апавяданне. Самому пытацца няёмка, каб не падумалі, што набіваецца на пахвалу. А таварыш, чыёю думкаю даражыць, з чым густам лічыцца, маўчыць, нібыта нічога не бачыў, не чуў і не чытаў. Не хоча пахваліць, дык хоць сказаў бы, што кепска, а можа, нешта і добрае ёсць. Дык не, маўчыць сабе.

Як жа некалі радаваліся нашы класікі ўдачам папечнікаў і маладзейшых таварышаў! Тады не столькі было тэлефонаў,

ЧЫТАЦКІ ДЗЕННІК ПІСЬМЕННІКА

ДОБРАЕ СЛОВА — ТАВАРЫШУ

дык пасылалі лісты, адбівалі тэлеграмы — віншавалі або раілі.

Вось я і вырашыў не па тэлефоне, а каб пачулі ўсе, парадавацца за таварыша. Толькі што ў майскай кніжцы «Польмя» прачытаў падборку вершаў Анатоля Астрэйкі і пазайздросціў светлай мудрасці, шчырасці і востраму зроку паэта.

Са свайй чарпаў студні
Дзея песні веснавой
Шчасце ў святлы, шчасце ў будні,
І трывогу, і спакой.

Песенная студня Астрэйкі бывала крынічна чыстай і поўнай, здаралася, што і перасыхала часам, але заўсёды была сваёю, Астрэйкаваю, не падобнай на чужыя.

Азіраючыся на нялёгкі пройдзены шлях, паэт шкадуе, што

...Не вычарпаў паловы,
Не патраціў той запас,
Што сабраў за словам слова
Для душы на зімні час.

У шчодрога паэта заўсёды застаецца невычарпны запас творчай сілы, жыццёвых набыткаў, вопыту і душэўнага агню.

А налі не скарыстаю
За дарогу я сваю
Той запас, што ў сэрцы маю, —
Юнакам параздаю!

Як гэта натуральна і проста сказана, без позы, без трагічных нотак, без самалюбавання (пагледзіце, маўляў, які я добры!), ды і слоўца «параздаю» якое па сапраўднаму жывое і шырокае! Не аддам, не перадам, а менавіта «п а р а з д а ю», па-сялянску шчодро, не шкадуючы, усім, вартым гэтае спадчыны.

Усяго 28 радкоў, а якая дакладная творчая праграма, з вытокамі і заветам!

А з якім шчыра-элегічным настроем напісаны жыццёсцвярджальныя радкі:

Нічога не збылося быццам
На ўлонні вечаровых ніў:
Спыніўся дось калі крыніцы,
І месляч рэчку пераплыў.

Дакладны малюнак, поўны святла і руху, водзру вечаровых ніў і затоевых гукаў.

А вось канцоўка:

А потым цішыня настала,
Зямлю засеў ціхі эмрок,
Чуваць было, як зорна ўпала,
Зраціўшы ў росах аганіе.

З гэтакім жа поспехам можна цытаваць і цытаваць «Зялёную крэпасць», «Шараю гадзінаю», «Маленства». У іх загучала новая для Анатоля Астрэйкі струна, а ў яго творчай студні адкрылася новая глыбіня, прасякнутая ўраўнаважаным спакоем і мудраю стрыманасцю.

Гэта не рэцэнзія, а тое, што хацелася сказаць даўняму шчыраму таварышу пра яго новыя вершы, парадавацца разам з ім, і звярнуць на іх увагу чытачоў «Польмя».

Сяргей ГРАХОЎСКІ.

ЛІРЫКА ТРАВЕНЯ

(Зананчэне. Пачатак на стар. 5).

З тою прыдарожнаю аleshынай,
Што ў зацішылі ля сасны шуміць,
Хіба ж ёсць у свеце шчасце лепшае,
Як пад небам бацькаўшчыны жыць?..

У гэтым цыкле складана перапляталіся многія матывы, лірычныя перажыванні, ён быў прасякнуты «накіраванасцю да патрыятычных пачуццяў таго, хто адчувае радзіму самымі глыбокімі сваімі эмоцыямі ад дзён свайго маленства» (так пісаў пра гэтыя вершы Кузьма Чорны).

Вершы Анатоля Вялюгіна з уласцівай ім экспрэсіўнай метафорыкай, узбуўненасцю дэталей па-свойму ўключалі бачнае, перажывае ў гісторыю народа — то абліжваючы лёс Беларусі з лёсам шматпакутанай іспанскай зямлі (верш «Антоніо Муніла»), то звязваючы вайну з татарскім нашэсцем («Вышчам у Суздаль лясцёны продкі ішлі ад арды...»)

Блікі яшчэ і сносасаблівыя, у рэзкім кантрасце святла і цені, у воблісках залезных пажараў, вершы Аркадзя Моркаўкі:

Гарэла ўсё: жалеза, нігі
І творы — думкі мастагоў,
І зноў на берагах Нямігі
Паўстала адань былых аяноў...

І прасякнутыя мужнасцю, вялікай энергіяй радкі Кастуся Кірзэві, дзе на-

хаіце, смутак, помста і ўсё заветнае выказана з унутранай паўнатай і душэўнай свежасцю:

...Што з таго — слязой снупой
Цешыць смутак над магілай брата,
Лёпей бой, грозны бой —
Тан лгчэй салдату,
Лёпей стаць сырм пяском,
Белы свет нязведаным панінуць,
Чым глытаць

крыўды ном
За сваю краіну,
Ты ж сама казалы таў,
Як мне праводзіла — прыпомні —
Праз агонь, на бальшак...
А чаму ж сягоння,
А чаму ж сягоння ты
Пра гадзі маленства напісала,
Пра сады, пра сляды
Па расе уночы на купалле.

Калі сучасны чытач захоча поўна і выразна ўявіць кірункі развіцця нашай паэзіі ў ваенны час, яму, безумоўна, неабходна будзе прачытаць і вядомыя вершы раней названых паэтаў, і многія творы Анатоля Астрэйкі з яго кнігі «Слудкі пояс», і лірыку Міхася Калачынскага, Аляксея Зарыцкага, Аляксея Русецкага, Алеся Бачылы, Міколы Аўрамчыка, Міколы Засіма, Эдзі Агняцвет, Пятра Прыходзькі, Ніны Тарас, Паўлюка Пранузы...

Прыгадаем, напрыклад, ваенныя вершы Рыгора Няхая — баялага франтавіка, гернічнага партызана. Колькі сілы і шчырасці ў яго сціплай лірычнай спове-

дзі, ад першых ваенных радкоў («Перад атакай», «Я з баямі цяжкімі ішоў») да амаль крылатых слоў, сказаных у час Перамогі: «Чалавеку франтоў і дарог слухаць хочацца шэпат калоссяў...»

І як дакладна, хораша сказаў Паўлюк Прануза аб цішыні там, у Берліне:

Перакіпеў упарты, жорсткі
На вуліцах берлінскіх бой,
І мы пачулі, як пльбстні
Ляціць над нашай галавой.

У вялікую кнігу паэзіі ваеннага часу, мусіць, з дастатковай трываласцю ўпісаны і верш Міколы Гамолкі «На вызваленым полі», вельмі траншы сваім душэўна-псіхалагічным зместам:

Ці пройдзе плуг па глебе гэтай,
Мо ўно не глеба тут, а камень,
Я навалі ўзімку, летам
Магутных бомбаў малатамі.

Набраў калгаснік урачыста
Зямлі у жмені і глядзіць, —
Ён працаваць не разучыўся,
Яна ж не разучылася радзіць...

Наша паэзія не судакройвала сваіх чытачоў. Яна гаварыла сурова праўду аб жорсткасці ворага, аб рэальных чалавечых пакутах, раскрывала сапраўдны драматызм вайны. Яна не баялася сказаць у час адступлення, што «ўсё далей, далей радзіма, а захад скрозь у хмарах дыма» (Аляксея Зарыцкі). Яна не адиураляся і негераічнага боку рэчаіснасці, умела паказваць жыццёвую складанасць:

Па дарозе плсчанаў ішлі і прысталі
Знайшлі адну хатку... праслілі...
У шыбіні анонца крычалі, шапталі, —

«Мы баімся...» — казалі і нас не пусцілі.
(Мілін ПЕСТРАК).

Колькі б ні цытавалі мы і самых вядомых, і амаль забытых сёння радкоў, застаецца адчуваць невычарпанасць нашай паэзіі ваеннага часу. І нават недасведчаны чытач можа здагадвацца, якой падзеяй стаўся б выхад анталогіі беларускай ваеннай паэзіі, якая атрымалася б моцная, цэласная і нашоўная кніга.

І яна яшчэ раз змусіла б нас глыбей задумацца аб вытоках патрыятызму, аб дыяпазоне нацыянальнага ў ваеннай паэзіі, аб суадносінах у ёй надзённага з самай глыбіннай жыццёвай існасцю, аб выдзелены у ёй галоўных асновах народнай свядомасці, і аб многім іншым.

Такой інтэнсіўна выяўленай нацыянальнай годнасці, такога духоўна папоўненага патрыятычнага ўздыму, такой рознабаковасці і эліцы ва ўнутраным свеце чалавека ўсеагульнага і асабовага, выключанага і паўсядзённага, сацыяльна-грамадскага і індывідуальнага, такой вышэйшай гістарызму, калі многое ў перажыванні становілася сімвалам або часткай народнай гісторыі, — наша паэзія раней яшчэ не ведала.

І такая свабода пошукаў і дакладная душэўная мера арганічнага ідэіна-зместавата і мастацкага суладдзя — непераўздзеная і сёння якасць паэтычнага наватарства.

Паэзія ваеннага часу і сёння валодае ўладнай сілай, і яна — такая ж наша гордасць і слава, як і ўвесь подзвіг народа ў часы Вялікай Айчыннай.

Ніна МАЦЯШ

Шча не журуся я па харакстве,
Якое параскрадваюць маршчыны.
Смуткую: без мяне мае сцяжыны
Марнеюць па пыску і па траве.

Па мураве, па камені, вадзе
Мной неадкрыты свет мяне гучае,
І з немагчымасцю ўсё не звычайна,
Пакуль мне Парка ніць сваю прадзе.

Пакуль яе не абарве няўзнак,
Мне столькі трэба зведаць і пабачыць
Людзей у працы, весялосці, плачы,
Каб зразумець, што так, а што—не так,

Што не па-людску смі
Падчас і па чужых кр
А хопіць і адзінай Бел
Каб цэлы век свой да

**СКАРГА Д
ЯБЛЫ**

Я ў сад хачу!
У той прасторны сад,
дзе вішанна, і яблычна,
мне тут, на ўзмежку
душна.

Мне млосна ад прастор
між бильнягу учэпістаг
там,
блізкай дзе няма душы,
пустыня.

Я ў сад хачу!
Я клопату хачу!
Бязглузда ж усыпаць па
каб іх стаптаў,
каб змарнаваў іх
вечер.

Я ў сад хачу!

Ловяць далагляд гады
Ды за даллю
зноў сіне
Чалавек адно дотуль шча
Покуль сам

умее шчасце даць.

І ад веку будні нашы ўпарта

Цвердзяць, новы беручы рубжэ:

У сінх соснах.

Ткала пасаг

Я дарэмна на кроснах.

Тонкія рукі

Ламала ад злосці.
Хоць бы мядзведзь
Заглянуў калі ў госці.

Д
Дрэмле у ночы
Мая леснічоўка...
М'яно я косы
Адна у начоўках.

Мікола АЛЯХНОВІЧ

РУБІКОН

Гадзіна за гадзінай — згінуў дзень
І адышоў ціхутка на спачын...
Збялелы твар, дрыготка-сіні ценя
Блукае па разорынах маршчын.

НА ЗВАНOK бабуля Руфіна адчыніла дзверы, прыняла ў прыхожай падарунак ад Глеба Сінюты, падзякавала за памяць і запрасіла прайсці ў чысценькі пакой. Сама яна таксама была прыбраная па-святочнаму. На адным канцы невялікага стала, засланана белым абрусам, стаяла некалькі прыслоненых да сцяны фотакартак з дзяўчынкамі і хлопчыкамі, знятых у дзяцінстве і ў дарослым стане, — на другім — стаяў пачаты торт і два парожнія кубачкі.

— Гэта мяне приходзіла віншаваць мая выхаванка Людэчка, — паказала на каляровую фатаграфію, з якой пазірала гарэзліва дзяўчынка з банцікам у кучаравых валасах, — дык мы з ёю частаваліся кавай ды разглядалі маіх выхаванцаў. Можа, і вы кубачек вып'еце, я схаджу на кухню падагрэю.

пакаёвую, але свякроў не згадзілася.

— Пакуль дзеці твае малыя, хопіць нам і гэтай. А там—будзе відаць, як лепей зрабіць...

Так і жылі яны дружнай сям'ёю. Сваю зарплату і дапамогу на дзяцей Святлана аддавала свякроў, і жанчыны раіліся, што будучы купляць з яды, што з адзення ці абутку. Эдзік і Віця раслі паслухмянымі ў сям'і. У свой час тата многа з імі бавіўся пасля работы і ў выхадныя дні. Бацькаву смерць хлопчыкі перажылі балюча. Найбольш старэйшы, пляцігадовы Эдзік.

— Знаеш, Віця, тата ніколі, ніколі не прыйдзе больш,—з жалем у голасе казаў ён трохгадоваму брату, калі той на першым часе пытаў, чаму так доўга няма іх бацькі.

Да бабулі хлопчыкі вельмі хутка прывыклі і слухаліся. Калі ж часам каторы з дзяцей капрызіў, яна спе-

верку была прыклепам, і старалася як найбольш затрымаць Валянціна.

Пазней, калі ён раскажаў пра сябе, яна шчыра, пачалавечы, паспагадала такой мужчынскай долі і запрасіла наведаць іх сям'ю. У выхадны Валянцін узяў карабок цукерак і зайшоў да Раманюковых.

Яны ўсёй сям'ёю пілі чай, вярчалі. Святлана памкнулася была на першым часе схадзіць па віно, ды Валянцін запыніў:

— Прашу вас не рабіць гэтага. Яно было прычынай, што, маючы дзесьці сям'ю, я каратаю сёння вечар тут.

І Валянцін раскажаў, як спадцішка прызвычайвалася да чаркі яго жонка, як ён змагаўся з гэтым злом і як, нарэшце, не вытрымаў нервы,—развёўся, пакінуў сям'ю ўсё, што было ў кватэры, і паехаў у свет.

— Дзеці, двое іх у нас, маюць ужо свае сем'і, няхай жыўць здаровыя... Спатрэбіцца што—памагу.

Так і прагаверылі яны да позняга часу. А праз некалькі дзён Святлана раілася са свякроўю, як лепей зрабіць ёй.

— І вы, мама, і дзеці мае спадабаліся Валянціну. Хоча ён з прыватнай кватэры перайсці да нас. Што вы скажаце на гэта?

Куды хіліла гаворку нявестка, Руфіна лёгка здагадалася, аднак прыкінула, што не разумее, якой парады хочучь ад яе.

— Дык ён што—у кватаранты просіцца ці ў айчымы Эдзіку і Віцю?—знарок абышла слова муж Руфіна, даючы магчымасць выказаць гэта нявестцы.

— Мама, як вам сказаць...—захвалявалася Святлана,—вы самі разумееце, не жыць жа мне век удавою...

— Канечне, дачушка... Ці не сам бог, глядзі, паслаў яго табе і тваім дзецям, дык не абыходзь шчасця. І паглядзі чалавек харошы, і сэрца, відаць, добрае мае... Чула, колькі напакутаваўся з ранейшай жонкай? Хочацца яму людскага шчасця... Калі трэба маё блаславенне, дык я ахотно дам.

Святлана аж раззубілася: яна чакала свякроўчынага прызначэння, а можа, і гневу, а тут—блаславенне.

— Дык жа дзеці, мама,—сабраўшыся з духам, кінула на суседні пакой, дзе гаманілі хлопчыкі.

— А што дзеці? Не маленькія ж яны. Пры сваіх дзядзіце да ладу, і будзеце жыць новаю сям'ёю. Я ўжо не раз думала, дачушка, пра твой лёс.

Руфіна разумела,—не дзеці турбавалі нявестку, а яна, свякроў, і сама прыйшла на выручку.

— Я вам перашкодай не буду... Выберуся з твайго пакою...

— Каб не аддавалі тады свае кватэры, а выменалі маю і вашу на адну большую; дык і гора ніякага не было б.

— А якое гора табе цяпер? Я так ці гэтак збіралася ісці на адпачынак: пажыць без дзіцячага тлуму, без клопату, а тут нагода падварнулася. Памагла падкачаць унукаў, і жывіце здаровыя. А я схаджу папрашу, каб вярнулі кватэру, калі не маю, то іншую... Пенсіі з мяне хопіць...

Пасля такой гаворкі Святлана адчула ніякаватасць і паспрабавала развезці яе.

— Надта ж нядобра, мама, атрымліваецца перад вамі людзьмі. Памаглі мне падгадаваць дзяцей і, выходзіць, сталі непатрэбны больш. Можа, не варта мне з тым замужжам спяшацца? Скажыце праўду.

— А чаго ж ты, дачушка, будзеш чакаць? Моёй смерці? Дык жа невядома, калі яна, тая кашчавая, прыйдзе... Пакуль вернуць маю кватэру, пабуду з унукамі ў гэтых пакоі.

На тым і пагадзіліся свякроў з нявесткай.

Гэта Руфіна разлічвала толькі, што пойдзе на адпачынак. Не ведала кабета, як цяжка працавітаму чалавеку жыць без работы, як доўжача дні без яе.

Руфіна атрымала на агульнай пляцоўцы з Сінютам аднапакёвую кватэру. Уладкаваўшыся з большага,

Алесь ПАЛЬЧЭЎСКІ

БАБУЛЯ

З фотакарткамі

АПАВЯДАННЕ

Глеб падзякаваў, спаслаўшыся на нядаўні сніданак. — Тады прыйдзецца на якую часінку, раскажыце, як маецеся.

Яны жылі на адной пляцоўцы пяціпавярховага дома, але, як часта бывае ў суседстве, сустракаліся рэдка.

Руфінін муж, сын і дачка не вярнуліся з франтоў. Другі сын праваяваў усю вайну і нешта гадоў праз шэсць пасля дэмабілізацыі загінуў пры недарэчных абставінах: збіраў грыбы ў лесе, ветрам зламала ўсохшую вяршаліну сасны, і Мікалая Раманюка не стала. Бывае ж такое ў жыцці: прычэпіцца гора да чалавека — ніяк не адкараскацца.

Засталася Святлана маладою удавою з двума дзецьмі. І пачала яна ўгаворваць свякроў пераходзіць да яе жыць, памагаць гадаваць сваіх унукаў.

— Папросімся, мама, у розныя змены, як мы рабілі гэта з Колям, і дзеці будуць пад наглядом, і нам—спакайней.

Не хацелася Руфіне траціць сваю волю, як пазней раскажвала яна людзям, ды спагадлівасць і жаласць да малых сіротак перамаглі. Здала яна райвыканком пада гарантаванае пісьмо сваю аднапакёвую кватэру, як парайлі суседзі, і перабралася ў двухпакёвую, атрыманую нявесткай на рабоце. Святлана раіла аб'яднацца, каб выменяць дзве кватэры на адну трох-

койна гаверыла:

— Значыць, казак сёння не будзе.

Тады Эдзік і Віця приходзілі між сабой да згоды і адрозу ж ішлі да бабулі на міравую. Руфіна гнала «гнеў у хлёў», і ў хаце ўсталёўваўся парадак.

Нешта праз гадоў шэсць ці сем Святлана надарыўся добры працавіты чалавек. Ёй было ўжо за трыццаць пяць, а Валянціну ішоў сорак трыці, калі ён трапіў на завод па вярбоўцы. Разбіраючыся аднаго разу ў непаладках Святланинага станка, ён адсюль адтуль кідаў позірк на жанчыну. Потым, выціраючы заліпаныя рукі, спагадліва сказаў Святлане:

— Такой ўвішнай працаўніцы, як вы, патрэбен не такі лядашчы станок.

— Адкуль вы ведаеце пра маю ўвішнасць? — гарэзліва зірнула Святлана ў твар тэхніку.

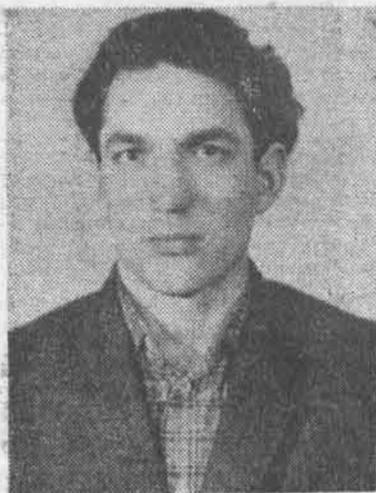
— У мяне вока напрытыкаванае. Бачыў, як работа кіпела у вашых руках на ўборцы свайго рабочага месца, пакуль я займаўся рамонтам.

— Нарэшце, за столькі год пасля мужа, хоць адзін чалавек убачыў мае рукі... Каб яшчэ так душу хто заўважыў, — летуценна ўздыхнула Святлана.

— Не ўсё ж адрозу,—адказаў стрымана Валянцін. Да канца работы ён яшчэ разы тры падыходзіў правараць на слых, як працуе адрамантаваны ім станок. Святлана адчула, сэрцам, што спасылка на пра-

А вочы — два жывыя светлякі,—
Да свету мкнуць, ірвуцца да жыцця,
Каб перайсці надзвычай трапяткі
Той рубікон быцця і небыцця.
Жыццё і смерць... Ніколі і нідзе
Не будзе кампрамісу тут ні ў чым...
Гадзіна за гадзінай — згінуў дзень.
І адышоў ціхутка на спачын.

Мікола БУСЬКО

ДОСВІТАК

Якая свежасць! А Усход,
Зарэчным лесам разамкнёны,

Узнімае чырвань, як заслону
Ад непрадбачаных нягод.
Ледзь-ледзь кранаюць абалонь
Праменняў кволяў палоскі,
Ціш разрывае фарбаў плёскаць,
Лажыцца хваляй на далонь.
Вільготай дышае з-пад хмар,
Ля ног хваін разлётся поплаў
У вопратцы квяцістай цёплай,
Глядзіць праз шклянне акуляр.
Ён уяўляе галасы
І прыгумненне за адрынай...
Хлапчук прастуе зелянінай.
Ступні пяч агонь расы.
Усход! Прыпынак мар-надзей!
Імгненную сустрэчу зычыць...
І тонкіх фарб прыліў рытмічны
Малога за руку вядзе.
Пазнаў сябе, о балазе...
Зарой разгойданыя делі
Успаміны прыбіваюць хваляй,
Цалуюць бераг па чарзе.

Малюнак знік, як шызы дым, —
Адным узмахам вецер спляжыў.
Калі адведаць, ранак скажа,
Свае юначыя гадкі.
О сіла красак — прыгажосць!

Тваіх даброт успых гарачы!
Ты нават чэрствых перайначыш
І ўслед падорыш маладосць.

Віктар ГАРДЗЕЙ

СУЗОР'Е АРЫЁН

Касманавту Пятру КЛІМУКУ

Іскрыліся сняжынкі белых знічак.
І Млечны Шлях свяціўся як рака.
І Арыён — сузор'е паляўнічых —
Трубіў начамі ў рог маладзіка.

Хлапчук з душой дапытлівай і шчырай
Глядзеў на зоркі.
І не ведаў ён,

Што стане для яго арыенцірам
На ўсё жыццё сузор'е Арыён.

Увесь глядзеў хлапчук з-пад Белай вежы.
Сябры яшчэ і думаць не маглі,
Што будзе ён сузор'ям прыналежаць,
Як прыналежаў людзям і зямлі.

На Млечны Шлях глядзеў хлапчук
І быў душой ужо высока ён —
Там, дзе трубіў у рог маладзіковы
Над пушчай, быццам егер, Арыён.

Майскі дожджык,
Кроплі — жменькай,
Потым — жменяй сыпані!
Хмары — радасці сявенька.
Лівень — сеібіт чысціні.

Ад дажджу свет пацяплее:
Дождж змывае пыл і сум.
Руны ярэй зазеленею.
Пасвяжэе завязь дум.

Так рупліва і так зычна
Над сямом буркоча гром.
Дождж даўно не сімвалічны:
Дождж — не жменькай, а — вядром!

Шум над плёсам.
Шум ля броду.
Вецер, даль раскалышы!
Хай бярыцца на пагоду
І ў нябёсах, і ў душы.

пайшла знаёміцца з суседзямі і адразу ж прапанавала ім свае паслугі па-хатняй гаспадарцы.

— А якія тут паслугі на дваіх пенсіянераў? Ні дроў, ні вады прыносіць не трэба — усё пад рукамі. Нават лок для смецця ў сцяне: адчыніў дзверцы, перакуліў ведро і ўсё, — адмаўлялася суседка.

— Можна, хоць хлеб прыносіць вам буду, як пайду браць сабе. Скажаце, які, колькі.

Глеб зразумеў: хочацца жанчыне рабіць дабро людзям, мець не толькі клопат, але і абавязак, і параў жонцы пагадзіцца.

Нешта праз месяцы два пасля пераезду Руфіна вярнулася з магазіна радасная, яе блакітныя вочы прыкметна пажавелі. Яна палажыла на кухонны стол батон і сказала:

— Заўтра, Ганначка, сходзіце ўжо самі па хлеб. Я застаюся нянькай у суседнім доме. Выгулялася без внякае работы...

У магазіне, стоячы каля касы, яна пачула, як адна жанчына скардзілася другой, што не можа знайсці нянькі для дзіцяці. Дзяўчынка была кволенкая і лёгка паддавалася захворванню.

— Два дні ў садзіку, а тры — дома. Абрыва праціць у дэктароў бюлетэні ці даведкі.

— А колькі ж вашай дачушцы гадоў? — далучылася да размовы Руфіна.

— Людачкі? Чацвёрты пайшоў. Можна, чулі дзе пра няньку?

— З такою магла б я пабыць, калі не дураслівая надта.

— Ды не, паслушная, спакойная. Прашу вас. Жывём праз вуліцу, вуль у тым доме, — паказала праз акно жанчына.

Яны адразу зайшлі на кватэру, каб Руфіна паглядзела на сваю будучую выхаванку. Як толькі маці сказала дачцы, чаго наведала іх незнаёмая бабуля, Людка тут жа спытала, ці ведае яна казкі. Дзіва што ведае, столькі расказвала ўнікалі! А от ці будзе такая паслушная яна сама, як Эдзік і Віця, пацікавілася Руфіна.

— Буду, бабуля, буду, — паабяцала Людка.

І старэйшыя тут жа дэмавіліся пра аплату.

Так пачалося новае жыццё ў бабулі. Праз тонкую перагародку кватэр Сінюты чулі кожнай раніцы: то званок будзільніка, то крокі з пакоя на кухню і назад і затым а палове васьмай стук дзвярэй на пляцоўцы, — бабуля выходзіла на працу.

У першы вечар яна зайшла расказаць суседзям пра добрых, хлапатлівых гаспадароў і іх дачушку.

Па некалькі разоў званілі яны за дзень: то бацька, то маці. Усё цікавілася, ці не плача іх дзіця, ці не сумуе. А таму дзіцяці не было вельмі часу маркоціцца па бацьках, а тым больш плакаць. У Руфіны быў свой спосаб забавіць дзіця: рабіць што-небудзь самай і малое падахваваць да працы.

— Дзяўчынкi вельмі любяць, калі іх прывучаеш да хатняй работы, — дзеліцца бабуля сваім вопытам з суседзямі. — Прыбралі спачатку яе пасцельку, а па сьнеданні ўзяліся за пакоі, выцерлі ўсё, дзе мог быць пыл. Выціраем, а я адсюль-адтуль нагадаю пра чысціню: «Можна, там яшчэ ёсць пыл, можна, там — паказваю». Потым пайшлі пагуляць на двор. Каб вы толькі чулі, як гэта дзяўчо хвалілася пра нашу работу сяброўкам!

— Вярнуўшыся ў дом, яны паабедалі, паспалі часінку на канапе, потым бабуля расказала казку, як мядзведзь рыбу лавіў, памылі ляльчыну сукенку і зноў пайшлі гуляць. На двары і застала іх гаспадыня, ідуць з работы. Ubачыла дзяўчынка і бягом да маці, схавіла за руку:

— Ой, мамачка, мы шмат-шмат зрабілі з бабуляй у хаце. Усюды, усюды чыста цяпер: і на вокнах, і пад сталом... А заўтра будзем фартушок маёй Соні вышываць. Во!

— Значыць спадабалася, Людэчка, табе бабуля?

— Нам зусім не было кабі падабацца... Каб ты па-

глядзела, мама, колькі работы ў хаце! Праўда, бабуля? — зірнула на Руфіну.

Тая кінула галавой.

Між фотакартак, што стаяць на сталы, Руфіна знаходзіць Людзіну і падае Глебу.

— Яна першая была ў мяне за выхаванку. Тут ёй чатыры гады, а гэта... Дзе ж яна? Во. Сем годкаў. За тыдзень, як ісці ў школу, знялі. А на гэтай выхавачелька ўжо. У трыццатым садзіку робіць. Казала, у першы дзень знялася, ідуць з работы.

Глеб доўга і пільна ўзіраецца ў вясёлы Людзін твар, быццам хоча назаўсёды запомніць яго рысы. А бабулі як даўні сон прыгадваюцца першыя дні няньчання.

— Прыгожая, — працягвае Глеб фота. — Адкрыты твар і даброты шмат у ім.

— А ласкавая, ласкавая, каб вы толькі паглядзелі, — бярэ картку Руфіна, папраўляе на носе акуляр і, ўзіраючыся ў яе, гаворыць: — Кожны год на дзень майго нараджэння першая прыходзіць са сваім тортам, а сёлета яшчэ і ручнік з вышыўкай на канцах прынесла. «Навошта, кажу, траціцца, Людэчка?» А яна: «Вазьміце на памяць». Гэта ж мая работа. З дзецімі вышывала. Вы першыя прывучалі мяне да працы, а я цяпер вучу сваіх выхаванцаў. Ацаніце, кажа, ці добра зроблена». Пахваліла. Бачыце пэўнікі, як жывыя, — распасцірае ручнік бабуля.

— Нічога благага не скажаш, — пагаджаецца Глеб.

— Той, хто сее дабро, жне добрае.

— І столькі гордасці і шчасця свіціцца ў Руфініных вачах ад людской спагады, шчырасці за зробленае калісьці ёю, што аж маладзее яе маршчыністы твар!

— А вось гэтыя блізняткі — Нэля і Галя — былі надта капрызныя. Чатыры гады даглядала пасля Людзі, — бярэ новую фотакартку бабуля. — Даліся яны мне на першым часе. Адна адной нават лялькі не давалі. Возьме каторая не сваю — лямант, віск на ўсю кватэру. Бацька іх вучоны быў, добра зарабляў на рабоце, ды за кнігі, што пісаў, таксама плацілі. Так што жылі ў поўным дастатку. Дык чаго толькі маці не накуплівала. Два гады не працавала і так распасціла малых, што ніякага гладу. У кожнай свой куток у дзіцячым пакоі з поўнымі скрынкамі цацак. Маці ўсё дагаджала, каб мець час самой пачытаць. Таксама была з адукаваных. А дзецям дай толькі патачку, хутка сядуць на шыю...

Да Руфіны перабыло ўжо тры жанчыны. І ўсе адмавіліся. Трэцяя пабыла амаль месяц і не прыйшла нават разлічыцца, — пасаромелася. Набралася і бабуля клопату, пакуль перайначвала на свой лад. Казкі шмат дапамаглі. Расказа пра скупых зяроў і пытае, што дзяўчынкам спадабалася. Хваляць добрых. «А самі вы якія?» — намацавае падыход бабуля. «Добрыя, добрыя», — чуецца адказ. Тады Руфіна раіць, каб Нэліна лялька Маня схадзіла ў госці да скупой Галінай Соні.

— І зусім мая Соня не скупая, — аж плача Галя.

— А гэта мы паглядзім, як яна будзе частаваць сваю госцю, — кажа бабуля.

На першым часе дзяўчынкi іншы раз скардзіліся маці на бабуліну строгасць, але Марына Сямёнаўна не давала больш патачкі:

— Бабуля Руфіна — ваша другая мама. Яе трэба слухаць, — раіла ім. Сама заўважала, як на яе вачах мяняліся дзеці: менш стала ў доме плачу, віску. Радавалася, што надарылася добрая, цяроплівая нянька.

Памятаюць дзяўчынкi бабулін дзень нараджэння. Штогод прысылаюць ёй віншаванні. А сёлета і фатаграфію прыслалі.

— Во якія яны цяпер, мае маленькія капрызы. Школу хутка канчаюць. У Маскве жыюць, бацька туды пераехаў.

Руфіна бярэ паштоўку і, можа, у каторы раз перачытвае ўголас іх віншаванне. Якое ж яно ласкавае, удзячнае!

«Жывіце, бабуля, шчасліва шмат, шмат гадоў. Будзьце заўсёды здаровай на радасць былым і цяперашнім выхаванцам. А мы Вас часта, часта ўспамінаем добрым словам. Цалуем Вашы рукі, што змалку прывучалі нас да працы.

Заўсёды Вашы Галя і Нэля.
P. S. Тата і мама таксама вітаюць Вас і жадаюць усяго, усяго найлепшага».

— Няхай жыюць усе здаровыя. Як умела, так деглядала і выхоўвала. Навак ніякіх не праходзіла. Што ад мамы сваёй навучылася, тое перадавала ім.

Бабуля кладзе паштоўку, бярэ фотакартку і кладзе перад Глебам.

— Прыгледзьцеся да гэтай, кірпаносенькай. Надта ж лютаежлівая была. Распасцілі бацькі прысмакамі — нічога не хацела есці.

І пачала Руфіна на свой манер перайначваць. Адыходзіць маці, накіжа што на абед згатаваць: крупнік, амлецік свежы спячы, какавы раніцай сама згатуе, падагрэць толькі, кісялёк ці кампоцік зварыць. З крыкам, з плачам дзяўчынка есць.

— Заманулася мне аднаго разу бульбы з шаткаванай капустай на абед. Зварыла некалькі бульбін, паклала на талерачку капусты і паставіла ёй перад носам. Панюхала, пакруціла галавой і адсунула. А я ёй хвалю. Глядзела, глядзела, насупіўшыся, мая Маечка і таксама ўзялася за відэлец. І прывыкла паволі. Маці напачатку наракала трохі, што такой грубай ядою частую яе дачушку, а пазней пагадзілася: «Карміце, як знаёце». Ды ўжо ж, кажу, сваіх гадавала, не падвяду і яшай.

І не падвяла: і выгадавала, і да працы прывучыла, і пры сустрэчы заўсёды дзякуе бабулі. Мая, цяпер ужо вучаніца сярэдняй школы, за навуку, за ласку.

— А з гэтай цыркачкай шмат нагаравалася. Такая няўрымслівая — ратунку не было. Перад маім прыходам бацька звадзіў яе у цырк, — бярэ апошнюю фотакартку з дзяўчынкай Руфіна, — дык потым яна дома паказвала тое, што бачыла там. Маці ўсё баялася, каб дачка галавы сабе не скруціла, або нагі ці рукі не зламала. І адкуль толькі смеласць бралася ў такой малой! Стане на галаве, абаврэцца нагамі аб сцяну і крычыць: «Бабуля, глядзі». А то з ложка на канапу скоча з крыкам: «Гоп-ля!» Ці паложыць на падлозе вярвачку і стараецца роўненька праісці па ёй... Праці дзі песнямі адцягвала яе ўвагу. Надта ж любіла спяваць. Учэе па радыё песню, сцішыцца, слухае, а потым сама пэе ўжо. Проста дзіва, каб чатырохгадовае дзяўчо мела такую памяць і ахвоту да спеваў. Летась выехалі ўсёю сям'ёю па вярбоўцы недзе на Урал... Там Шурачка мая наступіла ў музычную школу, пісала.

У прыхожай пачуўся званок. Руфіна адчыніла дзверы. На пляцоўцы стаяла паштальёнка.

— Тэлеграма вам. Распішыцеся.

— Хто ж бы гэта яшчэ ўспомніў старую бабулю? Гляньце, — падала лісток Глебу, а сама нагнулася над сталом выводзіць сваё прозвішча.

— Ад Шуры, з Свядлоўска. Вішуче...

— Ну, і дзякаваць богу, а я ўжо непакоілася, думала, забылася ў чужым горадзе. Ажно не... Памятае. Руфіна прысела за стол, сама прачытала тэлеграму і пачала раскладаць фотакарткі па канвертах: кожнай сваё месца.

— А хлапчукі чые ж гэта? — паказаў Сінюта на адну з фотакартак.

— Гэта ўнукі мае. Я вам расказвала пра іх... Добрыя хлопцы выраслі, абодва днём робяць на заводзе, а вечарамі на інжынераў вучацца. Яны самі прыйдуць, казалі, і сёлета віншаваць сваю бабулю, як і ў тых гады.

Нешта нябачнае, роднае, блізкае, дарагое звязвала бабуліну душу са сваімі выхаванцамі, і ў гэтым Руфіна адчувала чалавечае шчасце.

Глеб развітаўся і выйшаў.

ТЕАТР — гэта дзівоснае мастацтва. На больш чым чатырохтысячым шляху свайго існавання колькі трансфармацый, колькі змен зведаў тэатр! Быў час, калі тэатр (скажам, у эпоху Асветы) выходзіў на першы план, станаўіўся вядучым відам мастацтва. Да гэтага часу ўзрушаюць нас сведчанні глядачоў і ўдзельнікаў прэм'еры рамантычнай драмы Віктора Гюго «Эрнани», непасрэдна пасля якой людзі выйшлі на вуліцы Парыжа будаваць барыкады. Ці не прыклад гэта каласальнага, цэласнага ўздзеяння тэатра на сучаснікаў! Такімі ж прыкладамі багатая і гісторыя нашага айчыннага мастацтва. Успомнім хоць бы славетную пастаноўку ў Малым тэатры «Авечай крыніцы» Лопэ дэ Вэга, дзе дзякуючы натхнёнай ігры майстроў рускай сцэны і перш за ўсё вялікай Ярколавай (выканаўца ролі Лаўрэнсіі) сцэна ператваралася ў рэвалюцыйны форум (што і стала прычынай забароны спектакля царскім урадам).

Былі ў шматвяковай гісторыі тэатра і сумныя старонкі. Такой, у цэлым, можна лічыць эпоху сярэднявекі, калі прафесійны тэатр, па волі царквы, застаецца жыць толькі ў літургічнай драме, якая складае частку царкоўнай службы. Праўда, насуперак афіцыйна-рэлігійнай форме, тэатр развіваецца ў гэты час і ў самадзейна-народнай форме: такое мастацтва скамарохаў, значэнне якога для станаўлення развіцця тэатра ва ўсходнеславянскіх народаў цяжка пераацаніць.

XX стагоддзе не зменшыла праблем, якія стаяць перад гэтым старажытным і вечна маладым мастацтвам. 40—60-я гады, гады ўдасканалвання гукавога кіно і масавага распаўсюджвання тэлебачання, спарадзілі пэўны скептыцызм у дачыненні да перспектывы развіцця мастацтва тэатра. Скептыцызм гэты з дастатковай сілай быў выказаны і ў працах некаторых тэатрыкаў-эстэтыкаў, мастацтвазнаўцаў, дзеячаў мастацтва, якія сцвярджалі, што тэатру нібыта не вытрымаць канкурэнцыі з боку кіно і тэлебачання.

Практыка жыцця адкінула гэтыя пастулаты. Мы назіраем цяпер усё ўзрастаючую цікавасць да тэатра як мастацтва, і ў аснове гэтай цікавасці—яго спецыфічны асаблівасці: вольныя, на сцэне, у жывым і непасрэдным кантакце з глядачом ствараецца мастацкі вобраз. Ствараецца ён, зразумела, калектыўна, у выніку аб'яднання творчых намаганняў многіх людзей: тут і драматург, і рэжысёр, і мастак, і кампазітар. К. С. Станіслаўскі неаднаразова падкрэсліваў: «Сіла тэатра ў тым, што ён калектыўны мастак, які злучае ў адно гарманічнае цэлае творчую работу паэтаў, артыстаў, рэжысёраў, музыкантаў, танцоўраў, статуістаў, дэкаратараў, электратэхнікаў, касцюмераў і іншых дзеячаў сцэны...» І ўсё ж галоўнай фігурай гэтага сінтэтычнага мастацтва, галоўным творцам на сцэне, паводле думкі Станіслаўскага, з'яўляецца чалавек-акцёр. Гэта і на самой справе так. Тэатральная эстэтыка тэатра перажывання, выказаная з найбольшай сілай у славетнай сістэме К. С. Станіслаўскага, мае на ўвазе ў якасці «цара сцэны» менавіта акцёра. Аднак і ў тэатры прадстаўлення, які часам процістаяць, але часам і змыкаецца з тэатрам перажывання, — акцёр далёка не другарадная фігура; і ў тэатры публіцыстычным, «палітычным», нават у формах «чыста рэжысёрскага» тэатра «жыццё чалавечага духу», якое складае сутнасць мастацтва тэатра, немагчыма па-за кантактам глядача з непасрэдным выканаўцам — з акцёрам.

Гэты жывы, нічым не заменны кантакт — галоўны здабытак тэатра — дапамог яму з гонарам вынесці, не, не канкурэнцыю, а творчае спаборніцтва з сабратамі сваімі ў шэразе мастацтваў, на ўзбраенні якіх, здаецца, усё дасягненні тэхнічнага веку.

У гэтым спаборніцтве тэатральнае мастацтва пазбаўляецца і некаторых заган, уласцівых яму: імкнення без асэнсавання капіраваць тых ці іншых бакі рэчаіснасці («рэалізм на подножном корму» — надзвычай трапна характарызаваў «перлы» падобнага мастацтва У. Маякоўскі); «наватарскіх» пошукаў рэжысуры, якая ўтойвае (умела і няўмела) за імі сваё бяссілле сказаць, дзеля чаго пастаўлены спектакль, падвесці яго філасофскія і маральныя вынікі; ад благога манернічання ў акцёрскім выкананні.

На змену ўсяму гэтаму прыйшло новае разуменне мастацтва тэатра як «кафедры, з якой можна сказаць свету дымат добра» (М. Гоголь), як унікальнага інструмента, пры дапамозе якога выяўляецца «стан свету і стан чалавека» (У. Шэкспір). Справаўнасць думкі ў драматургіі, імкненне да арганічнага сплаву праўдзівасці і тэатральнай умоўнасці ў рэжысуры; у плане акцёрскага майстэрства — пошукі шляхоў асэнсавання ўнутранага развіцця вобраза, дакладнасць яго сацыяльнай і псіхалагічнай характарыстык — вольна складаецца, якія, на мой погляд, растульваюць крок наперад тэатра як масавага і папулярнага мастацтва і на падставе якіх у

незабытае эстэтычнае ўражанне. І калі мы ўспамінаем лепшыя спектаклі нашага тэатра 60-х гадоў, якія з'явіліся ўслед: эпічныя, размашыстыя, што вабяць сваёй глыбінёй—«Людзі на балоце» ў купалаўцаў і «Узнятая цаліна» ў Рускім тэатры БССР імя М. Горкага; пастаноўкі па класічных рускіх п'есах «Улада цемры» ў Акадэмічным тэатры імя Якуба Коласа і «На ўсякага мудраца даволі прастаты» ў купалаўцаў — пераканальныя свая ім псіхалагічна глыбокім даследаваннем персанажаў п'ес; лепшыя спектаклі на актуальныя тэмы, такія, як «Выклік багам» у купалаўцаў або «Снежныя зімы»

ву паміж чаканнямі глядачоў і жаданнямі тэатра — быў вінаваты таксама і тэатр...

Між тым, надзеі і імкненні глядача — справа надзвычайнай важнасці, без глядача не існуе мастацтва тэатра. Нездарма, побач з рэжысёрам і акцёрам, К. С. Станіслаўскі называў глядача «трэцім стваральнікам спектакля», і вялікае мастацтва сцэны магчыма толькі тады, калі існуе жывая, непарыўная сувязь і ўзаемаразуменне паміж тэатрам і глядачом. «Тэатр, — сцвярджаў Віктор Гюго, — ёсць краіна сапраўднага: на сцэне ёсць чалавечы сэрца, за кулісамі — чалавечы сэрца, у глядзельнай зале — чалавечы сэрца».

Менавіта тая спектаклі, у якіх прасочвалася жывая і цесная сувязь з глядачом, тая спектаклі, якія ставіліся ў разлік на суперажыванне глядзельнай залы і сцэны, сталі найвышэйшымі дасягненнямі нашага тэатра ў 70-х гадах.

Калі параўноўваць купалаўскія спектаклі па п'есах А. Макаёнка «Зацюканы апостал» і «Трыбунал», то можна ўбачыць, што пры ўсіх адрозненнях гэтых пастаноўак яны родніліся менавіта жывой, глыбокай, эстэтычна напоўненай сувяззю з глядачом. Зразумела, асновай, крыніцай гэтай сувязі заўсёды з'яўляецца сцэна.

«Зацюканы апостал» і «Трыбунал» прыцягвалі дакладнасцю рэжысёрскага бачання (хоць тэматыка спектакляў істотна адрозніваўся: Б. Луцэнка, выстройваючы «Апостала» ў гратэска-сатырычным ключы, звязваў мізансцэны імклівымі пераходамі, у В. Раеўскага «Трыбунал», задуманы як лубок, разгортваўся павольна, што адпавядае народнай прычэпадобнай манеры) і бліскучымі акцёрскімі работамі (мама — у выкананні З. Браварскай, тата — у выкананні А. Мілаванова ў «Зацюканы апостале» і вобраз Цярэшкі Калабка, уасоблены Г. Аўсянікавым у «Трыбунале»).

Можна спрачацца, удаліся ці не ўдаліся цалкам спектаклі па п'есах Б. Брэхта ў Рускім тэатры БССР імя М. Горкага і ў коласаўцаў — «Трохграфавая опера», «Матухна Кураж і яе дзеці» і колькі ў гэтых спектаклях сапраўды «брэхтаўскага», але факт у наяўнасці—абодва спектаклі маюць безумоўна эстэтычны каштоўнасці і прыносяць эстэтычную асалоду глядачу.

З нядаўніх работ нашага тэатра асобнай, на мой погляд, размовы заслугоўвае спектакль «Святая святых» па п'есе І. Друцэ. Гэты спектакль, па майму глыбокаму перакананню, не быў належным чынам ацэнены нашай тэатральнай крытыкай. Факт паказальны—паколькі наша крытыка нацэлена на выяўленне непасрэднага стану свету, адлюстравання гэтага стану, што яна даследуе мастацтвазнаўчымі, пераважна апісальнымі прыёмамі. Пры падобным падыходзе бывае вельмі цяжка, а то і наогул немагчыма, ацаніць як філасофскую сутнасць спектакля, так і эстэтычныя яго набыткі.

Між тым, гэтыя набыткі значныя і прымушаюць па-новаму задумацца аб эстэтычнай прыродзе сучаснага тэатральнага відовішча. Справа тут не ў прыватных дасягненнях, не ў тым, што В. Раеўскі як рэжысёр атрымаў магчымасць арганічна рэалізаваць, дзякуючы п'есе І. Друцэ, сваю творчую манеру, схільную да сцэнічных абагульненняў і метафарычнасці. І не ў тым, што ў спектаклі ёсць пэўныя акцёрскія дасягненні — перш за ўсё гэта датычыць Г. Гарбука (Кэлін) і А. Мілаванова (Міхай). У спектаклі (дакладней — у лепшых частках яго) прысутнічае цэльнае эстэтычнае адчуванне. Гэта цудоўна само па сабе — Друцэ, як тонкі нацыянальны мастак (і паэт, які застаецца такім ва ўсіх жанрах свайго літаратурнага творчасці) настолькі ярка перадае малдаўскі нацыянальны каларыт, што «перавод» у іншую нацыянальную структуру без істотных страт гэтых своеасаблівых адносін чалавека і свету здаецца практычна немагчымым.

Менавіта стварэнне асаблівай эмацыянальнай атмасферы, атмасферы, дзе так арганічна спалучаецца малдаўская і беларуская мастацкія стылістыкі, і ёсць стварэнне эстэтычнай якасці, праз гэтае спалучэнне праўляецца агульначалавечы (гэта і сапраўды эстэтычны шлях, паколькі эстэтычная каштоўнасць у вышэйшым сваім выражэнні ёсць каштоўнасць агульначалавечая). Заслуга В. Ра-

ЧАС І ЭСТЭТЫЧНЫЯ КАШТОЎНАСЦІ

сярэдне 60-х гадоў абазначыўся і новы ўзлёт беларускага савецкага прафесійнага тэатра.

Мастацтва, як вядома, валодае цэлым комплексам каштоўнасцей. Мастацтва тэатра ў гэтым сэнсе — не выключэнне.

У яркім святле тэатральных праектараў глядач спасцігае свет і прыроду чалавека, зараджаецца ідэямі і перакананнямі, гэтымі «кроўнымі вераваннямі Душы» (В. Бялінскі), узбагачаецца маральнымі каштоўнасцямі. І яшчэ — атрымлівае эстэтычную радасць, эстэтычную асалоду. У гэтым коле, у гэтым сінтэзе каштоўнасцей, з якога вырастае тое, што мы называем мастацкасцю, аднолькава важныя ўсе складавыя.

Але асабліваю ролю маюць эстэтычныя каштоўнасці. Яны (зразумела, сплячы з іншымі) і вызначаюць ступень прыналежнасці спектакля да мастацтва. Аналізуючы лепшыя дасягненні беларускага тэатра 60—70-х гадоў, мы не можам не глядзець на іх скрозь прызму эстэтычнага ідэалу, які выразна паказвае, з якой якаснай сілай задавальняюцца эстэтычныя патрэбы развіцця сацыялістычнага грамадства.

Чаму, скажам, у нашай памяці застаецца славетная пастаноўка Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Лявоніха на арбіце», якая з'явілася ў самым пачатку 60-х гадоў? Ну, зразумела, таму, што гэтая п'еса выявіла новы ўзровень сталага ўжо майстэрства драматургічнай творчасці А. Макаёнка. І таму, што спектакль, пастаўлены Б. Эрыным, аказаўся прафесійна трывалым, дасціпным, востра сатырычным. Але гэтага ўсяго мала. Спектакль нараджаў вострае пачуццё эстэтычнай асалоды, таму што меў рысы эстэтычнай дасканаласці. Гэтая дасканаласць складалася з навязны тэмы, з майстэрства драматурга, якое моцна знітавана з майстэрствам рэжысёра, але таксама і з віртуознага майстэрства такіх яркіх выканаўцаў, якімі з'яўляліся Б. Платонаў і З. Стома ў ролі Лявона (кожны глыбока індывідуальна, па-свойму), П. Малчанаў у ролі Глуздакова, Г. Макарава ў ролі Лявоніхі.

Праўда, выключная праўдзівасць, натуральнасць не ігры (неж нават няёмка ўжываць у дадзеным выпадку гэта слова), а жыцця акцёраў на сцэне, сакавітасць гучання трапнага беларускага слова, дакладнасць думкі, яркасць дэкаратыўных рашэнняў — усё гэта і складала эстэтычныя каштоўнасці гэтага этапнага для беларускага тэатра спектакля, рабіла

ў коласаўцаў, дык усё яны вылучаліся перш за ўсё адчувальным эстэтычным уздзеяннем на глядача.

Прыгадваецца ў гэтай сувязі спектакль рэжысёра В. Раеўскага «Што той салдат, што гэты», які вызначаўся эстэтычнай цэласнасцю і арганічнасцю. Згодна з брэхтаўскай дактрынай «эпічнага тэатра», славетным эфектам «адчужнення» ў ім была рэалізавана арыгінальная задума. Ён адзіляў — гэта было выражана лепш за ўсё А. Мілаванавым, які бліскуча сыграў Гэлі Гея — высокай эмацыянальнай напоўненасцю і інтэлектуальным напружаннем.

Брэхтаўская эстэтычная пазіцыя, якая на новым узроўні дэманструе эстэтычныя магчымасці тэатра прадстаўлення, здавалася б, процістаяць эстэтыцы тэатра перажывання, эстэтыцы «драматычнага тэатра, які, — на думку Б. Брэхта — абуджае ў глядача эмоцыі», «прымушае глядача прымаць рашэнні».

Супярэчнасць тут — уяўная. Як сапраўдны, вялікі мастак тэатра, Брэхт ніколі не ўзводзіў у абсалют пункты свайго дактрыны, ён заўсёды меў на ўвазе нешта большае: ідэйна-эстэтычны вынік спектакля. «Наша эстэтыка, — пісаў ён, — вызначаецца патрабаваннямі нашай барацьбы». Гэта, з аднаго боку, значыць, што эстэтычная сістэма Брэхта як жывая з'ява, якая развіваецца, дэпускае дыялектычныя тлумачэнні (што і было прадэманстравана ў спектаклі купалаўцаў), з другога боку, яна прымушае задумацца і аб тым, што эстэтычны каштоўнасці тэатра не могуць заставацца для яго адзінай самамэтай. Толькі ў спалучэнні з ідэйнымі, з маральнымі каштоўнасцямі, толькі ў асэнсаванні таго, дзеля чаго ставіцца той ці іншы спектакль! Найноўшы прыклад з жыцця нашага тэатра паказвае, што размова ідзе не аб даўно аджыўшай у эстэтыцы дактрыне «мастацтва для мастацтва», але аб рэальных фактах жыцця тэатральнага мастацтва. Тэатр юнага глядача ў пачатку 70-х гадоў рэзка павысіў свой мастацкі ўзровень. Тагачасны галоўны рэжысёр тэатра М. Шайко, чалавек, безумоўна, даравіты, сам ажыццявіў пастаноўку двух яркіх спектакляў («Зялёная птушачка» і «З любімымі не расставайцеся»), садзейнічаў пастаноўцы яшчэ шэрагу «трывалых», цікавых у прафесійным адносінах спектакляў. Гэта, зразумела, нядрэнна само па сабе, садзейнічала павышэнню тэатральнай культуры ў тэатры. Але дзеля справядлівасці трэба заўважыць, што ў дадзенай з'яве аказаўся і адваротны бок. Тэатр зусім не цікавіўся тым, што чакалі ад яго глядачы, і ва ўзнікненні велізарнага разры-

еўскага тут вялікая. Яна і вызначае агульны мастацкі ўзровень спектакля. Але ў гэтым спектаклі асабліва цікавай мне падалася работа Г. Гарбука і ўпэўненая перавага, якая аддавалася рэжысёрам яму перад другім выканаўцам. Гэты другі — В. Тарасаў, скажам шчыра, валодае акцёрскай тэхнікай, якая не ўступае (а на мой, суб'ектыўны, ужо чыста крытычны погляд, нават перавышае) тэхніцы і выразным магчымасцям Г. Гарбука. Аднак у апошняга так ярка, своеасабліва выражаецца ідэя непарыўнай сувязі чалавека з зямлёй, напаяняючыся тым магутным эстэтычным зместам, што дазваляе убачыць свет «ачалавечаным» і не абстрактна, а ўвачавідкі, праз вобраз гэтага канкрэтнага селяніна ў шынялі (тут услед за Гегелем і Энгельсам слова «Гэты» можна напісаць з вялікай літары — як выражэнне канкрэтнай чалавечай індывідуальнасці, эстэтычна асвоеная мастацтвам), які так тонка спалучае ў сабе рысы і малдаўскага і беларускага нацыянальнага характару.

Мне здаецца, што святло гэтага спектакля (маецца на ўвазе эстэтычны ўплыў) адлюстравалася і ў наступных пастаноўках нашага вядучага тэатра, у прыватнасці, у «Аптымістычнай трагедыі».

Тэатр толькі тады называецца тэатрам, калі ён даказвае сваё права на валоданне ўласнай, незапозычанай эстэтычнай сістэмай, гаворыць з глядачом сваёй, незапозычанай эстэтычнай мовай.

Нядаўна тэатральная грамадскасць нашай рэспублікі вітала тэатр імя Якуба Коласа, віншавала яго ў сувязі з прысваеннем ганаровага звання «акадэмічны». А хіба гэта было б магчыма, калі б тэатр вось ужо шостае дзесяцігоддзе не дэманстравалі нам наяўнасць сфарміраванай, уласнай эстэтычнай сістэмы, асновай якой служыць рэдкая даскладнасць (і апошнія работы тэатра, напрыклад, «Разгром», пастаўлены В. Мазынінскім па драме А. Фадзеева, яшчэ і яшчэ раз сведчаць аб гэтым)?!

Трэба, глядзячы праўдзе ў вочы, прызнаць, што апошнія работы Рускага драматычнага тэатра БССР імя М. Горькага не выклікаюць пачуцця эстэтычнай радасці, асалоды. Але надзеі не пакідаюць нас. І на гэта ёсць прычыны — яшчэ свежыя ў памяці «Макбет» (спектакль высокага мастацкага напалу) і «Трохграшовая опера» (спектакль цікавы, хоць і не бяспрэчны). Хочацца верыць, што іх стваральнік — Б. Луцэнка, і калектыў, які ўзначальвае ён, яшчэ парадуюць нас новымі творчымі перамогамі.

Паказальны і зварот Рэспубліканскага тэатра юнага глядача да спадчыны «Класікаў з класікаў» у тэатры — да п'ес В. Шэкспіра і А. Чэхава. І хоць цяжка назваць спектаклі паводле іх дасканалымі, без эстэтычных заган, хоць нават няўзброены «эстэтычны» позірк заўважае ў іх перакосы, але падкупляе менавіта гэта імкненне не спрошчваць сабе эстэтычную задачу. Шукаць і спрабаваць знайсці шукаемае. Цікавым, у гэтым плане, можа лічыцца і эксперыментальны спектакль «Эдзіт Піаф» — як зварот да іншай, новай пластычнай і эстэтычнай структуры, пабудаванай на інтымнасці кантакту, у вялікай, максімальна набліжанай да сцэны зале. Хоць пры строгім эстэтычным аналізе і знойдуцца пэўныя недахопы (гэта, на наш погляд, датычыцца як агульнага вырашэння, так і цікавага ўвогуле вобраза Піаф у выкананні Л. Цімафеевай, дзе мяккасць і прыгажосць не заўсёды супадаюць з зададзенай праўдай вобраза), але і тут прыцягвае ўвагу спроба знайсці новае эстэтычнае вырашэнне, і адсюль — новую эстэтычную якасць.

Шмат чаго мы чакаем і ад нашых абласных тэатраў, якія маюць дастатковы творчы патэнцыял, каб спрыяць павышэнню эстэтычнага (і адсюль — агульнамастацкага) узроўню нашай сцэны. Апошнія пацверджэнні гэтаму — лепшыя работы апошніх гадоў гродзенскага тэатра або найбольш удалыя спектаклі Магілёўскага і Гомельскага абласных драматычных тэатраў.

У гэтай справе няма дробязей, таму мы з такой радасцю сустракаем знойдзеныя, увабсленыя на сцэнах рысы дасканаласці і з нецярплівасцю чакаем працягу пошуку.

Таму што ён бясконцы і яшчэ таму, што, паводле слоў вялікага мастака, «дасканаласць — заўсёды наперадзе».

Вадзім САЛЕЕЎ,
набывае філасофскіх навук.

ЗНОЙДЗЕНАЕ — ЗАСТАЕЦЦА

«ДЗЯДЗЕЧКАЎ СОН»
паводле Ф. Дастаеўскага
у Акадэмічным тэатры
імя Янкі Купалы.

КУПАЛАЎЦЫ разгарнулі старонкі Дастаеўскага ўпершыню ў сваёй творчай гісторыі.

...Калі адкрыццэ заслона, у сярэдзіне сцэны пры слабым жаўтаватым святле свечкі будзе развітвацца са сваім каханнем бедны юнак, асуджаны на смерць злой хваробай. Бясцільна будзе трымаць Вася рукі Зіны-Зіначкі: бясцільнае каханне, якому паміраць гэтак жа цяжка, як цяжка было і жыць. Бо і дыхала яно не толькі пшчотай і чысцінай — было атручана, падточана знутры зняважлівай і помслай гордасцю. Каханне з надарваным сэрцам, яно, можа, загадзя адчувала сваю асуджанасць у пошлым і зайздрослівым Мардасаве з яго марамі аб «пальмах Іспаніі», з яго «высакароднымі» палкоўнікамі і заезнымі Мазгляковымі...

Пачаты Ф. Дастаеўскім як камедыя і перароблены ў апавесць, «Дзядзечкаў сон» вырывае гэту (і не толькі гэту) мардасаўшчыну зборня сацыяльна-псіхалагічнага гратэску, па-сатырычнаму з'едліва і злосна. Праўда, сам пісьменнік пазней называў «...Сон» «штучнай галубінай незласлівасці». З улікам аўтарскага разумення праблематыкі і папярэдніх сцэнічных трактовак падыходзіць да сваёй задачы Аляксандр Шалыгін, які паставіў «Дзядзечкаў сон» па існаму ў М. Кнэзель і П. Маркава ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Адразу адчуваецца імкненне выканаўцаў і рэжысёраў прынікнуць за анекдотную фэбулу, наблізіць да глядача унутраную плынь твора, каб сутнасць таго, што адбываецца, раскрылася ў розных ракурсах і як бы з розных пазіцый дзейных асоб. Гэта вымагае ад удзельнікаў спектакля асаблівай увагі да тых матываў апавесці, якія, пры знешняй «адкрытасці» тэксту, застаюцца ўсё ж нібыта схаванымі (прынамсі ў параўнанні з галоўнай лініяй сюжэта). Напрыклад, да шчыльнага матыву неналі жывога і светлага, а цяпер паміраючага кахання Зіны і Васі. Маючы ў спектаклі зусім пэўную жанравую афарбоўку, ён арганічна ўзыходзіць у ідэя-мастацкае цэлае.

Аб пастаноўцы «Дзядзечкавага сну» на сцэне Акадэмічнага тэатра імя Маякоўскага ў Маскве крытыка пісала, што само па сабе каханне Зіны і Васі было там, магчыма, нават галоўнай «дзейнай асобай», хоць глядачы яе... не бачылі, а толькі чулі сячэтку за сцэнай два галасы, якія ўзрушана чыталі Шэкспіра. У купалаўскім тэатры, у спектаклі, пастаўленым выхаванцам М. Кнэзель—А. Шалыгіным, мы гэта каханне бачым. Дакладней, ужо не каханне, а развітанне з ім. Усю віну за гібель іх шчасця Вася (яго ролю выконвае А. Падабед) хоча

ўзяць на сябе. «Я не прыгодны быў для жыцця», — проста і праўдзіва скажа ён. Мы ж задумаемся: для жыцця — якога? Для мардасаўскага, дзе каханне дачкі «першай дамы» горада і павятовага настаўніка, увесь гэты іх «Шэкспір» — бяльмо на воку для самой «першай дамы»? І дзе такое каханне — доўгачаканае, нават неабходны скандал для дам другіх, трэціх і г. д.? Летуценнік і паэт, ён не здагадваўся і не мог зразумець, што сацыяльна прыніжаны чалавек пачынае цягнуць за сабой і ўшчэмнасць сваю псіхалагічную (гэта добра ведае Дастаеўскі). І тады нават каханне, асабліва, калі яно супярэчыць сацыяльным правілам, ператвараецца ў пакуты зняважанага гордасці. Нялёгка, пэўна, было гэта зразумець і Зіне, ролю якой іграюць на чарзе А. Ельшэвіч і Т. Пузіноўская.

Як бы «з пункту гледжання» страчанага, але жывога ў памяці кахання — і прапаноўваюць нам у спектаклі паглядзець на мардасаўшчыну, на яе «сны» і рэчаіснасць. Такі ракурс даецца, галоўным чынам, першымі сцэнамі абодвух актаў. Гучанне гэтых сцэн падоўжана ў музычным суправаджэнні ўсёй дзеі, што надае ёй тую нечакана зменлівую тэатральнасць, пры якой рэальнае і перэальнае часам быццам мяняюцца месцамі.

І сапраўды, што тут, у Мардасаве — сон, а што — ява?

І галоўнае — для каго?

Ну хіба можа Зіна паверыць у намер Марыі Аляксандраўны Маскалёвай выдаць яе замуж за князя К., за гэту штучную «кампазіцыю», за гэты «ўспамін аб чалавеку»? Тым не менш, такая перспектыва — ніякі не сон. Намер Маскалёвай — практычная мэта, а ў выпадку ўдачы — нават вынік усёй дзейнасці, бо перад Маскалёвай нарэшце схіляць галовы яе саперніцы. Тут ужо не «Шэкспір» з бедным настаўнікам, а «Іспанія», «востраў Малага», «адным словам, падобна на нейкае віно!» Тут ёсць дзея чыста пераадоўваць ганарлівасць Зіны, спрачацца з яе пагардлівасцю і насмешкамі. І яна змагаецца, гэтая Марыя Аляксандраўна, бо яна па-свойму любіць дачку і па-свойму жадае ёй аднаго толькі — добра.

У выкананні Л. Давідовіч мы бачым, колькі сіл і настойлівасці траціць яна, каб пераканаць Зіну (і ці не сябе таксама?), што такая будучыня разумная, а калі ўжо на тое пайшло, дык нават і высакародная. Не адразу, наступова, але Марыя Аляксандраўна пачынае літаральна жыць гэтай сваёй «ідэяй», і чым далей, тым з большым захваленнем, пакуль тая не ператвараецца, нарэшце, у «ідэю-пацуюць», якое валодае ўсёй яе істотай, падказваючы логіку доказаў у паядынках і з Зінай, і з «аблапошаным» прэтэндэнтам на руку дачкі — Мазгляковым (артысты Ю. Лясны і А. Мазлоўскі). Здаецца, Маскалёва ўжо шыра верыць у сапраўднасць сваіх «імправізаваных» і гатовая нават забыць аб іх практычнай падставе. Так, у гэтых адносінах яна ў Л. Давідовіч сапраўды «жанчына-паэт», як кажа Зіна.

У З. Браварскай Марыя Аляксандраўна — хутчэй тонкі артыст інтрыгі, які разыгрывае складаную партыю з элегантнасцю віртуоза. Загадзя разлічаны многія, калі не ўсе, варыянты, «фантазіі» прадуманы, усё ўзята ў рамку самакантролю. Рызыкаваць у яе становіцца — недаравальнае раскоша: знадта вялікая стаўка ў гульні — «Іспанія!» Але ў асобны моманты ёй ужо, напэўна, трэба ўтрымліваць сябе ад спакусы палюбавацца сваім майстэрствам... Раптоўныя пераходы ў голасе, вытанчанасць інтанацый яе казюстыкі — вынік унеўпеннасці ў беспамылковым веданні людзей.

Аднак выяўляецца, што Маскалёва — Браварская з яе празорлівасцю (як і Маскалёва — Давідовіч з яе натхненнем) не так глыбока ведае... родную дачку. Не ведае, што падман і хлусня для Зіны — кашмарны сон, які яна хутка скіне з сябе і тым самым найсе бялізасны ўдар па грандыёзных планах Марыі Аляксандраўны ўзвысціцца над сваім асяродкам. Зіна — адзіны чалавек з рэальнасці ў гэтым амаль ужо фантастычным кручэнні ўсяго горада вакол бездапаможнага князя (П. Дубашынскі і Г. Малаўскі).

Роля Зіны ў спектаклі, бадай, самая складаная. У ёй адчуваецца тая недагаворанасць, якая ёсць у гэтым вобразе і ў апавесці. Занадта ўжо нечакана згаджаецца яна спачатку ўдзельнічаць у інтрызе маці. Потым, у фінале спектакля, Зіна з горкай шчырасцю скажа, што вырашыла тады хоць таной даной «вырвацца з гэтага горада». Праўда, каб згадзіцца на такую цану, ёй, напэўна, трэба было адважыцца на штосьці і нечым ахвараць у самой сабе. Актрысы А. Ель-

шэвіч і Т. Пузіноўская паказваюць, што Зіна быццам пераступае сабе ранейшую, але робіць так пад уплывам не столькі довадаў Маскалёвай, колькі сваіх, недаступных матчынаму разуменню імпульсаў. Магчыма, тут — свядомы і, галоўнае, самастойны крок і адчайны вынік несправядліваму лёсу, калі чалавек імнецца любымі сродкамі пазбавіць гэты лёс права і далей распараджацца ім па сваёй волі? Ва ўсім разе, пра гэта думаецца, калі глядзіш спектакль.

Геранія ў розных актрыс не зусім аднолькавая. У Зіне — Ельшэвіч адчуваецца, апроч усяго, жаданне адпомсціць Мардасаву, нават і загубішы сябе, адпомсціць яго ж уласным спосабам, здэкай з сумленнем. У Зіне — Пузіноўскай пераважае тужлівае перажыванне сваёй віны ў загінутым каханні і, магчыма, гатоўнасць пакараць сябе за гэта, несці яшчэ цяжэйшы крыж. Абедзве выканаўцы стараюцца зазірнуць у глыбокі маральна-псіхалагічны падтэкст ролі. А гэта неабходна для драматычнага руху створаных імі харантараў.

Што ж датычыць розніцы ў трактоўцы асноўных роляў у спектаклі, дык тут, пэўна, дало сябе знаць і рэжысёрскае імкненне пакінуць акцёрам як мага больш магчымасцей для «вар'ятыўнасці» выканання з улікам іх творчых індывідуальнасцей. Такія магчымасці, сама сустрэча з мастацкім светам Дастаеўскага клікалі акцёраў да паглыбленай самастойнасці, да выкарыстання не толькі ўжо засвоенага вопыту, але і да смелых выхадаў па-за рамкі яго... Тут у абодвух саставах выканаўцаў ёсць яшчэ, на маю думку, нямала творчых рэсурсаў. Тым больш, што гэта «вар'ятыўнасць» роляў абумоўлена, у пэўнай ступені, і самай сутнасцю характараў Дастаеўскага, якія могуць спалучаць у сабе зусім супрацьлеглыя рысы і часцей за ўсё пазбаўлены прамых і канчатковых аўтарскіх азнак. Не выключэнне — і князь у «Дзядзечкавым сні» (які напісаны, дарэчы, ад імя выдуманай расказчыка, назіральніка мясцовых порываў).

Гэтага вечнага доўжуна, які ўжо амаль выжыў з розуму, можна іграць гратэскава, як моштра. У спектаклі купалаўцаў, калі князя іграе Г. Малаўскі, нечакана заўважаеш у яго ваках яшчэ і нейкую зацоканасць, нешта зацкаванае. Напалоханы планамі сваякоў, завесці яго ў вар'яцкі дом, гэты князь і ў доме Маскалёвай пачынае здагадвацца, што «зехаў не туды». Чым далей, тым усё цяжэй адрозніваць яму тут свой сон ад «снў» гаспадыні. Праўда, пры такой трактоўцы ролі можа з'яўляцца спакуса паказаць адкрыта «чалавечнасць» князя, а гэта было б ужо не зусім абгрунтаваным і спрошчаным рашэннем. Тэатр здагадваецца аб такой пагрозе.

Наогул жа ў спектаклі больш выразаў магла прагучаць, напрыклад, «гэма Мардасавы», што дало б пашыраную ўнутраную перспектыву тэме ўсяго спектакля. Паглыбленай распрацоўкі патрабуе кожная з роляў, якія складаюць разам «вобраз Мардасавы» як вобраза жыцця не толькі смешнага ў сваёй нікчэмнасці, але і небяспечнага сваёй бездухоўнасцю. Пакуль што ў гэтых адносінах на сцэне яшчэ аддаецца перавага або ілюстрацыйнасці, або проста камікаванню.

Рэжысура гэтага спектакля — рэжысура маладая як у сваіх удачах, так і ў асобных спрэчных момантах. У ёй адчуваецца захопленасць абранай тэмай, старанне раскрыць яе неадназначна, з насмешлівым і ў той жа час сумным інтанацыямі, якія дасягаюць найбольшай сілы ў выразным фінале. Пастаноўчыя рашэнні А. Шалыгіна ўвогуле лагічныя і даволі дакладна набураваны. У спектаклі ёсць цікавыя метафары і прыёмы. Праўда, бывае, адчуваецца, што рэжысёр «западаў любіць» іх і таму паўтарае не заўсёды апраўдана (напрыклад, неабавязковая сцэна з Васем у заключнай частцы спектакля: тут, на мой погляд, ёсць нешта залішне «разумовае» і камернае).

«Трагедыя і сатыра» — дзве сястры і дучэ побаче, — пісаў Фёдар Міхайлавіч Дастаеўскі. Купалаўцы і спрабуюць наблізіцца да складанага мастацкага свету пісьменніка з даверам да гэтага яго думкі. Спектакль вырывае «мардасаўшчыну» як сон розуму апантаных карысліваццю людзей. І гэта вырывае — ад імя загубленага ў таной атмасферы кахання, ад імя таго, што не сумяшчаецца з ёй ні маральна, ні эстэтычна. Наогул мастацкі свет класікі — свет з мноствам вымярэнняў нават у «граніцах» аднаго твора. Па-сучаснаму працягвае яго — гэта, апроч усяго, здолецца ўтрымаць у полі зроку як мага больш яго вымярэнняў, тэм і матываў. Ці трэба гаварыць аб цяжкасці такой задачы?

У купалаўцаў на шляху да яе вырашэння ўжо ёсць свае значныя здабыткі, як ёсць і страты. А знойдзенае — застаецца.

Аляксандр СТАНОТА.

«А Д ЧУВАЦЬ ДУШОЮ...»

У кожнага чалавека ёсць успаміны, якія яму асабліва дарагія. Для мяне адзін з такіх успамінаў — сустрэчы з Феадосіем Яфімавічам Дудо — самабытным мастаком-самавучнай з яркім, жывым светаўспрыманням, са сваім, асаблівым разуменнем прыгожага. Прыцягальнымі ў гэтым чалавеку былі не толькі яго схільнасць да мастацтва, яго поўныя наўнай прастаты работы — здзіўляла ў ім незвычайна, рэдкая душэўная чысціня, умение любіць...

З самага дзяцінства хацелася Феадосію Яфімавічу малюваць. Лёс нават падараваў яму знаёмства з вядомым рускім мастаком Паленавым, які вельмі добразычліва паставіўся да яго і параіў паступаць у Строганавскае вучылішча. Але вучыцца не давялося. Феадосій вымушаны быў пайсці «у людзі», каб дапамагаць сям'і. А потым... Потым была служба ў арміі, гады рэвалюцыі і грамадзянскай вайны, затым работа на Урале. Айчынная вайна і пасля яе работа, работа... Ён старанна працаваў усё жыццё, да самага канца не разлучаўся з алоўкам, пэндзлямі і фарбамі, усё малюваў, малюваў...

Мы пазнаёмліліся з Дудо, калі ён ужо быў пенсіянерам. Моцны, поўны сіл і энергіі, ён марыў, што нарэшце ў яго будзе дастаткова часу, каб паспрабаваць заняцца жывапісам. Але тут здарылася бядка. Цяжка і, як прадказвалі ўрачы, невылучна захварэла жонка — яго сяброўка, яго дарадчыца, з якой ён прайшоў праз усё жыццё. Ён вазіў яе за горад, а калі ёй было зусім дрэнна, выносіў на руках у двор — літаральна адваяваў яе ў хваробы.

Іны разам хадзілі на эцюды. Разам глядзелі, як палыхае сонца на зыходзе дня, як ціха плешчацца вада аб бераг возера; слухалі, як кунуе ззяюла. Трапятная плышчотнасць да любімага чалавека адбівалася ў палотнах мастака. Ён часта малюваў жонку.

Памятаю, — ён паказваў мне адзін з яго партрэтаў. Быў вельмі задаволены, што удалося дабіцца вялікага падобства. І сапраўды, падобства было. Але з партрэта глядзела маладая ружова-шчокая жанчына з чыстым, зусім не маршчыстым тварам. А мастаку здавалася, што ён перадае данладна не рысы, што «малюе з натуры». Зусім інтуітыўна ён перадаваў на палатне толькі ўласныя ўяўленні пра блізкага чалавека. Ён марыў яе бачыць такой. Такой ён яе і малюваў.

Пазней я пазнаёмлілася з іншымі партрэтамі мастака. І на ўсіх — няхай гэта быў урач, або яго сябар-мастак, або суседская дзяўчынка, — тая ж статывнасць поз, як бы вырваных з кантэксту руху ў пэўны момант. Такія былі яго эстэтычныя погляды.

Ён амаль ніколі не малюваў фарбамі з натуры. Зробіць накід алоўкам для памяці, а каларыт, колер, кампазіцыю ствараў паводле свайго ўяўлення.

Уяўленне — адно з галоўных апраўных пунктаў творчасці мастака.

Ён вельмі любіў і шмат малюваў прыроду, свой родны Мінск.

Сотні разоў бачыла арыя на вуліцы Леніна, ускраінах вулічнага горада, нутро Цэнтральнай плошчы, лаўка ў сіверы, рана калі плошчы 8 Сакавіка, сцяжынка ў лесе — усё пераўтваралася на палатне ў новы, чудоўны свет. А бачыў ён свет на дзіва непасрэдна і па-дзіцячы незамутнёна.

Памятаю, ён доўга выношаваў ідэю намалюваць мясячную ноч на рацэ. Шункаў сюжэт. І вось ужо серабрыцца таямнічым святлом Свіслач на палатне... Але нешта не задавальняе мастака, чагосьці не хапае. Спатрабілася нямагла часу, каб аднойчы ўбачыць старое дрэва нападальне ад яго дома — менавіта гэтага дрэва не хапала мастаку на беразе. І вось на палатне дрэва ўжо трапіла на бераг Свіслачы... «Каб было дзе пастаяць у ценю і палюбавацца на мясяц», — гаварыў Феадосій Яфімавіч.

Малюваць толькі тое, «што бачыш», — гэтым ён не задавальняўся. Вельмі часта убачанае было толькі штуршком, а малюваў ён тое, што, на яго думку, павінна быць. Калі ён малюваў зімовы пейзаж з лесам, то лічыў магчымым паказаць і яго жыхароў — зяніца, або дятла, або лася. Калі малюваў дарогу — не мог абсціць без воза з сенам. Гэта значыць, уяўленні мастака аб з'явах былі ўжо гатовыя, створаныя яго фантазіяй.

Часта мастак аддаваўся цалкам уяўленню. Вось як, расказаў ён, узнікла карціна «Песня»:

— Устаю і некай раніцай, выходжу ў двор і раптам чую песню «Утро туманное, утро серое»... І пагнала мяне гэтая песня на зімовую дарогу, у лес, у поле, і ўбачыў я, што конная іголка на елцы, ахутаная туманам, ператварылася ў зайнялы лядзішкі. Схапіў я пэндзлі, фарбы і намалюваў такую раніцу. А над было каму расказаць пра гэты чуд, намалюваў сані, а ў санях ездзак — нібыта гэта ён співаў песню. Няхай, думаю, палюбуецца чырвонымі марозам, ды туманом, ды раснака пра іх...

Мастак верыў у сапраўднасць таго, што адбываецца на палатне. І сам становіўся нібы ўдзельнікам дзеяння. І зноў мы бачым, як арганічна злучаецца свет прыдуманых, сканструяваных самім мастаком, і свет рэальных, убачаных яго вачамі...

Ён не паспеў зрабіць многае з таго, што «адчуваў душою». Але хочацца спадзявацца, што выстаўна яго работ, якая праходзіла ў Сяўзе мастакоў, была не апошняй. Мы яшчэ сустрэнемся з яго мастацтвам.

Б. ЛОБАН.

«АПАНАВАНАСЦЬ МЭТЫ!»

Жыццё студэнцкіх спектакляў недаўгавечнае. Іх любіць, аб іх памятаюць, іны адчыняюць дзверы ў свет мастацтва, але самі застаюцца толькі на парозе гэтага свету...

Ля зачыненых дзвярэй аўдыторыі тоўпіліся неапраглыныя студэнты. Хтосьці раздаваў аддрукаваныя на машыцы праграмы, на якіх значылася: «Апанаванасць мэты!» (вось так, з клічнікам) — спектакль-заніж па верхах М. Святлова. Тая незвычайна пачынаўся пэтычны спектакль студэнтаў-тэатраўскага аддзялення рэжысуры клубных масавых прадстаўленняў Мінскага інстытута культуры (пастаноўка Н. Міцкевіч).

Адчыняюцца дзверы — і глядач уваходзіць прама ў спектакль. Убранне сцэны строгае і простае: уся пляцоўка задрапіравана чорным, толькі на задніку ўсіннулася пунсовая залона — нібы ветразь, нібы крыло птушкі. Груба збыты з дошак анцёрскія шырмы, такі ж помост, на якім гарыць газонка. Музыка. Застылі ледзь высвечаныя юныя постаці. Чуецца голас: «60-годдзю Ленінскага камсамола, нашым рэвяснікам, аддаўшым жыццё за светлую будучыню, прысвячаецца».

З самай чыстай і хвалючай ноты — мінуты паміці — пачынаецца спектакль. То задумліва, то дапытліва і напружана, то захоплена і горава гучаць вер-

шы. Даўно знаёмы і любімыя «Рабфакцаўцы», «Выдай зброю смелым», «Гарызонт», «Ёсць мужскія», «Перад боем», «Пахаванне русалкі», «Жыццё пэты»... Мляюцца рытмы, мяняюцца інтанацыі. Вершы ажываюць, становяцца імклівымі, рытмічна выразна абрысаванымі. Спелтаньня вырашаны як пэтычная метафара, уласобная ў пластычных вобразах.

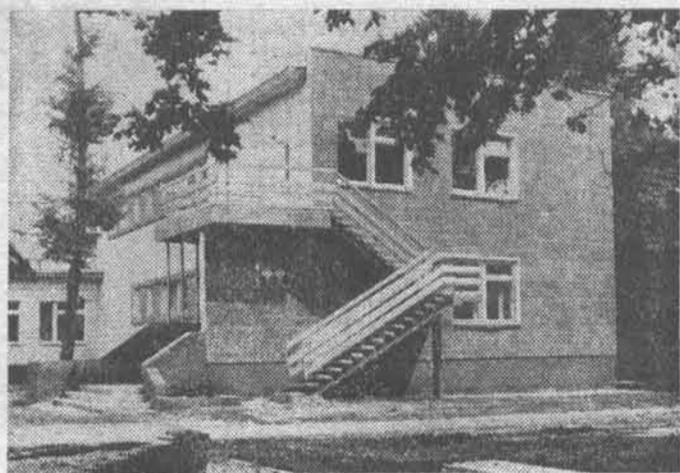
«Апанаванасць мэты для таго часу — гэта прынесці шчасце будучым пакаленням, — гаворыць рэжысёр спектакля, педагог па сцэнічнай мове Н. Міцкевіч. — Цяпер наша чарга прымаць эстафету. Гэта і ёсць пераемнасць пакаленняў. У гэтым сутнасць фармуліроўкі жанру: заклік-прызыв».

Увесь спектакль — гімн мэце. Чалавеку трэба прайсці шмат, каб дайсці да яе. І таму агульная інтанацыя спектакля жыццесцвярдзальная («адмаўленне фіналу»), а самая хвалючая яго нота — адкрытая грамадзянскасць. Калі з верша «Грэзна» як бы вырастае голас Святлова, які чытае «Палюбічы домі», — акцэры заміраюць, ахопленыя ўнутранай узрушанасцю. І глядач верыць іх парыву, палкасы, верыць, што яны не проста слухачы і выканаўцы, а што для іх, як і для Святлова, «творчасць душы» — гэта «добрата, чуласце, спагада», гэта прызначэнне «быць на зямлі не толькі прахожым».

Л. ГРАМЫКА.

З КОЖНЫМ годам у Беларусі ўсё большы размах набывае сельскае будаўніцтва. Істотна мяняецца аблічча вёсак, ажыццяўляецца іх комплексная сацыяльна-горадабудаўнічая рэканструкцыя: ідзе вялікае жыллёвае будаўніцтва, арганізуюцца грамадскія цэнтры, транспартныя магістралі, інжынерныя сеткі, ствараюцца прамысловыя сельскагаспадарчыя комплексы.

Шырока вядзецца сельскае будаўніцтва і ў Брэсцкай вобласці. Добра вядомы такія калгасы, як «Аснежыцкі» Пінскага раёна, «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна, саўгасы «Рагачыянскі», «Мухавец» і многія іншыя. Ствараюцца такія пасёлкі, архітэктары выраша-

Іслі-сад у саўгасе «Малеч» Бярозаўскага раёна.

НОВАЯ ВЁСКА: АРХІТЭКТУРНАЕ АБЛІЧЧА

юць задачу, пастаўленую партыяй і Урадам аб сціранні істотных адраўненняў паміж горадамі і вёскамі.

У значнай ступені вобраз новай вёскі — вызначае грамадскі цэнтр. У калгасе «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна грамадскі цэнтр фарміруе плошчу, на якой узведзены Дом культуры на 500 месц (архітэктар Л. Маскалевіч), кааператывны будынак гандлёвага цэнтры: магазін, сталовая, рэстаран і гасцініца з камбінатам бытавога абслугоўвання (архітэктар Г. Бяганская), будучы адміністрацыйны будынак (архітэктары Ю. Патапаў і А. Белавусаў). Прыгожа прарысавана плошча малымі архітэктурнымі формамі, азеляненнем, фантазіям. Яна пераходзіць у парк, які пачынаецца адразу за Домам культуры і заканчваецца над возерам з жывапісным спускам да вады, вырашаны ў выглядзе ратонды.

На плошчы будзе ўзведзены помнік загінуўшым адзавіскоўцам (аўтары Л. Кузняцова і Л. Нардзітэй).

Ідзе пошук тыповой жыллой забудовы. Сёння ўжо вызначыўся яе воблік — секцыйныя двухпавярховыя жылныя дамы

з кватэрамі ў двух узроўнях, чатырохкватэрныя дамы з асобнымі ўваходамі ў кожную кватэру. Такія дамы з усімі выгодамі можна ўбачыць у пасёлку Расна таго ж калгаса «Савецкая Беларусь».

Хачу спыніцца яшчэ на адным тыпе жыллага дома, праектаваным у калгасе «Савецкая Беларусь». Гэта дом для калгаснікаў — ветэранаў працы. Ён уяўляе сабой чатыры невялікія аднапакоевыя кватэры з агульным холам-гасцінай, дзе можна паглядзець тэлевізар, сабрацца на шклянку чаю, пагутарыць ля каміна. Фасады будынка вырашаны ў традыцыйных драўлянага народнага дойлідства. Разныя лішты, элементы агароджы і дэталі франтона ствараюць вобраз сельскага жылля (аўтар Г. Заборскі).

Пельга не сказаць пра будаўніцтва і праектаванне новых саўгасаў на асушаных землях. На тэрыторыі Брэсцкай вобласці ствараецца шаснаццаць такіх саўгасаў. Інстытутам «БелНДГіпрасельбуд» распрацаваны праекты планіроўкі палескіх саўгасаў імя Чапаева Івацэвіцкага раёна, «Усход», «Шлях Ільіча» Ляхавіцкага раёна, «Савецкі» Пружанскага раёна, «Адраджэнне» Ганцавіцкага раёна і іншых.

Сёлета ў чэрвені адбудзецца семінар-парада па вышэйшым комплекснага эксперыменталь-

на - паказальнага будаўніцтва, які вырашана правесці ў саўгасе «Малеч» Бярозаўскага раёна. І гэта не выпадкова. Пасёлка Малеч — адзін з лепшых сельскіх пасёлкаў на Палессі. А ўсяго шэсць — сем гадоў назад тут была невялікая вёсачка з дзяткама хатіц. Сёння Малеч — цэнтр міжгаспадарчага значэння, у сферу абслугоўвання якога ўваходзяць населеныя пункты ў радыусе 10 км. У аснову архітэктурна-планіровачнай структуры пасёлка пакладзены прынцып свабоднай планіроўкі жылых груп, аб'яднаных кальцавой дарогай, якая свабодна апаясвае грамадскі цэнтр пасёлка. Выразныя грамадскага цэнтры абумоўлена яго размяшчэннем на беразе штучнага вадаёма. Сувязь з прыродай і рэльефам мясцовасці дазволілі стварыць маляўнічую кампазіцыю з асобных аб'ёмаў будынкаў грамадскага прызначэння.

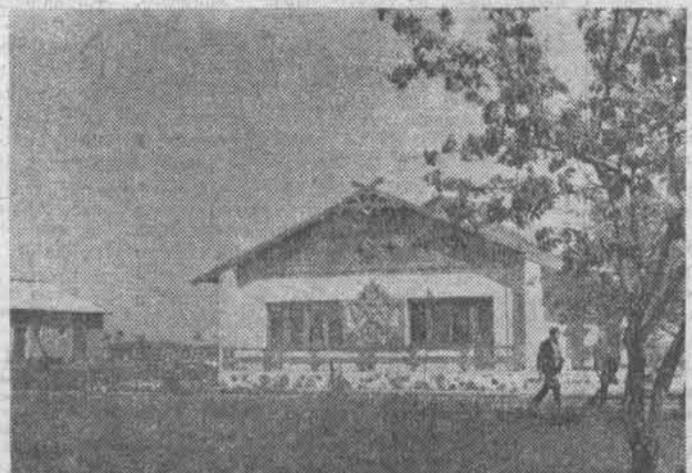
Дамінуючае значэнне ў кампазіцыі цэнтры займае Дом культуры з залай на 600 месц, які размешчаны на самым высокім месцы і арыентаваны на асноўны ўезд у пасёлак. Блок 5-павярховых 16-кватэрных жылых дамоў для маласямейных з гандлёвымі памяшканнямі на першым паверсе арганічна ўпісваюцца ў ансамбль грамадскага цэнтры і ствараюць яго вертыкальны акцэнт.

У фарміраванні цэнтральнай плошчы ўдзельнічае таксама будынак гандлёвага цэнтры (магазін, сталовая, камбінат бытавога абслугоўвання і гасцініца), будынак школы на 640 навучэнцаў. Асабліва сурова грамадскага цэнтры пасёлка Малеч з'яўляецца шматпланавае яго кампазіцыі. Свабоднае размяшчэнне ў зоне старога парку будынкаў школы і дзіцячага сада-яслі на 140 месц надаюць комплексу дзіцячых устаноў асаблівую прывабнасць.

Вялікае значэнне ў стварэнні цэласнага і архітэктурна закончанага ансамбля грамадскага цэнтры мае вырашэнне цэнтральнай плошчы пасёлка. Архітэктар М. Нядзелька дэталёва прадумала азеляненне, арганізацыю рэльефа, малых форм і асвятленне. Набарэжная вырашана як месца народных гулянняў. Тут разбіты газоны, устапоўлены лаўкі. У агульную мазаіку кветнікаў упісаліся фантазіям, дэкаратыўныя падпорныя сеткі з натуральнага каменя. Над роўнядзю вады ўзняліся танцавальная пляцоўка-эстрада. Гарманічнае спалучэнне прыродных умоў, архітэктурных формаў, колеру дазволілі стварыць вобраз сельскага пасёлка, які вызначаецца вялікай мастацкай выразнасцю.

Вобраз сельскага жыллага дома, мастацкая выразнасць грамадскіх цэнтры — вось асноўныя пытанні, на якіх павінны засяродзіць сваю ўвагу архітэктары, што займаюцца перабудовай нашых сёл у добраўпарадкаваныя пасёлкі.

Г. БЯГАНСКАЯ, заслужаны архітэктар БССР.

Дом для ветэранаў працы ў калгасе «Савецкая Беларусь» Камянецкага раёна.

У маі адбыўся пленум Рэспубліканскага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, на якім былі абмеркаваныя задачы, звязаныя з падрыхтоўкай да 60-годдзя БССР і Кампартыі рэспублікі. З дакладам выступіў дырэктар Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору АН БССР С. В. Марцалеў. У рабоце пленума прынялі ўдзел намеснік старшыні Савета Міністраў БССР Н. Л. Сняжкова, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ А. Л. Петрашэвіч, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

нашай рэвалюцыйнай і баявой гісторыі, якія не адзначаны сродкамі манументальнага мастацтва. У прыватнасці, у 1910—1914 гадах у Мінскай губерні адбылося звыш 700 сялянскіх выступленняў. А пра іх нагадваюць толькі тры мемарыяльныя знакі—у вёсках Заградзе, Раёўка і Сеча. Толькі два знакі прысвечаны дзейнасці іскраўскіх груп і арганізацый РСДРП. А іх жа толькі на тэрыторыі Міншчыны было больш за трыццаць.

Варты таго, каб адзначыць мемарыяльнымі знакамі буйнейшыя рэвалюцыйныя выступленні працоўных у Пінску, Мазыры, Барысаве, Смаргоні, Копысі і іншых гарадах. З гэтай жа падставой можна гаварыць аб многіх падзеях і героях векапомных гадоў барацьбы з гітлераўскай наваляй, якія заслужваюць быць адзначанымі «у мармуры і бронзе».

У гэтай сувязі перад арганізацыямі таварыства стаіць важная задача па выяўленню і вывучэнню памятных мясцін, звязаных з рэвалюцыйнай і баявой славай народа. Пэўная работа ў гэтым напрамку праводзіцца. Толькі ў мінулым годзе ў рэспубліцы выяўлена 135 брацкіх магіл і ўстаноўлена 445 раней невядомых імёнаў людзей, што загінулі ў баях за Радзіму, пастаўлена 173 новыя мемарыяльныя знакі.

Дакладчык звярнуў увагу ўдзельнікаў пленума на такое важнае пытанне, як ахова і прапаганда помнікаў. Гэта павінна быць зместам паўсядзённай работы кожнай арганізацыі таварыства. С. Марцалеў прывёў у якасці прыклада работу, якая праводзіцца ў гэтым напрамку ў Рагачоўскім раёне, дзе райвыканкам пастаянна накіроўвае работу, дапамагае членам таварыства, дзе наладжана шэфства вытворчых калектываў і школ над памятнымі мясцінамі. Актыўна працуе Савецкае раённае аддзяленне таварыства г. Мінска, дзе 72 помнікі і мемарыяльныя дошкі знаходзяцца пад пастаянным увагай грамадскіх арганізацый.

Такіх прыкладаў нямаюць і ўсё ж даводзіцца канстатаваць, што ў некаторых месцах помнікі, мемарыяльныя знакі, брацкія магілы яшчэ чакаюць гаспадарскага вока, клапацілівага рук.

Дакладчык гаворыць і аб тым, што ёсць яшчэ выпадкі, калі помнікі робіцца ў ўстаноўленай людзьмі, далёкімі ад сапраўднага мастацтва.

Значна месца ў дакладзе было прысвечана стварэнню і прапагандзе помнікаў працоўнай славы. У апошнія гады беларускімі скульптарамі і архітэктарамі быў створан шэраг твораў, прысвечаных услаўленню працоўнага гераізму. Гэта манументы славы на заводзе «Гомсельмаш», на шклозаводзе імя Ламаносава і Гомельскім вагоннарамонным заводзе, стэла на 56-м кіламетры шашы Гомель

—Мазыр у гонар адкрыцця беларускай нафты, стэла-палатка, якая ўвасабляе гераізм будаўнікоў Наваполацка, скульптура «Першапраходцам петраў» у Салігорску і многія іншыя. Ёсць у рэспубліцы і помнікі, што адлюстроўваюць гісторыю калгаснага будаўніцтва.

У ДЗЕЛЬНІКІ пленума, якія выступілі ў спрэчках, развілі і дапоўнілі многія палажэнні даклада, расказалі аб шматграннай рабоце, якая праводзіцца ў рэспубліцы па выяўленню, ахове і прапагандзе помнікаў гісторыі і культуры, акрэслілі праблемы, якія патрабуюць свайго вырашэння.

Пра ўвечаванне тых, хто аддаў жыццё за Радзіму, гаворыў на пленуме старшыня калгаса «Камуніст» Старадарожскага раёна У. Петрушэня. У сельгасарцелі, дзе членамі пярвічнай арганізацыі таварыства з'яўляюцца 250 чалавек, на брацкіх і адзінкавых магілах савецкіх воінаў і партызан устаноўлена 10 помнікаў, у гонар тых, хто загінуў за Радзіму, у вёсцы Сцягова пасыпаны Курган славы, ва ўрочышчы «Гасінікі брод», дзе ў далёкім 1941 годзе вяла гераічныя баі 121-я стралковая дывізія, заканапачеўца ўзвядзенне мемарыяльнага комплексу.

— Ва ўсіх буйных населеных пунктах нашага раёна, — сказала намеснік старшыні Быхаўскага райвыканкома, старшыня прэзідыума раённага савета таварыства Л. Бяляцкая, — узведзены абеліскі з імёнамі землякоў, што загінулі ў гады Айчынай вайны.

Прамоўца падкрэсла, што эмацыянальнае, выхавальнае ўздзеянне помнікаў ўзрастае ў шмат разоў, калі вакол яго арганізавана прапагандысцкая работа. Пры раённым аддзяленні таварыства актыўна працуе пазаштатнае бюро прапаганды помнікаў. Толькі за чатыры месяцы гэтага года было прачытана 64 лекцыі. У цэнтры Быхава ўстаноўлена карта раёна — спецыяльнае паведадзіцель па памятных гісторычных, рэвалюцыйных і баявых мясцінах Быхаўшчыны. Шмат робяць у галіне прапаганды помнікаў гісторыі і культуры музеі, якіх у раёне 77. Адзін з іх — пры рэдакцыі раённай газеты — за 10 гадоў наведала больш як 100 тысяч чалавек.

Пра пошукі новых форм прапаганды помнікаў гаварыла на пленуме старшыня пярвічнай арганізацыі таварыства Гродзенскага культасветвучылішча С. Гаўрылік. Гэтай жа тэме прысвяцілі свае выступленні старшыня пярвічнай арганізацыі Мінскага трактарнага завода І. Фандарыка, інспектар Брэсцкага абласнога бюро прапаганды ведаў аб помніках гісторыі і культуры В. Мурыгін, член прэзідыума Баранавіцкага гаральскага савета таварыства В. Волкаў.

З увагай удзельнікі пленума сустрэлі выступленне сакратара Маладзечанскага

РК КПБ, старшыні прэзідыума раённага савета таварыства В. Ляшковіча, які гаварыў аб вялікай культурнай спадчыне беларускага народа, якую трэба берагчы, захоўваць. На Маладзечаншчыне ў гэтай справе робіцца нямаля. Вось толькі некалькі прыкладаў. Днямі на радашковіцкай аптэцы будзе адкрыта мемарыяльная дошка ў гонар вядомага беларускага пісьменніка Антона Лявіцкага, які ў канцы мінулага стагоддзя працаваў тут памочнікам аптэкара. У Радашковічах ужо ёсць помнікі Янку Купалу і Мікалаю Гастэлу, мемарыяльныя дошкі ў памяць аўтара першай беларускай граматыкі, буйнога вучонага і грамадскага дзеяча Браніслава Тарашкевіча і іншыя. У раёне ўстаноўлена нямаля памятных знакаў, мемарыяльных дошак, прысвечаных слаўнаму рэвалюцыйнаму мінуламу маладзечанцаў, іх барацьбе за ідэалы Кастрычніка. У вёсцы Маркава на будынку сельскага Савета была адкрыта мемарыяльная дошка з тэкстамі рэзалюцыі і прывітання У. І. Леніну прынятымі на мітынгу жыхароў вёскі ў сакавіку 1919 года.

Некаторыя прамоўцы гаварылі пра педархоні, якія яшчэ ёсць у рабоце па выяўленню і ахове помнікаў гісторыі і культуры. У прыватнасці, намеснік старшыні прэзідыума Гомельскага абласнога савета таварыства Я. Скрабін пагадаў такі факт: на берэзе Дняпра ля пасёлка Гарошкава знай археалагічны помнік. У гарадскім сёлку Турава пад пагрозай знішчэння археалагічны помнік «Гарадзішча старажытнага Турава». Ужо шмат гадоў ідзе гаворка аб устаўленні ў такіх месцах ахоўных стандартных знакаў, але іх дагэтуль не вырабляюць.

Яго падтрымаў загадчык сектара археалогіі Інстытута гісторыі Акадэміі навук БССР Л. Побаль. Ён адзначыў, што на тэрыторыі рэспублікі ёсць 11 тысяч помнікаў археалогіі. На жаль, некаторыя з іх дрэнна ахоўваюцца. Так, напрыклад, знішчана старажытнае гарадзішча ля вёскі Княжыцы Магілёўскага раёна.

Крытыкаваліся на пленуме мінскія вавукова-рэстаўрацыйныя майстэрні.

— Даўно майстэрням былі пераведзены грошы на рамонт Чачэрскай ратушы, — сказаў Я. Скрабін. — Рыштаванні на будынку паспелі стухнуць, а справа не зрушылася з месца.

Неўзабаве ў рэспубліцы будзе створаны музей народнай архітэктуры і быту. Аб тым, што ўжо зроблена, гаворыў на пленуме кіраўнік «рабочай групы» па стварэнню «музея над адкрытым небам» С. Сергачоў.

Пленум прыняў рашэнне, накіраванае на ўзмацненне ўсімі звянамі таварыства работы па дастойнай сустрэчы 60-годдзя БССР і Кампартыі рэспублікі.

У СВАІМ дакладзе С. Марцалеў адзначыў, што ў новых Канстытуцыях СССР і БССР заканадаўча замацавана палажэнне пра абавязак грамадзян клапаціцца аб ахове гістарычных помнікаў і іншых культурных каштоўнасцей. У гэтай сувязі значна ўзрастае роля такой масавай грамадскай арганізацыі, як таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, якое ў рэспубліцы налічвае 1 мільён 800 тысяч чалавек, аб'яднаных у 11 тысяч пярвічных арганізацый.

У нашай рэспубліцы шмат зроблена па ўвечаванню месцаў рэвалюцыйнай і баявой славы. Напрыклад, пастаўлена больш чым 60 помнікаў і мемарыяльных знакаў, прысвечаных найбольш важным падзеям Кастрычніцкай рэвалюцыі, грамадзянскай вайны. Больш чым 6 тысяч помнікаў нагадваюць нам сёння пра велічны подзвіг савецкага народа ў гады Вялікай Айчынай вайны. Сярод іх — такія вядомыя на ўвесь свет мемарыяльныя ансамблі, як «Брэсцкая крэпасць-герой», «Хатынь», «Прарыў» (ва Ушанкім раёне), манумент у гонар маці-патрыёткі ў Жодзіне і г. д.

Разам з тым, падкрэсліў дакладчык, застаецца яшчэ нямаля выдатных падзей

«І НЕ МОЖА КАБ НЕ ГРАЦЬ...»

Гэта сказана пра Сымона, пра чалавека, прароджанага з пессімізма светаадчуваннем, пра любімага героя ўжо не аднаго пакалення чытачоў Коласавай паэмы. Цяпер мы ўсё часцей кажам: «І глядачоў». Бо на афішы Акадэмічнага тэатра імя Януба Коласа з 1976 года першым пазначана спектакль, створаны паводле чароўнага і сапраўднага драматычнага твора народнага песняра, — «Сымон-музыка». І пачынаючы сядзення гасроў у сталіцы рэспублікі, коласаўцы зноў кранулі пятыя струны паэмы, дзе Сымон так натуральна чуе, паводле Я. Коласа, і як шпэцянца трава, і як у лесе дрыва з дрэвам вядуць гаворку, і «як жыта шумам-спевам мову-песню навядзе»... З вядомых мінчанам спектакляў гэты пазначаны таксама «Уладу цемры» Л. Талстога і «Знаны Віцебск» У. Караткевіча. Прыцягвае ўвагу рэпертуар віцэбчан, бо ўсе нінні яго маюць гучнае прэм'ер: упершыню на беларускай сцэне выконваюцца «Летась у Чулімску» і «Правінцыяльныя анекдоты» А. Вампілава, «Не страляйце ў белых лебедзяў» па В. Васільеву, «Заставіцеся сонцам» А. Папанна, «Восем жанчын закаханых» Р. Тама, Абудалецка дэют драматурга А. Паповай — спектакль «Скорыя цігніны». Сярод пастапоўшчынаў гэтых спектакляў побач з галоўным рэжысёрам тэатра Валерыем Мазыніскім мы бачым імёны заслужанага дзеяча мастацтваў БССР Валерыя Раёўскага, Барыса Эрнста, маладых выхаванцаў Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута. Карэспандэнт штодзённага «Літаратура і мастацтва» напісаў падзяліцца настроям калектыву напярэдадні гасроўляў дырэктара тэатра, заслужанага дзеяча культуры БССР Г. Асцяшчына. Ён сказаў:

— Акадэмічным наш тэатр

прыязджае ў Мінск упершыню: нядаўна нам нададзена гэтае ганаровае і адказнае званне. Ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга і званне «акадэмічны» — сведчанне высокай творчай рэпутацыі беларускай сучаснай сцэны наогул, бо коласаўцы прадстаўляюць па храналогіі другі атрад прафесійных артыстаў нацыянальнай сцэны. Пяцідзесяцігадовы шлях, які быў пройдзены калектывам, створаным у 1926 годзе са студыйцаў, што вучыліся ў Маскве на ўзорах рэалістычнага мастацтва, — яры творчы працэс у культуры роднага народа. І сёлета коласаўцы робяць справядзачу перад грамадскасцю рэспублікі, перад глядачом сталіцы, пазнаваючы чым мы сустракаем шасцідзесяцігадовы юбілей БССР і КПБ. Таму на афішы у суладдзі названы і важныя для нас ранейшыя пастапоўшчыны, якія абазначаюць кірунак нашых ідэяна-мастацкіх арыенціраў, характарызуючы рысы сучаснага аблічча тэатра, і зусім новыя работы апошніх гадоў дзейнасці. Нельга сказаць, што тэатр прыехаў у Мінск у стане ўстойлівых і замацаваных творчых знаходак. Ідзе працэс абнаўлення і рэпертуару, і рэжысуры, і анцёрскага сіладу. Мінчане пазнаюцца і з драматургічнымі навінкамі, і з пастановачным почыркам маладой рэжысуры, і з анцёрскай зменай вэтэранаў, якой усё часцей даручаюцца галоўныя ролі. Такім чынам, гасроўля нашы — гэта і справядзача, і выпрабаванне новых творчых сіл калектыву...

Як і раней, коласаўцы імкнуцца наладзіць дыялог з глядацкай залай, каб сцэнічнае відовішча ўмешвалася ў роздум сучасніка аб надзённых праблемах жыцця, аб маральна-этычных пытаннях, аб месцы чалавека ў віхурах падзей і яго адназначнасці перад часам і

грамадствам. Большасць п'ес, якія тэатр паказвае ў Мінску, — творы сучаснай тэматыкі. Даўняя традыцыя коласаўцаў — адкрыццё для нацыянальнай сцэны твораў, раней бы невядомых, і тут мінчанам прапаноўваюцца п'есы А. Вампілава і В. Васільева; тэатр адкрывае новыя аўтары, і ў Мінску першыя глядачы убачаць спектакль па п'есе маладога літратара Алены Паповай. Разам з народнымі і заслужанымі артыстамі — такімі, як Ф. Шмакаў, А. Трус, Г. Маркіна, У. Куляшоў, Т. Коштыс, Г. Дубаў, мінчане убачаць у вядучых ролях С. Шульгу, Т. Ліхачову, Я. Шыпілу, В. Цвяткова, Ю. Засядалева, В. Войчанка... Абнаўленне і ўзбагачэнне традыцый — самай, бадай, прыкметнай рысы сёлетніх гасроўляў коласаўцаў, якія выступаюць на двух сцэнічных пляцоўках: у Доме афіцэраў і ў памяшканні Рускага тэатра БССР.

На здымку: сцэна са спектакля «Правінцыяльныя анекдоты» па п'есе А. Вампілава (перанлад Ніла Гілевіча). Заслужаныя артысты БССР Т. Коштыс і У. Куляшоў у ролях Угарав і Анчугіна.

Фота С. КОХАНА.

...У гэтым старажытным беларускім мястэчку і ў наваколных вёсках казалі і кажуць: Петрыкоў, не Пётрыкаў. Я не адважваюся папраўляць петрыкоўцаў: назве, як і мястэчку, ужо ці не цэлая тысяча гадоў.

У Петрыкове, як і ў Снове, як і ў Ракавіцы, Старобіне, Капаткевічах, Ракаве, Астрашыцкім Гарадку, Радашкавічах, — свае жарты, свае ўспаміны. Кожны мае сваё, адметнае, мае свой гонар.

Петрыкоўцы раскажуць, што іх Петрыкоў нараджэння аж X стагоддзя, пакажуць табе помнік праслаўленаму ў гады грамадзянскай і апошняй сусветнай вайны партызану Васілю Талашу. Пакажуць суднарамонтныя майстэрні, дзе рамантуюць баржы, лодкі і баркадэры, робяць, хоць і невялікія, новыя судны; пакажуць камбінат будаўнічых матэрыялаў, завод сухога маліка... Петрыкоўцы раскажуць, які магутны выштукавалі іх прапрадзеды сабор. Раскажуць петрыкоўцы і пра былыя пакаленні. У Петрыкове, як і ва ўсіх беларускіх мястэчках, жыло многа шаўцоў, краўцоў, цесляроў, ляпітаў-печнікоў. Хадзілі яны ад вёскі да вёскі (а вёскі на балотным Палессі нягуста сядзелі), шылі кажуці і саіты, ставілі зрубныя, рабілі сталярку, ляпілі печы. Хадзілі па вёсках і месяцамі не завітвалі дадому, у Петрыкоў. Вярталіся — то спыніліся на ўскрайку лесу, з якога бачылі Петрыкоў, і тут гатавалі есці, падсілкоўваліся: доўга не былі дома, не ведаюць, ці ёсць хто дома жывы, а мо і няма ўжо нікога. І сёння раскаваюць гэта, хто — як жарт, хто — як сумную праўду. Зямлі ў петрыкоўца было — ат, як на пляч лапцяў. І трэба было хадзіць па свеце, зарабляць.

Раскажуць табе петрыкоўцы пра сваю прыгожую Прыпяць, пра лугі, як скінуць вокам і дубовыя гай, пра хмары хмарамі качак і пра незлічоныя па лугах і выганах статкі рабых кароў...

Ёсць пра што расказаць, ёсць што расказаць.

Ганаратца петрыкоўцы Петрыковам.

ТОЛЬКІ Ж...

мень каменем, а размочыш — масла маслам растопленае, цэгла з яе — на веці вякоў, толькі зрабі ўмела, пастарайся. Над глінай, на тым высокім беразе, ладны пласт глеістай зямлі; не стрымаўся я, узяў адну-другую грудку яе — дык толькі пад агарод, а не сеюць на ёй і не паліваюць яе. Дзе пласчаная, неўрадлівая зямля, добрую зямлю ў нас хваляць: пасадзі дзіця — і дзіця вырасце.

У ПЕТРЫКОВЕ і вакол Петрыкова — слабенькія землі. А на тым высокім беразе, што адразу на захад ад Петрыкова, расце густы і вялікі пырнік, у пояс чалавеку. На плясочку

тапалінага паху. Дрэва гэтага — таполі, нават яе насення, у Петрыкове не любяць. Мо «дапамагла» на гэта яе сястра — горкая асіна, як кажуць, чортава насенне і чортава сіла, найменш патрэбнае з дрэў, на якім вечна трымціць лісце, напамінаючы пра легенду, звязаную з сімвалам нявернасці, прадажніцтва, здрады, на асіне нават у строгу ю цішу не перастае варушыцца лісце.

Чэзне, выжываецца таполямі, іх ценем пырнік. Ужо амаль загублена для чалавека добрая зямля. А не так далёка ад Петрыкова красуецца і сёння Дарашэвіцкі парк. І якога там дрэва няма! Чаго толькі не

лінія плантацыі, у петрыкоўца.

— Поле, кажуць, было. Вельмі лоўкае. Украінскае звалі яго.

Бычок. Гэтак называлася невялічкая затока, што адыходзіла ад Прыпяці пад Петрыкоў. Некалькі дзён увагі — і ўмельцы з суднарамонтных майстэрняў выкапалі зручную гавань: на яе берагах знайшлі прытулак сотні петрыкоўскіх лодак, з'явіўся пляж з найчысцейшым пяскочкам. Зручна пакінуць тут і пры выпадку дагледзець лодку, не трэба ісці шукаць пляж, тут і рыбка, праўда — толькі халоднымі веснавімі і асеннімі днямі. А ўлетку лавіць на

А нават купленае за твае грошы, яно, гэта добра, — не толькі тваё! Ні разу не бачыў, каб па беразе Бычка прайшлі людзі з павязкамі, паглядзелі, паклапаціліся пра парадак. Рыкаюць, грываць транзістары, трашчаць і выюць маторы, гарыць бензін і не дзеля карысці, а на шкоду. На шкоду і сталым, і тым, што яшчэ вучацца ў петрыкоўскіх школах. Гэта было на Бычку і ў 1973... І ў 1977. А ў 1978 як будзе?

Петрыкоўцы любяць сказаць, якая рыбная іх Прыпяць, раскажаць, што «едуць сюды на рыбку кіеўцы, гомельцы, мазырчучкі, случакі, старобінцы, салігорцы...»

Чуў і іншае. Умелы і культурны рыбак, назіральны чалавек, разважае:

— Меншае ў Прыпяці рыбы. Не ўмеем зберагаць? Не зберагаем. Інспектар з рыбагляду (няхай будзе хоць і пяць інспектароў) — не па сіле. Баюся, што пры маім жыцці ў петрыкоўскім музеі паказаць будуць засушанага ці заспіртванага сома з подпісам: «У Прыпяці быў і ён». Подпіс гэты зробіць лубы петрыковец: сёння тут усе пісьменныя. Трэба, каб і самая-самыя пісьменныя петрыкоўцы ўзяліся са строгаасцю, па-дзяржаўнаму, па-гаспадарску, узяліся за зберажэнне шматкоў зямлі пры Петрыкове, такой, што дзіця пасадзі — вырасце: узяліся за зберажэнне таго Бычка, што рабілі дзеля выгоды, зручнасці, культуры, адпачынку, здароўя. За зберажэнне самай Прыпяці.

І ЯШЧЭ ПРА ШМАТОК зямлі. Дом адпачынку «Рэчанька» — на правым беразе ракі Шчара. Калі з «Рэчанькі» паглядзіш на левы, мастоўскі бераг ракі (там не Дзятлаўскі, а Мастоўскі раён), бачыш голуу зямлю, ні дрэў, ні травы, толькі — нібы мёртвыя вялізныя чорныя жукі... Гэта — пні. Сухім надвор'ем вецер дзьме з левага берага, насеецца на Шчару і на яе правы бераг пыл, смецце. Насеецца з выпетранага, нібы з пустыні, зямлі.

Пераплылі на той, мастоўскі бераг. Натыкаемца на пні, счарнелыя, нібы яны з нейкага чорнага сітаватага сплаву, раслі тут дубы. Быў тут, бачыцца, магутны дубовы гай. І самі ўявілі, і пастух, што пасвіў чараду авечак, раскажаў.

Старыя людзі памятаюць: шумеў і звінеў над Шчараю дубовы гай. А маладзейшыя не бачылі тут ні таго магутнага гаю, ні асобных асілкаў дубоў. Зрэшты, я не шукаў і не буду шукаць вінаватых ці невінаватых за тое, што не стала над Шчараю зялёных дубоў, што не стала там травы і баравікоў-паддубовікаў. Ведаю: спытайся

пырнік чэзне і сам зводзіцца. Гэты ж, пад самым Петрыковым, над ракою, буяе і расце невяк кучамі, адразу ледзь не копамі: там акопы з вайны, акопы кулямётчыкаў і стралкоў, мінамётчыкаў і артылерыстаў. Таму і здаецца, што пырнік расце кучамі. Прайшла трэць стагоддзя, як зранена тут зямля. Праз трэць стагоддзя не знайшлося гаспадарскай рукі разгладзіць на шматку зямлі рубцы тыя, палячцы на ёй раны, пасадзіць дубы ці яблынькі, а мо рабіны, лістоўніцы, ясакары... Пырнік буяе.

Скубуць пырнік прыпнутыя на вярхоўках адзінокія козы, толькі рогі тырчаць, і не спраўляюцца з ім. Ад усходняй ускраіны Петрыкова Прыпяць нібы ўцякае, яна робіць паварот на паўднёвы ўсход, а потым зноў бяжыць на ўсход, на Мазыр. Там, дзе Прыпяць, вільнуўшы, пакідае Петрыкоў, расце дзялянкамі, шапочка лістотаю таполя. Не

прывезлі сюды і не пасадзілі людзі! Парк, праўда, ужо загусцеў, просіць аперацыі — выкапаць і перавезці куды-небудзь (хоць бы і пад Петрыкоў!) добрую тысячу дрэўцаў, кустоў.

Усцях над Прыпяцю растуць дубы. Не толькі дубы, а і грабы, рабіны, лістоўніцы, ліпы... А ў Петрыкове пасеялі... таполя, якой ніколі ніхто не любіў, ніхто ніколі — барані божа! — пад акном не садзіў.

Між тапаліных дзялянак засталіся нешырокія паляначкі. Тыя з іх, што з канавамі, кенаўкамі і ямамі, зарастаюць лазою, асінаю, таполяю, бильнягом. Другія паляначкі, шырэйшыя і раўнейшыя, не пакінутыя без увагі — петрыкоўцы садзіць на іх бульбу, капусту, буракі, рэпу, брукву, моркву, радыску, цыбулю. Гэтыя паляначкі трэба абгароджваць. Калоў, каб абгародзіць, — колькі хочаш, сячы любую нізкую галіну. А жардзя няма: таполі вельмі разрасліся і тоўстыя сталі. Выручае суднаверф, дзе можна назбіраць ланцугоў, усялякіх дратоў, тонкіх і тоўстых, гладкіх і калючых. І агародчыкі на тых паляначках абкружаны, без вялікага перабольшання, металам. Тапаліныя дзялянкі і між іх паляначкі — гэта не сотні гектараў зямлі, а толькі гектары, гэта, як на нашы прасторы, усяго шматок зямлі пры Петрыкове, які пачалі ўжо называць горадам.

— А што было тут, дзе шпичуцца таполі, год 30 назад? — пытаюся, паказваючы на тапаліныя дзялянкі і паляначкі.

Не пачуеш над Бычком песні. Жывой песні жывых людзей. Я ні разу не бачыў, каб той, хто павінен несці службу добрага, нашага парадаку, спыніў на Бычку лодку, пагаварыў, а часам каб і спытаўся ў лодачнікаў, адкуль бярацца, каб паліць колькі хочаш, дарэвое і патрэбнае дабро — гаручае.

— А што было тут, дзе шпичуцца таполі, год 30 назад? — пытаюся, паказваючы на тапаліныя дзялянкі і паляначкі.

пакідаеш мяне, Іна? Баян. Баюся я.

Х. Маёй будучыні баюся... І твайго часу бойся, князь жа загадаў. Яны больш нічога табе дрэннага. — узвысіла ў адчай голас цябе, Баян... І не толькі за цябе... Калі ты не будзе і ўсіх тых, хто павінен нарадзіцца ад тваіх дзяцей і ўнукаў. Парушыцца ўвесь парадск.

Яе ўразіла незразумелая ліхаманяга паглядзе, рэзкасць, з якой ён загадаў.

без таго парушыцца! Так, парушыцца, калі ш от цяпер, — закончыў ён, як секануў. ты хочаш гэтым сказаць? — спытала Іна, і ўсім яго выглядом, і захаванай у словах

хацеў, тое і сказаў! — па-ранейшаму дказаў юнак — Гэты меч можа загубіць і хочаш і маё таксама...

гэта немагчыма! — жахнулася Іна. Яна а яго са страхам, не верачы вухам сваіх вачэй, з-за кахання быў здатны на такое!

Дзіўна, але ніякага сумнення наконт сур'езнасці яго пагрозы не было. У глыбіні вачэй юнака таілася нешта безразважнае — нешта такое, чаго людзі яе свету ўжо не гедалі. Іна не разумела, што з ёй робіцца, але адчувала, як ягоная перакананасць быццам пераліваецца ў яе сэрца...

...З таго часу Іна пачала жыць, як у сне. Яна звывалася з тым, што Баян прыносіў бітую дзічыну, сама покорліва скубла фазанаў, і гэта не выклікала ўжо ні агіды, ні жалю. Матылі больш не здаваліся ёй лягучымі кветкамі, былі звычайнымі матылямі. Яна неяк перастала адчуваць самую сябе, і каб спытаў хто, не магла б адказаць — шчаслівая яна ці не. Але не магла разам з тым уявіць сабе нейкае іншае жыццё. Проста жыла, не задумваючыся над тым, што з ёй адбываецца. — проста жыла, як дрэвы, як трава...

Раніцою Іна прачнулася шчаслівая і рашучая.

— Завядаў мяне на раку, дзе самая глыбокая вада! — запатрабавала яна. — Дзе вада аж сіняя! Хачу пакупца...

Баян сядзеў на беразе, а яна проста ў яго на вачах купалася. Ён баяўся глянуць на яе адкрыта, не адважваюся нават варухнуцца, каб выпадкова не спудзіць, як страказу. Яна здавалася яму празрыстай і бязважкай, і ў той жа час была такая сапраўдная, вёртка, жывая. Яна, як дзіця, забавлялася ў вадзе, у

ў Трахімавічах ці ў Скрундзях, у Вялікай Волі ці ў Малой Волі — і табе дакладна назавуць год ці гады, калі дубы зразалі і звозілі. Год ці гады, калі над Шчараю засталіся толькі пні.

Быў багаты і прыгожы левы, мастоўскі бераг Шчары. А сёння ён пусты. То што? Такі ён і будзе? Такі і застанецца? А дзе ж тыя, хто не спілоўваў і не зваоў дубоў? Тыя, што і эздэць, і ходзяць над Шчараю, што завітаюць сюды з раёна — з семіх Мастоў? Шчара на беразе якой з даўня даўня прытулілася вёскі Скрундзі, Дуброва, Трахімавічы, Вялікая Воля, Малая Воля... — было ў дрэвах і лазняках; яны навісалі над ракою, давалі цень на глыбокія віры, у якіх разгульвалі язі, галаўні, бялюгі; як палены, ляжалі самы. А сёння прайдзі ад Дубровы да Трахімавіч, да Вялікай Волі, да Малой Волі, прайдзі далей — голыя пясчаныя берагі. Нібы Шчара цячэ не па нашай зялёнай Беларусі. Памялялі віры. Рэдка і нямоцна б'е язі, галавень, бялюга. Не чуваць сома.

ДАПІСАЎ апошні сказ «Шматка зямлі». Думаю: а можна было і не напісаць гэтых старонак? Можна было. Ды перад вачыма ўстаў яшчэ адзін шматок, яшчэ мясяціна. ...Бяжыць, спяшаецца па самой Міншчыне — між крутых узгоркаў — крынчаная рачулка, чыстая, халодная. Надзеяна, добра перагарадзілі яе насыпам, паставілі трывалыя застаўкі-шлюзы і зрабілі не на год, не на дзесяць ставак. Глыбачэзны, што здаецца, дна не дастанеш. Жыві, брат, рыба! Прысядзь пажываць на пералёце, качка. І гадуюцца рыба. Завітаюць чароды дзікіх качак. Але ні адна мама не дазволіць свайму дзіцяці, а важыты не пусціць піянеру пакупацца ў гэтым ставе: каля берагоў у вадзе стаяць мёртвыя хвой і аляшчыны, бярозы і яліны, некаторыя паваліліся ў вадку; ляжаць пад вадною затопленыя карчы, пні, цэлыя дрэвы... Быў затоплены ладны каваляк лесу, затоплены жывыя дрэвы і мёртвыя карчы і пні. Зямлі нашай — вялікай, неабсяжнай — «глазом не абшарыць!» Не апішаш, колькі ні старайся! І не перамажаш усіх яе дзівоў! Ну, а з гэтымі, нібы нехайна кінутымі шматкамі зямлі? Яны — як плямы на ручніках, выштукаваныя умельцамі, залатымі рукамі пад Слуцкам, ці на шырачэзных абрусах, сатканых пад Дзіснай ці Мібрамі.

Не павінна заставацца на зямлі нашай пляма. Нельга, каб былі недагледжаныя, пакінутыя шматкі зямлі.

Фёдар ЯНКОУСКІ.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЯ ССР
БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ
ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА
АБ'ЯЎЛЯЕ

прыём на 1978 год у асістэнтуру-стажыроўку з адрывам і без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасцях: канцэртмайстарства майстарства, аркестравыя інструменты — струнныя (скрыпка, альт), духавыя (труба), камерны ансамбль, народныя інструменты (цымбалы), дырыжыраванне аркестрам народных інструментаў, спеваў, оперна-сімфанічнае дырыжыраванне, харавое дырыжыраванне.

У асістэнтуру-стажыроўку прымаюцца асобы абодвух полаў не старэй за 35 гадоў на навучанне без адрыву ад вытворчасці і не старэй за 45 гадоў на навучанне з адрывам ад вытворчасці, якія маюць закончаную вышэйшую адукацыю па выбранай спецыяльнасці і правялі зольнасці і валодаюць неабходнымі дадзенымі для педагагічнай работы ў вышэйшай навучальнай установе.

Маладыя спецыялісты дапускаюцца да конкурсных экзаменаў непасрэдна пасля заканчэння ВНУ толькі па рашэнню саветаў вышэйшых навучальных устаноў.

Заява аб прыёме ў асістэнтуру-стажыроўку падаецца на імя рэктара кансерваторыі з указаннем выбранай спецыяльнасці і формы навучання (з адрывам або без адрыву ад вытворчасці) з прыкладаннем:

— асабістага лістна па ўліку кадраў з фотанарткай памерам 3,4 см;

— харантарыстыкі з апошняга месца работы або навучальнай установы, якая рэкамендуе ў асістэнтуру-стажыроўку;

— выпіскі з пратаколаў савета ВУ (для асоб, рэкамендаваных да паступлення ў асістэнтуру-стажыроўку пасля заканчэння вышэйшай навучальнай установы);

— копіі дыплама;

— копіі працоўнай кніжкі.

Паступаючыя ў асістэнтуру-стажыроўку здаюць конкурсныя экзамены па спецыяльнасці, гісторыі КПСС і адной з замежных моў (англійская, французская, нямецкая, італьянская) у аб'ёме праграмы для вышэйшых навучальных устаноў.

Экзамен для паступаючых па канцэртмайстарскаму майстарству, аркестравыя і народныя інструменты, камернаму ансамблю, спевах, харавому дырыжыраванню складаецца з раздзелаў:

— выкананне праграмы, калектыву;

— дырыжыраванне па оперна-сімфанічнаму дырыжыраванню:

— дырыжыраванне твора буйной формы, выканваемым на фартэпіяна,

— дырыжыраванне аркестрам,

— тэорыя музыкі: гармонія (пісьмова), поліфанія (пісьмова), аркестроўка (пісьмова),

— чытанне партытуры,

— аналіз музычнага твора буйной формы па партытуры,

— калектыву;

— дырыжыраванне твора буйной формы па партытуры народных інструментаў;

— дырыжыраванне твора буйной формы, які выконваецца на фартэпіяна,

— дырыжыраванне аркестрам,

— аналіз музычнага твора буйной формы па партытуры,

— калектыву.

Асобам, якія дапушчаны да здачы ўступных экзаменаў, прадастаўляецца дадатковы водпуск у 30 календарных дзён з захаваннем заробковай платы па месцу работы для падрыхтоўкі і здачы экзаменаў.

Дакументам, які сведчыць права на водпуск, з'яўляецца па-ведамленне за подпісам рэктара кансерваторыі аб допуску да суб'ядвання і здачы ўступных экзаменаў.

Прыём дакументаў па 22 чэрвеня па адрасу:

220030, г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 30.

Уступныя экзамены з 23 чэрвеня па 3 ліпеня.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАЎНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ
ІМЯ А. В. ЛУНАЧАРСКАГА
АБ'ЯЎЛЯЕ КОНКУРС

НА ЗАМЯШЧЭННЕ ВАКАНТНЫХ ПАСАД

ПРАФЕСАРСКА-ВЫКЛАДЧЫЦКАГА СКЛАДУ ПА КАФЕДРАХ:

фартэпіяна	— загадчык кафедры	— 1
	— прафесар	— 1
струнных інструментаў	— загадчык кафедры (скрыпка)	— 1
	— прафесар (скрыпка)	— 1
духовых інструментаў	— выкладчык (труба)	— 1
аркестравага дырыжыравання	— дацэнт	— 1
	— старшы выкладчык	— 2
	— выкладчык	— 2
спеваў	— старшы выкладчык	— 1
гісторыя музыкі	— прафесар	— 1

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання аб'явы.
Заявы і дакументы, згодна палажэнню аб конкурсе, накіроўваць на імя рэктара па адрасу:
220030, г. Мінск, вуліца Інтэрнацыянальная, 30.
Даведкі па тэлефоне: 22-49-42, 22-96-71.

МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСКАЯ ССР
ВІЦЕБСКАЕ МУЗЫЧНАЕ
ВУЧЫЛІШЧА

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ НАВУЧЭНЦАЎ НА 1978—1979
НАВУЧАЛЬНЫ ГОД

НА 1-Ы КУРС ДЗЕННАГА АДДЗЯЛЕННЯ ПА СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯХ:

1. Фартэпіяна.
2. Струнныя інструменты — скрыпка, альт, віяланчэль, кантрабас.
3. Духавыя і ударныя інструменты — флейта, кларнет, габой, фагот, валторна, тромбон, туба, труба, ударныя інструменты.
4. Народныя інструменты — баян, домра, цымбалы, балалайка.
5. Вакальнае аддзяленне (спевы).
6. Харавое дырыжыраванне.
7. Тэорыя музыкі.

Вучылішча рыхтуе выпускнікоў дзіцячых музычных школ, артыстаў аркестра і хору, кіраўнікоў самадзейнага духавога аркестра, аркестра народных інструментаў, дырыжораў хору, настаўнікаў музыкі і спеваў у агульнаадукацыйнай школе.

У музычнае вучылішча на дзённае аддзяленне прымаюцца грамадзяне СССР абодвух полаў ва ўзросце да 30 гадоў, якія скончылі няпоўную сярэднюю школу (8 класаў), а таксама пры наяўнасці асаблівых музычных дадзеных — поўную сярэднюю школу (10—11 класаў). На вакальнае аддзяленне музычнага вучылішча прымаюцца асобы, якія дасягнулі 18-гадовага ўзросту.

Паступаючыя ў музычнае вучылішча на ўсе аддзяленні, апрама выкальпага, павінны мець музычную падрыхтоўку, якая адпавядае аб'ёму ведаў дзіцячай або вясельнай музычнай школы.

Заявы аб прыёме ў музычнае вучылішча прымаюцца з 1 па 30 чэрвеня.

Уступныя экзамены праводзяцца з 6 па 20 ліпеня.

Залічэнне ў склад навучэнцаў праводзіцца з 21 па 24 ліпеня.

Заява аб прыёме падаецца на імя дырэктара музычнага вучылішча па адпаведнай форме. У заяве павінна быць указана абраная паступаючым спецыяльнасць.

Да заявы прыкладаюцца:

— дакумент аб васьмігадовай або сярэдняй адукацыі (у арыгінале);

— медыцынская даведка па форме № 286, выдадзенай школьным урачом або лячэбна-прафілактычнай установай па месцу жытвання;

— чатыры фотанарткі (здымкі без галаўнога ўбору, памерам 3x4 см);

— выписка з працоўнай кніжкі, завераная начальнікам аддзела кадраў або кіраўніком прадпрыемства, устаноў, арганізацыі, прадстаўляецца маючым стаж практычнай работы не менш чым два гады.

Пасля прыбыцця ў навучальную ўстанову паступаючы прад'яўляе асобіста: пасведчанне аб нараджэнні або пашпарт, вясельны білет (ваеннаабавязаныя запасы) або прыписное пасведчанне (асобы прызыўнага ўзросту), аб чым робіцца адпаведны запіс у асабістай справе паступаючага.

Паступаючыя ў музычнае вучылішча здаюць прыёмныя экзамены па наступных дысцыплінах:

1. Спецыяльнасць: а) выкананне праграмы; б) праверна ведаў музычна-тэарэтычных прадметаў (сальфеджо і музграфмата);

2. Руская мова (дыктант);

3. Руская мова і літаратура (вусна).

Зувага: асобы, якія скончылі 10 класаў сярэдняй школы, здаюць экзамены па рускай мове і літаратуры (сачыненне) і па гісторыі СССР (вусна).

Ад здачы экзамена па спецыяльнасці ніхто з паступаючых не вызваляецца.

Прыёмныя экзамены ў музычнае вучылішча праводзяцца ў наступным парадку: выкананне праграмы, праверка чадаў музычна-тэарэтычных прадметаў, руская мова (дыктант), руская мова і літаратура (вусна).

Асобы, якія не вытрымалі экзамена па спецыяльнасці, да далейшай здачы экзаменаў не дапускаюцца.

Яўна на экзамен па выкліку вучылішча.

Навучэнцы забяспечваюцца стыпендыяй на агульных падставах.

Іншагароднія інтэрнатам не забяспечваюцца.

Кансультацыі для паступаючых — з 25 чэрвеня згодна раскладу.

Адрас вучылішча: 210026, г. Віцебск, вул. Савецкая, 23-а.

пырсках і сонечных біках. І смялася — шчасліва і дзёрзка.

Потым яна ляжала, паклаўшы галаву на яго цвёрдае калена. Далёка прасціралася шырокая даліна, а недзе там, на самым краі, вырысаваліся сінія горы. Больш устойлівай і вечнай карціны яна не бачыла ў жыцці ніколі. Як быццам застыў у нерухомаці час... І тут ёй адкрылася ісціна, што ён, час, ніколі і не рухаўся, рухаліся, па сутнасці, самі яны па яго бяспрэчным экране. Яна прыўзняла галаву:

— Ведаеш, Баян, нашы філосафы і мудрацы страшэнна памыляюцца. Ісціна намнога прасцейшая, чым яны думаюць.

— Твае словы мне вельмі цяжкія, — адказаў Баян, памаяўшы. — Цябе я добра разумею, а слоў тваіх іншы раз не разумею.

— Гэтыя словы не будуць цяжкія, — жыва загаварыла яна. — Тое, што я скажу зараз, для нас проста цудоўна. Слухай: наш лёс адбіты ў часе раз і назаўсёды. А паколькі час вечны і нязменны, то і мы будзем вечнымі адбіткамі вечнага часу, інакш кажучы, мы з табой будзем жыць вечна ў ім — заўсёды і ва ўсе часы.

— Дзя мяне і сённяшняга дня хапіла б, — уздыхнуў Баян.

— Але ж і гэты дзень застанецца ў вечнасці, — усміхнулася яна. — Вось у чым памылка нашых філо-

сафаў, Баян! Паколькі яны пазбаўлены магчымасці бачыць вось такую першародную і спакойную прыроду, яны не могуць дайсці і да гэтай проста ісціны. А я цяпер ведаю, што прычына не абумоўлівае выніку, Баян. Само па сабе гэта абсурдна. Іншая справа, што вынік закладзены ўжо ў самой прычыне. У гэтым — вялікі сэнс. Прынамсі, дастаткова і гэтага!

Ночку пайшоў дождж — як хто грубымі пальцамі па даху забарабаніў. Але Баян не кінуўся прыбіраць са двара шкуры. Дождж мог спакойна расквасіць усе шкуры на свеце, і гэта не прымусіла б яго ўставаць. Яны ляжалі побач і слухалі шум навалініцы, якая мацнела з мінуты на мінуту. Хутка пачалася спраўданая бора. Маланкі жажалі раз за разам, а дождж ужо не лаптаў, а ліў суцэльным патокам, і яго магутны шум як бы змываў апошнія сумненні ў яе душы.

Назаўтра яна прычунлася роненька, першай і выйшла паглядзець коз. За бурную ноч нічога не здырылася, козы ціхамірна, як заўсёды, ляжалі, збіўшыся разам, толькі з мокрыві ад дожджу бакамі. Але як толькі яна адчыніла загарадзь, козы спудзіліся і паўз яе павыскоквалі з кашары. Іна разгублена глядзеў, як іх фарсістыя выгнутыя рогі знікалі ў кустоў.

— Трэба было б падаць, — пачула Іна голас Баяна.

Ад нечаканасці яна ўздрыгнула, бо не чула нават, як ён падышоў — ён хадзіў амаль нячутна, як хадзіць толькі жыхары лесу.

— Хіба ўчора вечарам ты іх не даіў?

— Учора я і забыўся пра іх, — засмяяўся Баян.

— Трэба падаць, а то малако можа перагарэць. Не хваляйся, зараз я іх збіру...

— Баян, нарві маліні! — гукнула Іна, калі ён падаўся ў хмызняк шукаць коз. — Верыш, усю ноч сіла маліны. Набары спеленькіх, то соку націсну, натуральнага!

Іна засталася чакаць Баяна. Сёння раўніна, што прасціралася ўдалечыні, не выдавала застылай, яна ўся жыла і зіхцела. Начны дождж яе абмыві, зеляніна была яркай і густой, паўсюль ззялі кропелькі расы. Іна цярдліва чакала і не хацела думаць ні пра што. Важна толькі, каб ён прынёс малін, і каб не перагарэла ў коз малако, усё астатняе не мела значэння.

Раптам яна пачула гудзенне — на дзіва знаёмае і да агіднасці непрыемнае. Праз момант убачыла тое, пра што ўжо здагадалася, — непадалёк у паветры ўзнік зіхатлівы шар, на які амаль немагчыма было глядзець. Вогненны шар паступова нібы растаў, і на яго месцы з'явілася Машына.

Заканчэнне ў наступным нумары.

Вадзім ГІЛЕВІЧ

ПАДАРУНАК

Спрачаліся з-за прыгануна нябеснага колеру з чырвонымі ша-шанкімі на банках.
 — Вось вы нажаце, — гарачыўся таўстун, — гэта ўзорна-па-казальнае таксі. З усімі зручнасцямі для пасажыра: крэсла-ложак, тэлевізан, буфет з халадзільнікам. Выдатна! Ну, а як прадугле-джаны разлік пасажыра з вадзіцелем: па-старому ці, можа, па-новаму?
 — Натопі загудзеў ад цікаўнасці.
 — Зразумела, па-новаму, — паблажліва ўсміхнуўся экскурса-вод. — Таксі мае спецыяльнае электроннае прыстасаванне. З да-памогай яго пасажыры плацяць за праезд роўна столькі, колькі належыць, і ні капейкі болей.
 — Цінава, — усмінулася дама (як высветлілася потым, жонка таксіста), — а калі я, напрыклад, задаволена хуткай ладой, абы-ходжаннем вадзіцеля і гатовы плаціць яму больш?
 — Ніліх чаёвых! — катэгарычна прагучала ў адказ. — У такім выпадку вы націскаеце кнопку ўключэння магнітафона і гаворыце словы падзякі. Калі вы чымсьці незадаволены, робіце гэтак жа. За першае — вадзіцель разлічвае на вышэйшую прэмію, за дру-гое — можа пазбавіцца прэмійных. Пасля змены адміністрацыі забірае касету для праслухоўвання.
 — Экскурсанты радысна загудзелі.
 — Здарова! — захапіўся дзядок. — Цяпер з намі пачнуць раз-маўляць як на роўных.
 — Моцны выхаваўчы сродак, — адзначыла жанчына, відаць, педагог.
 — Трэба ж так было ўсё прадугледзець, вельмі арыгінальна! — ухваляў таўстун і ласкава паглядзеў бліскучы радыятар прыгану-на.
 — Цудоўны манет! — з павагай адазваўся сур'ёзны мужчына. — Ва ўсім адчуваецца майстэрства дызайнераў.
 — Памыліцеся, — ветліва папраўіў экскурсавод. — Перад ва-мі, таварышы, сапраўдны аўтамабіль.
 — Як, хіба гэта не манет? — хорам перапыталі здзіўленыя эк-скурсанты.
 — Ні ў якім разе! — энергічна развёў іх памылковую думку ды-рэктар музея, які аказаўся побач. — Гэта падарунак нашаму музею ад таксаматарнага парка. Справа ў тым, што яны дагэтуль не мо-гуць знайсці вадзіцеля, які б згадзіўся сесці на гэтага прыгануна.

Марцін КОУЗКІ

ДОЛЯ ПРАЎДЫ

Перамога над космасам: на парозе вяжы чалавек у бязваж-касі бачыў цяжкія сны.
 *
 Тэорыя імавернасцей: калі ўсё можа быць, чаму не можа быць таго, чаго не бывае?
 *
 Узняў свой узровень, а не дасягнуў столі, дасягнуў столі, а не дасягнуў да неба, дасягнуў да неба, але... адраваўся ад зямлі.
 *
 Узрост: месца ўжо састануць, а садзіцца яшчэ няёмка.
 *
 Як сказаць «разумнік», каб ён ведаў, што ён дурны? І як ска-заць «дурны», каб ён не думаў, што разумнік?
 *
 Хочаш трапіць з апошніх у першыя? Станавіся ў чаргу.
 *
 Смеху варты ад вялікага да смешнага адзін крок, а смешнае да вялікага дацягнуцца не можа.
 *
 На працу? Пазнавата. Ужо з працы? Нешта рана...

ЗАСТАЛАСЯ «ДРОБЯЗЬ»

— Як справа з тваім новым раманам?
 — Ужо ўсё гатова: і станоўчая рэцэнзія ўсё, і ў выдавецці план уключылі. Засталася апошняе — мапіць.
 М. СІПЯ

Святаслаў КРУПЕНЬКА

ПАРОДЫН СЛЯДЫ

Я доўга па тваіх слядах блукаў,
 Пакуль знайшоў нарэшце шлях дадому.
 (М. Федэюковіч).
 Выйду я, выйду на ганак—
 Следа няма ўжо нідзе.
 (Н. Шклярава).
 Маіх слядоў між дрэў не замяло.
 (В. Гардзеў).
 Пазты на Парнас імкнуцца,
 Жывуць, не знаючы бяды.
 Ад іх на памяць застаюцца
 Адны сляды, адны сляды.
 Усё ніяк не разблытаю
 Слядоў «крыпанку-баряду»,
 Адных адразу я пазнаю,
 Другіх ніяк я не знайду.
 Вясной, зімой, любой часінай
 Нічым пазтаў не спыніць.
 У мастацтве можна след панінуць.
 А можна проста наслядзіць.

ПРЫКОЛКІ І ТУФЛІ

Сёння спаць не пайду,
 не пайду.
 ...Недзе упала прыколка—
 няхай.
 У нішэнь дай мне туфлі,
 (К. Цвірка).
 Я дамоў сёння спаць не пайду—
 Наданучыла з жонкай сварыцца,
 Лепш малодку-красуню знайду,—
 З ёй у травах хачу заблудзіцца.
 Хай прыколкі ляцяць у расу,
 Перапелкі ад крыку аглухлі,
 Куды хочаш цябе панясу...
 ...І туфлі.

Анатоль КРЫВІЦКІ

МІНІАЦЮРЫ ШЛАК

— Хоць Шлак я, але знатны родам:
 Здабыт з каштоўнае пароды!
СПАДЗЯВАННЕ
 Хваліўся пазт: «Прычакана
 і Муза разбудзіць
 і вясны
 і зімовыя сны».
ЗВЫШКРЫТЫК
 Таўсі з думкамі па году,
 Каб ведаць—з кім рабіць
 пагоду.

ПІВА

Чарняк прыехаў да Гарбачэні на таксі. Расхрыстаны, у чарві-нах на босых ногах, адразу з парога аб'явіў:
 — Я не да цябе, Андрэй, да твайч чароўнай жонкі. — Потым да яе: — Пазыч дзесятку, Ларыса, і разыдземся прыгожа. На гэты раз, дзядок, вярну пазыку. От толькі ганарар атрымаю. І не Андрэю аддам, не—у твае цудоўныя зычлівыя рукі пакладу.
 Жанчына паставіла на бліскучую металічную падстаўну прас, якім старанна даводзіла да належнага выгляду мужава штаны, прыжмурыла вочы:
 — Дзе я табе возьму іх! Хіба вам такім набярэшся! Колькі пазы-чаў ужо?
 — Не забывай, маладзічка, што я хоць бедны, але горды і знева-жаць мне не дазволю. Якім гэта такім?
 Гарбачэня таксама абурывуў жончынай суровасцю да яго слбра і як не крыкнуў: «Няпраўду кажа, ёсць у яе грошы! Во гадзіну та-му назад усю зарплату выграбла у мяне! Толькі і маё засталася, што чатыры бутэлькі піва купілі!» Але ў апошні міг, калі ўжо нават расціль для таго напружаныя губы, стрываў. Вытрымка ніколі яшчэ не здарывала яму. Апошнім часам ён, праўда, быў дуна незадаво-лены жонкаю. Адночы яна замест таго, каб, як звычайна, уга-ворваць яго, сказала: «Зрабі сабе заробку на носе, больш ніякіх ні паўлітраў, ні чацвярцінак, хопіць. З зарплаты толькі рубель мо-жаш узліць сабе на піва». І як адрэзала. У-у, прагна якая!..
 А Чарняк чмыкнуў кручаватым, як каршунова дзюба, носам і спаноўна працягнуў:
 — Не марудзь, Ларыса, падсякаеш сук, на якім сядзіш. Чым даўжэй, прыгануна, будзеш упарціцца, тым горш для цябе. Неўза-баве мне больш спатрэбіцца: лічыльнік на таксі, якое мяне чакае, тым часам робіць сваю справу.
 Гарбачэня сталі ў дзвярах, слухаў іхнюю гаворку і зларадна ўжмыкнуўся. «Гэта не са мною табе, прагнога, Васіль мае сабе па-ставіць. Ён такі—не залежыць ні ад чых думак і настрою...» Не-спадзявана Гарбачэню дужа захацелася, каб жонка яшчэ паўпар-цілася і слобрук потым выраваў у яе рублёў дваццаць. Тады, гля-дзіш, і ён, выйшаўшы правесці яго да таксі, праехаў бы з ім... А яшчэ дзесьці на сподзе душы ў Гарбачэні тлела надзея, што Васіль, як можа калі разжывецца, верне яму, а не Ларысе пазыку.
 — Дык як, Ларысна? Чаго маўчыш, цягну гому?
 — Я ўсё сказала. Мо хочаш, каб паўтарыла? — Жанчына пыр-нула на штаніну вады, і прас, шларна слізганушы, засіпёў.
 Гарбачэню занарцела мінуць: «Во і яна ж той раз так на мяне». Ды змоўчаў: Васіль і сам усё бачыць.
 — Я разумю цябе, Ларысна, маім шчырым словам, як і ўсёнай праўдзе, цяжка верыць. Але ж куды ты дзвенешся, зірні—вунь стаіць таксі.—Чарняк паназу—пальцам у акно і яго выцягнутая рука так і застыла, быццам адзверылася. У тую мінуць ён угледзеў на кухонным сталі, што стаяў пры анне, піва, якое Гарбачэня толькі што прынеў з магазіна і не паспеў паставіць у халадзільнік. —О-о, піўцо! Зараз мы яго адведзем!—Ён скапіў бутэльку, у момант зубамі сарваў з яе наірыўну і, высокая задраўшы галаву, прыставіў да прагнага роту.
 Гарбачэня раптам спалатнеў, Глыбока ўздыхнуў, а дакладней—ціха прастангаў праз зубы. У галаве ў яго маланкай пранеслася: «Што ён дазвалі сабе! От пустадоман: чужая блда—яму шчасце!» Заплюшчыў вочы—не бачыць напасці. А булькотнае—буль, буль!—каўтанне панутліва адгуквалася ў яго душы.

— Свеканькае, — з асалодаю выгунуў Чарняк, адраваўшыся ад бутэлькі.—Толькі цэпаватае крыху, але нічога, падыходзіць. Ты, браце, усё роўна як ведаў, што я прыеду.—Ён пільна паглядзеў на Гарбачэню.—А што ты апошнім часам нешта зняўдалеў, сагнуў-ся ў крун—жонка падунала? Дык ты не маеш у сабе агню, каб успыкнуць, узгарэцца? — Паставіў парожнюю бутэльку на стол і пацягнуўся руноў да наступнай.
 *
 Тоўстая шыя Гарбачэні рэзна выцягнулася, быццам горла яму рванула ікаўна. І ён узгарэўся:
 — Ларыса, дай ты гэтаму нахабніку хутчэй дзесятку! Усё піва пап'е!
 Нешта моцна штурханула Гарбачэню ў бок. Ён расплюшчыў во-чы—каля ложка стаяла жонка.
 — Хопіць спаць, лайдак. Чарняк прыехаў, сьнедаць будзем. Вось табе дваццаць капеек, схадзі сёння запраў.
 К. АЛЕСЕНКА.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мастан-турыст

Пегас пазта-песенніка

Перад перадачай

Без слоў

Мал. А. ЧУРКІНА.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-ства культуры і правлення Саюза пісателі БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856

АТ 17146

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказа-нага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паззіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, німо і музы-кі — 33-21-53, аддзела вышуканага мастацтва, архітэктуры і творчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісы рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Алякс АСПЕНКА.

Рэдакцыйная калегія:

Зяір АЗГУР, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ (адказны сакратар), Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФ'ЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Аляксей ПЫСІН, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язеп СЕМАЖОН, Юрый СЕМАНЯКА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО.